

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 33**

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΔΑΜ
ΠΕΡΙ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ
«ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΤΟΣ...»
«ΕΓΩ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ...»
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΣ...»
«Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΕΩΣ ΑΡΤΙ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ...»

Κείμενον: **H. Montfalcon**

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Περὶ ὀνομασίας Παύλου καὶ Ἀδάμ	11 (108)
Περὶ Παύλου καὶ Ἐλέγγου	25 (118)
«Παῦλος κληρονομία»	45 (143)
«Εγὼ Κόρινθος ὁ Θεός»	64 (163)
«Ὁ μὲν Θεοῦτος πάλος»	82 (182)
«Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεσθαι»	94 (196)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	105

* Οἱ ἐντός παρενθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχίας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἐπιτομή αὐτὴ καὶ αἱ διδάξεις αὐτὴ ποὺ ἀκολουθοῦν, καθὼς καὶ ἡ τελευταία τοῦ προηγουμένου (32ου) τόμου, ἀποσκοποῦν μὴ στερῶν πειστικῶν ἐπισημάνσεων, αἱ ὅποια ἐξερωνύμηνται μὲ ἀπορροήν τὴν φράσιν «Σαῦλος δὲ ἐστὶ ἐκκενῶν ἀπαλλῆς καὶ φόβου» (Πράξ. 9, 1), ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Χριστοφόρος λαμβάνει ἀπορροήν τὴν ἐπιτομήν ἐν γένει περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς χρησιμότητος καὶ σπουδαιότητος αὐτοῦ ἔχει ἡ ἑστὸς τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρίη τῆς ἐννοίας ἀρτιμενῶν προσώπων.

Εἰδικώτερον, εἰς τὴν πρώτην ἐπιτομήν, ἡ ὁποία ἐπὶ τῆς θεῶν ἀποκρίσεως, ἀναφέρεται εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὴν μεταστροφήν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ ταύτης παρεχόμενην διδασκαλίαν ἀποδείκνυν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἀπαντᾷ κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν διὰ τὸ μένος τῶν ἐπιτομῶν τοῦ καὶ τοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς, παραπονομήτους διὰ τὴν ἐνίστην δραπετοῦσαν καὶ ἑλπίσιν, διότι ἀπάντησαν εἰς τὸ διὰ τὸν ὁ Σαῦλος ἐλθέτω καὶ Παῦλος, διὰ τὸ Ἀδάμ ὀνομασθέντων τοῦτοιστοῦτος καὶ ποῦ εἶναι ἡ ἀκαταμάχητος καὶ ἡ χρησιμότης τῶν ἐπισημάνσεων αὐτῶν.

Εἰς τὴν τρίτην, ἐπιτομήν πάλιν διὰ τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν, ἐπειδὴ διδοὶ μεγάλαν ἐκπαίδειν εἰς τὰ προκείμενα τῶν ἐπιτομῶν καὶ καὶ τὸν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκκενῶν τὴν ἀκαταμάχητον καὶ τὸν Σαῦλος, ὅτι μετανοήσας μάλιστα ἐπιστεύσαν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἐκείνη διὰ τὴν μεταστροφήν τοῦ ἐκ ἀπὸ τῆς προῆς ἀνάγκης καὶ διὰς, ἀλλὰ ἀγαθῆς διδασκαλίας. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν «Σαῦλος, Σαῦλος, τί μὲ διώκεις;» (Πράξ. 9, 4).

Εἰς τὴν τελευταίαν, ὑπάρχει, ἐπιτομήν, ἐπειδὴ διδοὺς ἐκπαίδειν καὶ παρακαλοῦν τὰς ἐπιτομῶν τοῦ καὶ ἐκκενῶν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ καὶ τὸν Σαῦλος, ὅτι μετανοήσας μάλιστα ἐπιστεύσαν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἐκείνη διὰ τὴν μεταστροφήν τοῦ ἐκ ἀπὸ τῆς προῆς ἀνάγκης καὶ διὰς, ἀλλὰ ἀγαθῆς διδασκαλίας. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν «Σαῦλος, Σαῦλος, τί μὲ διώκεις;» (Πράξ. 9, 4).

Αἱ παραπάνω ἐπιτομὲς διδοὺν γὰρ θεωρητικὴν καὶ ἀντικειμενικὴν τὴν ἐκπαίδειν καὶ τὸν Σαῦλος, ὅτι μετανοήσας μάλιστα ἐπιστεύσαν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἐκείνη διὰ τὴν μεταστροφήν τοῦ ἐκ ἀπὸ τῆς προῆς ἀνάγκης καὶ διὰς, ἀλλὰ ἀγαθῆς διδασκαλίας. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν «Σαῦλος, Σαῦλος, τί μὲ διώκεις;» (Πράξ. 9, 4).

Αἱ παραπάνω ἐπιτομὲς διδοὺν γὰρ θεωρητικὴν καὶ ἀντικειμενικὴν τὴν ἐκπαίδειν καὶ τὸν Σαῦλος, ὅτι μετανοήσας μάλιστα ἐπιστεύσαν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἐκείνη διὰ τὴν μεταστροφήν τοῦ ἐκ ἀπὸ τῆς προῆς ἀνάγκης καὶ διὰς, ἀλλὰ ἀγαθῆς διδασκαλίας. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν «Σαῦλος, Σαῦλος, τί μὲ διώκεις;» (Πράξ. 9, 4).

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Γ. ΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ

107 **Π**ΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΡΟΥΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΙ ΔΙΣΤΡΕΣΤΟΤΗΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΡΑΣΙΛΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΣΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΩΝ
ΛΟΓΩΝ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΟΝΟΜΑΣΘΗ ΑΔΑΜ, ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΧΡΕ-
ΣΙΜΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΟΥΣ.

ΤΙ τέλος πάντων ἐπιβάλλεται νὰ κάνωμεν σήμερον· βλέπων δηλαδὴ τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας ἐφοδῆσθαι νὰ ὁμιλήσω διὰ μακρῶν. Διότι ὅταν ἡ διδασκαλία πηγαίνει μακρύτερα, ὥς βλέπω νὰ παύετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, νὰ στενοχωρῆσθε. Ἐ καὶ ἡ θλίψις τοῦ ὅς προκαλεῖ ἡ στενοχώρια ἀποδίδει εἰς βάρος τῆς ἀκριθείας τῆς ἀκροάσεως τῆς ὁμιλίας. Διότι ἓνας ἀκροατής, ὁ ὁποῖος δὲν αἰσθάνεται ἀνετα, δὲν ἵππορεῖ μὲ ζῆλον νὰ προσέχη τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔδωκα τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας, ὅπως εἶπα, ἐφοδῆσθαι νὰ ὁμιλήσω διὰ μακρῶν, ἀλλὰ συλλογιζόμενος τὸν πόθον σας, φοβοῦμαι νὰ συντομεύσω τὴν διδασκαλίαν. Ὅποιος διψᾷ, ἂν δὲν ἴδῃ πρῶτα γεμάτην τὴν φιάλην, δὲν τὴν πληροῖ με εὐχαρίστησιν εἰς τὰ χεῖλη του. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν σκεπύη νὰ τὴν πῇ ὁλόκληρον, πάλιν ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν ἴδῃ γεμάτην. ¹⁰⁸ Α Διὰ τοῦτο δὲν γινώσκω πῶς νὰ ρυθμίσω τὸν λόγον μου. Μὲ τὴν βραχυλογίαν θέλω νὰ συνταμίσω τὴν κούρασίν σας, ἐνῶ μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου μου θέλω νὰ ἱκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο τὰ ἕκαστα πολλὰς φορές καὶ δὲν διέφουγα ὅτε μίαν φοράν τὴν κατηγορίαν. Γινώσκω ὅτι πολλὰς φορές σὰς ἐλυπήθην καὶ ἐτελείωσα τὸν λόγον μου πρὶν ὁλοκληρώσω τὸ θέμα καὶ οὔτε ὅσοι ἔχουν ψυχὴν ἀχόρταγον μὲ κατηγόρησαν, αὐτοὶ, ποῦ, ἐνῶ συνεχῶς ἀπολαμβάνουν τὰ βεῖα νάματα, ἐν τούτοις αὐδέποτε χορταίνονται. οἱ μακάριοι ἐκείνοι ποῦ σφοδρὸν καὶ πεινοῦν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἐπειδὴ ἐφοδῆσθαι τὰς διαμαρτυρίας των Β πάλιν ἐπεξέτεινα τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ πολὺ καὶ δι' αὐτὸ κατηγορήθηκα. Αὐτοὶ δηλαδὴ ποῦ προτιμοῦν τὴν βραχυλογίαν μοῦ ἀπαιτοῦσαν καὶ μὲ παρεκάλουν νὰ λάβω ὅπ' ὅψιν μου τὴν ἀδυναμίαν των καὶ νὰ περικόψω τὸ μήκος τῶν λόγων μου. Ὅταν λοιπὸν

σας βλέπω να στενοχωρήσθε σωματώ να ήμιλώ. "Όταν πάλιν σας βλέπω να στενοχωρήσθε μὲν, χωρίς όμως να απομακρυνέσθε, αλλά να προετοιμάζεσθε διὰ περισσότερον διαδρομήν, μοῦ ἐρχεται ἐπιθυμία ν' ἀκονήσω τὴν γλώσσαν μου. "Απὸ παντοῦ δύσκολα εἶναι τὰ πράγματα. Τί νὰ κάμω; "Όποιος, θέβαια, δουλεύει εἰς ἕνα κύριον καὶ ὑπηρετεῖ ἀναγκαστικῶς μίαν γνώμην, εἶναι ἐκόλον νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν κύριόν του καὶ νὰ μὴ κάμῃ λάθῃ. Ἐγὼ όμως ἔχω πολλοὺς κύριους, ἀφοῦ ἀναγκάζομαι νὰ ὑπηρετῶ τόσον μεγάλο πλῆθος ὧς πού ἡ γνώμη τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὸ ἀποτελοῦν δὲν ταυτίζεται. Αὐτὰ τὰ εἶπα διὰ διαμαρτυρομένους διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ποῦ σας προσφέρω, ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ, ὅτε διότι θέλω νὰ φύγω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν σας. Πραγματικῶς τίποτε δὲν εἶναι πρὸς τιμητικὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν. Διότι ὅτε βασιλεὺς με διάδημα καὶ παρσῦραν δὲν υπερηφανεύεται διὰ τὰ σύμβολα τοῦ ἀξιώματός του ὅσον ἐγὼ τώρα καυχῶμαι διὰ τὴν δουλείαν ποῦ μοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀγάπη σας. Τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τὴν διαδέχεται ὁ θάνατος, ἐνῶ αὐτὴν τὴν δουλείαν, ἐάν διεσπύσῃ με σωτὸν τρόπον, τὴν περιμένει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριος ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ ὁ φρόνιμος, ποῦ τὸν διώρισεν ὁ κύριός του νὰ μοιράσῃ τὴν μερίδα τοῦ φαγητοῦ εἰς τοὺς συνδούλους του.² Σας τὸ λέγω ἀληθινὰ ὅτι θὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα. Εἶδες πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς δουλείας αὐτῆς, ὅταν γίνεται μετὰ σοβαρότητα; Ἀπλώνεται εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρίου. Δὲν ἀπαφεύγω λοιπὸν τὴν δουλείαν, διότι δουλεύω μαζί με τὸν Παῦλον. Πραγματικῶς, ἐκεῖνος ἦταν ὅτι «Δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ κηρύττομεν τὸν μὲν Ἰησοῦν Χριστόν ὡς Κύριον καὶ δεσπότην, τοὺς ἑαυτοὺς μας δὲ δούλους ἰδικούς σας πρὸς θεόν τοῦ Ἰησοῦ».³ Καὶ διὰτὶ ἀναφέρω τὸν Παῦλον; Ἄν αὐτός ποῦ εἶχε τὴν αὐτὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν πρὸς τὸν Θεόν καὶ ὡς ἀπαράλλακτος καὶ ζωντανὴ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ ἐκένωσε τὸν ἑαυτόν του διότι ἐμίκρυνε μόνος του πρὸς καιρὸν τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητός του καὶ ἔλαβε τὴν μορφήν δούλου,⁴ τί τὸ βαυμαστικὸν τότε ὅτι ὁ δούλος ἐγὼ ἔβην χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μου δούλου εἰς τοὺς συνδούλους μου; Λοιπὸν δὲν τὰ εἶπα αὐτὰ διὰ νὰ ξεφύ-

2. Πρὸς. Λουκ. 12, 42 καὶ 44.

3. Π' Κορινθ. 4, 5.

4. Πρὸς. Φιλιπ. 2, 6 καὶ 7.

γω ἀπὸ τὴν δεσποτείαν σας, ἀλλὰ ἀξιῶν νὰ τόκω συγκώμης, ὅν δὲν παραθέσω τὴν τράπεζαν κατὰλληλον διὰ τὰς γνώμας ὁλων σας. Ἐ Κάμετε λοιπὸν καλύτερα αὐτὸ ποῦ λέγω τώρα. Σας ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χαρτάσῃτε ποτέ, ἀλλὰ πεινάτε καὶ διψάτε διὰ δικαιοσύνην καὶ ἐπιθυμεῖτε μακροὺς λόγους, ἀνεχθῆτε, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀδελφῶν σας, τὴν περικοπὴν τοῦ συνηθισμένου μήκους τῶν λόγων. Ἐξ ἄλλου ἐσεῖς ποῦ ποθήτε τὴν οὐρανολογίαν καὶ εἰσαθε πρὸς ἀδύνατον, νὰ ὑποστήτε ἕνα μικρὸν κόπον χάριν τῶν ἀδελφῶν σας ποῦ δὲν χορταίνουσι, ὑπαμένοντες ὁ ἕνας τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ ἄλλου, ποῦ σας γίνονται ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰς ἐλλείψεις τους, καὶ ἔτσι μετὰ τὴν ὑπομονητικὴν αὐτὴν ἀνσχὴν νὰ ἐκτελήρῳστε τελείως τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης.⁵ Δὲν βλέπετε τοὺς ἀθλητάς τῶν Ὀλυμπικῶν ἀγώνων; Ἄ νὰ στίκουν εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου μέσα εἰς τὸ μεσημέρι, κοινὰ εἰς τὸ σκῆμα τοῦ ἡλίου εἰς τὸ γυμνὸν καὶ νὰ δέχωνται τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου εἰς τὸ γυμνὸν τῶν σώμα, σὰν νὰ ἦσαν τίποτε χάλκινα ἀγάλματα, καὶ νὰ μάχωνται μετὰ τὸν ἥλιον, τὴν σκόνην καὶ τὴν πνιγμωγήν, προκειμένους νὰ στεφανώσουν τὸ κεφάλι ποῦ τὸς τὸς ἐταλαιπώρησεν μετὰ πολλὰ δάφνης; Διὸ σας δὲν πρόκειται νὰ εἶναι τὸ ἐπαθλὸν στέφανος δάφνης, ἀλλὰ στέφανος δικαιοσύνης θὰ εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἀκροάσεως καὶ δὲν θὰ σὰς κρατήσωμεν ἐδῶ μέχρι τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ θὰ σας ἐλευθερώσωμεν ἐδῶ μετὰ τὸ προῖμιον τῆς ὀμιλίας μας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας σας παρὰ τὰ γεγονότα ὅτι εἶναι ὁρσὶς ἀκόμη καὶ δὲν καίεται ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸν καταγιγμὸν τῶν ἀκτίνων, ὅτε σας Β διατάσσωμεν νὰ ὑποφέρετε μετὰ ἀκάλυπτον τὸ κεφάλι τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ σας φέρομεν κάτω ἀπὸ τὴν ὥραν αὐτὴν ὁροφὴν καὶ σας προσφέρωμεν τὴν προστασίαν τῆς στέγης, ἐπειδὴ μετὰ καθετὸν τρόπον προσπαθοῦμεν νὰ σας δημιουργήσωμεν κάθε ἀνεσιν, ὥστε νὰ γίνωνται μόνιμον κτήμας σας ὅσα ἀκούτε ἐδῶ.

"Ἄς μὴ γίνωμεν πρὸς μαλθακοὶ καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας ποῦ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖνα, πρὶν γίνῃ μεσημέρι, δὲν τολμοῦν εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ σπίτι, ἀλλὰ, ἐνῶ μόλις ἔχουν ἀποκοπή ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μητέρας των, μόλις ἀφῇσαν τὴν θηλήν τοῦ στήθους ἀκόμη καὶ ὅν εἶναι πέντε ἔτην, ἐπιδεικνύουν κάθε

5. Πρὸς. Γαλ. 6, 2.

καρτερίαν με τὸ νεαρὸν καὶ τρυφερόν σώμα των. Μὰ εἴτε ζῶντι ὑπερβολικῇ εἴτε θάψα εἴτε, ὁτιδήποτε ἄλλο τὰ παρηνόχῃ, ἐν τούτοις περιμένουν νὰ ἔλθῃ τὸ τέλειον μεσημέρι Ὁ καὶ βασανίζονται παραμένοντα εἰς τὸ σχολάζειν.

Λοιπὸν, ὡς μνησθῶμεν τοῦλάχιστον αὐτὰ καὶ κανένα ἄλλον, αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἡμεῖς οἱ ἄνδρες, ποὺ ἔχουμε τὴν ἀνάλογον ἡλικίαν. Διότι ἐὰν δὲν ἀνεχώμεθα ν' ἀκούωμεν τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους, ποῖος θὰ ἡμπορέσῃ νὰ μᾶς πιστεύσῃ ὅτι θὰ ὑπομείνωμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν; Ἄν εἰμεθα τόσοι κακώτεροι ὡς πρὸς τὴν ἀκράσιν, ἀπὸ ποῦ θὰ γίνῃ φανερόν ὅτι θὰ εἰμεθα πρόθυμοι διὰ τὴν δρᾶσιν; Ἐὰν ἀποφύγωμεν τὸ εὐκολώτερον, με ποῖον τρόπον θὰ ἐπιτύχωμεν τὸ δυσκολώτερον; Ἀλλὰ ἡ στενοχωρία καὶ ἡ βία εἶναι πολλή. Ἀκούσε ὅμως, οἱ διασπαι ἀρπάξουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διότι ἡ ὁδὸς ποὺ ἀδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν εἶναι στενὴ καὶ γεμάτη θλίψεις.⁶ Ἐπειδὴ λοιπὸν δοδίζομεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, ὅ πρέπει νὰ στενοχωροῦμεν καὶ νὰ υποβάλλωμεν εἰς θλίψεις τὸν ἑαυτὸν μας διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ διασχίσωμεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν. Αὐτὸς ποὺ παρέχει δύναμιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δὲν θὰ περάσῃ εὐκόλῃ τὴν στενὴν ὁδόν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνος ποὺ τὸν στενοχωρεῖ, τὸν θλίβει καὶ τὸν πιέζει.

2. Ἡ σημερινὴ μας συζήτης δὲν εἶναι διὰ κοινὰ πράγματα ἀλλὰ δι' ἓνα θέμα ποὺ τὴν ἀρχὴν του εἶλαθε χθές, ἀλλὰ δὲν εὗρθε τὴν λύσιν του, διότι ἐπαθήσαν πολλά τὰ προβλήματα. Τί σημαίνει ταῦτα; Ἡ ἔρευνά μας ἐστράφη γύρω ἀπὸ τὰ δυνάμει ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους. Αὐτὸ ἡμπορεῖ νὰ φανῇ ἀσήμαντον εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἀκούει, ἀλλὰ κρύπτει μεγάλον θησαυρόν, ἂν κανεὶς τὸ προσέξῃ με ἀκριβείαν. Ἐ τὸ χρυσοφόρον χῶμα ποὺ εὕρεται εἰς τὰ μεταλλεῖα, οἱ ἀνδρεοὶ βλέποντάς το ἀπλῶς τὸ θεωροῦν ὡς ἀσήμαντον χῶμα ποὺ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον. Ὅσοι ὅμως τὸ μελετοῦν με τὰ μάτια τοῦ τεχνικοῦ, γνωρίζουν τὸ πολύτιμον τοῦ χῶματος αὐτοῦ καὶ ἀφ' οὗ τοῦ υποβάλλουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός, ἀνακαλύπτουν τὴν ὑπεροχὴν του. Ἐταί καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅσοι μὲν ἀπλῶς ἀναγινώσκουν τὰ γράμματα⁷ ἂ τὰ θεωροῦν ὡς ἀσήμαντα γραπτά, ποὺ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ὅταν ὅμως τὰ

6. Πρὸς. Μ. & Π. 11, 13.
7. Πρὸς. Ματθ. 7, 13-14.

μελετήσουν με τὰ μάτια τῆς πίστεως, ὅπως οἱ τεχνικοὶ με τὰ δογματὰ τῆς τέχνης των, τὰ παραδίδουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός τοῦ Πνεύματος καὶ βλέπουν εὐκόλῃ δόλον τὸν χρυσὸν των. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐγενεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρεῦνης μας; Διότι δὲν ἐνεπλάκηνεν τυχαία εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό, διὰ νὰ μᾶς καταλογίσῃ κανένας ἀπὸ ὁμᾶς ὅτι εἰμεθα ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπεθυμήσαμεν νὰ ἐκθῶμεν τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀναγινώσκονται αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων, διὰ τοῦτο ἐβίσαμεν τὸν προσομιον τῆς ιστορίας. Καὶ εὐρήκαμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς διηγήσεως εἶχεν ὡς ἐξῆς: «Ὁ δὲ Σούλας πᾶν νὰ εἴῃ μέσα εἰς κάποια φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νὰ ἀποπνέῃ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ αἰσθήματα ἀπειλῆς καὶ φόβου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.»⁸ Ἐ Ἀμέως μᾶς ἔφερε ταραχὴν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ δυνάμετος. Διότι εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς του εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ προοίμια νὰ μὴ καλεῖται Σούλας, ἀλλὰ Παῦλος καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱδικήν του περιπτῶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὸ ἐθέλωμεν νὰ συμβολίσῃ. Πραγματικὰ, καὶ ὁ Πέτρος ἐλέγετο προηγούμενος Σίμων,⁹ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, μετωνομάσθησαν Ὡς θρονιῆς¹⁰ κατόπιν. Τὸ ὅτιον ἔθιμον εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ ἐπικρατῇ ἐπὶ μερικῶν περιπτώσεων καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ὁ Ἀβροάμ, ὁ ὁποῖος πρότερον ἐλέγετο Ἀδράμ, μετὰ ταῦτα ὀνομάζετο Ἀβραάμ,¹¹ καὶ ἡ Σάρρα προηγούμενως ὀνομάζετο Σάρα καὶ ἀργότερον ἐλέγχετο Σάρρα.¹² Ὁ ἑπίσης δὲ καὶ ὁ Ἰακώβ ἀργότερον προσηγορεύετο Ἰσραήλ.¹³ Συνεπῶς, μοῦ ἐφάνη ἀποτοῦν ἓνα τέτοιον θησαυρόν

8. Πρὸς. 9, 1.

9. Πρὸς. Ἰωάν. 1, 42.

10. Πρὸς. Ματθ. 8, 17.

11. Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀβραάμ ἀναφέρεται κατ' ἀρχὰς Ἀδράμ ἢ Ἀδράμ καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς τὸ θεοῦ ἀπεκλήθη Ἀβραάμ. Τὰ δύο ὀνόματα, κατὰ τὴν συνέθεσιν τῆς Γραφῆς, εἶπον συμβολικῶς σημαίνει. Ὁμοῦ, τὸ μὲν Ἀδράμ σημαίνει κατὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ Ἀβραάμ κατὰ τὴν πίστιν. Πρὸς. Γεν. 17, 5.

12. Καὶ ἡ Σάρρα ὡς τὸ θεοῦ ἀπεκλήθη Σάρρα, ἐνθ' προηγούμενως ἐλέγετο Σάρα. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἑστὶν ὡς δηλωτικὸν τῆς ἀπεκλήσεως τῆς πίστεως τοῦ Ἰακώβ. Πρὸς. Γεν. 17, 15.

13. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀδύνατον εἰς τὸν Ἰακώβ μετὰ τὴν μεταφύσιν πάλιν τοῦ μετὰ τὴν ἀγγελίαν καὶ σημαίνει ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ σταταί ἐκτός τοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ δὲ εἰς τὴν κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκκλίνουσαν τὴν θέλησιν τοῦ καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκκλίνουσαν τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Πρὸς. Γεν.

ονομάτων να τὸν παρακάμψω ἀπλῶς. Τὸ ἴδιον θὰ τὸ συναντήσῃ κανένας καὶ εἰς περιπτώσεις ἀρχόντων ζηνων. Πραγματικά, καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ ὀνόματα εἶναι διπλᾶ. Καίταξε: διεδέχθη, λέγει, τὸν Φίλικα ὁ Πόρκιος Φήστος.¹⁴ Καὶ ἄλλου: Κάποιος ἄνηκεν εἰς τὴν ἀκολουσίαν τοῦ ἀνθυπάτου, ποῦ ὀνομάζετο Σεργίος Παῦλος.¹⁵ Αὐτὸς ἐπίσης ποῦ παρέδωκε τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐλέγετο Πόντιος Πιλάτος. Ὅχι μόνον οἱ ἀρχόντες ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶται εἶχαν πολλάκις διπλᾶ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιῶται ἀπὸ κάποιαν αἰτίαν καὶ σύμπτωσιν εἶχαν διπλὴν ὀνομασίαν. Ὡς φυσικὰ, δὲν προκύπτει κανένα ὄφελος δι' ἡμᾶς, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸν λόγον ποῦ ὀνομάσθηκαί ἐστι. Ὅταν ὁμῶς ὁ Θεὸς δίδῃ τὸ ὄνομα, χρειάζεται νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ εὐρωμεν τὴν αἰτίαν. Διότι, ἀσφαλῶς ὁ Θεὸς δὲν συνθίξει νὰ λέγῃ ἢ νὰ πράττῃ κάτι τυχαία καὶ ἄσκοπα, ἀλλὰ τὸ κάθε τι τὸ κάνει μὲ τὴν ἀνάλογον σοφίαν. Διὰ τοῦτον λόγον λοιπὸν ἐλέγετο Σαῦλος, ὅταν ἦταν διώκτης, καὶ μετῴνομάσθη εἰς Παῦλον, ὅταν ἐπίστευσεν; Μερικοὶ λέγουν, ὅτι, ἐπειδὴ ὅταν ἐθάρρυνε καὶ ἐτάρασσε καὶ συνεκλόνηζε τὰ πάντα, διεσάλευε καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὀνομάζετο Σαῦλος ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν πρᾶξιν του, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ διεσάλευε τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅταν ὁμῶς μετενόησε διὰ τὴν παραφροσύνην του καὶ ἐσταμάτησε τὴν ταραχὴν καὶ ἔπαυσε τὸν πόλεμον Ἐ καὶ τὸν διωγμὸν, τότε μετῴνομάσθη εἰς Παῦλον ἐκ τοῦ παύω. Ὅμως ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀνυπόστατος καὶ ἀναληθής καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔφερα εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ μὴ παραπλανᾷσθε ἀπὸ δογματικῆς αἰτιολογίας. Πρῶτον, τὸ ὄνομα τοῦ τοῦ τοῦ ἔδωκαν οἱ γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι δεδαιώς δὲν ἦσαν προφῆται ὥστε νὰ προβλέπουν τὸ μέλλον. Ἐπειτα, ἂν ἐλέγετο Σαῦλος, διὰ τοῦτα, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐσάλευε καὶ ἐτάρασσε τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπρεπε, ὅταν αὐτὸς ἔπαυσε νὰ σαλεύῃ τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἐγκαταλείψῃ ὁμῶς καὶ τὸ ὄνομα. Τώρα ὁμῶς τὸν βλέπομεν νὰ ἔχῃ ἐγκαταλείψει τὸ σάλον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃ τὸ ὄνομα.¹¹¹ Ἀλλὰ νὰ λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσετε ὅτι εἰμαι παράφρων καὶ ὅς τὰ λέγω διὰ αὐτὰ, θὰ ἀναφερθῶ εἰς προηγούμενα μέρη τῶν Πράξεων διὰ νὰ οὐς τὸ ἀποδείξω: «Ἐδγαλαν, λέγει, τὸν Στέφανον ἔξω

92. 28 καὶ Ὁ. 19, 4.
14. Πρᾶξ. Πράξ. 24, 27.
15. Πρᾶξ. Πράξ. 18, 7.

τῆς πόλεως καὶ τὸν ἐλιθοβόλουν καὶ οἱ μάρτυρες ἔδγαλαν τὰ ἱμάτιά των καὶ τὰ ἀπέβησαν εἰς τὰ πόδια κάποιου νεαροῦ ὀνόματι Σαῦλου.¹⁶ Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Ὁ Σαῦλος δι' ἐπεκράτει καὶ ἐπεδοκίμασε μαζί με τοὺς φονεῖς τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Στεφάνου.»¹⁷ Καὶ ἄλλου: «Ὁ Σαῦλος ἐδημιουργεῖ φθορὰν καὶ καταστροφὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσερχόμενος ἀπὸ σπίτι εἰς σπίτι καὶ σῦρων (εἰς τὰς φυλακάς) διὰ τῆς δίας ἀνδρας καὶ γυναῖκας.»¹⁸ Καὶ πάλιν: «Ὁ Σαῦλος σὺν νὰ ἔλῃ εἰς κάποιαν φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νὰ ἀπειπνῇ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ἐκδηλῶν αἰσθήματα ἀπειλῆς καὶ φόβου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.»¹⁹ Καὶ πάλιν: «Ἦκουσε μίαν φωνὴν νὰ τοῦ λέγῃ: «Σαοῦλ, Σαοῦλ, διατί με διώκεις;»²⁰ Λοιπὸν, αὐτὸς ἀπὸ τότε ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ὄνομά του, ὅτι εἶχε σταματήσει τὸν διωγμὸν. Τί λοιπὸν; Ἀμέως τὸ ἐγκατέλειψε; Καθ' ὅλου, δέδοκα. Καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἔξης: Καίταξτε. «Ἐσηκώθηκα δι' ὁ Σαῦλος ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ποῦ εἶχε πρὸ ἀλίγου πέσει, καίτοι δὲ ἦσαν ὀνοκτὰ τὰ μάτια του, δὲν ἔβλεπε κανένα.»²¹ Καὶ ἄλλου: «Ἐπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀνανίαν. Προχώρησε εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὀνομαζομένην Εὐθείαν καὶ θὰ εὕρῃς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰούδα κάποιον ὀνόματι Σαῦλου.»²² Καὶ ἄλλου: Εἰσαλθὼν ὁ Ἀνανίας εἶπε: ὁδολογῶ Σαοῦλ, με ἀπέστειλεν ὁ Κύριος, αὐτὸς ποῦ εἶδες εἰς τὴν ὁδόν, διὰ νὰ ἐπανεῦρῃς τὸ φῶς σου.»²³ Κατόπιν ἤρχισε νὰ κηρύσσει καὶ νὰ τὰράττῃ τοὺς Ἰουδαίους καὶ οὔτε τότε ἐγκατέλειψε τὸ ὄνομα του, ἀλλὰ ἀκόμη ἐλέγετο Σαῦλος: «Ἐγινε γνωστὴ», λέγει, «εἰς τὸν Σαῦλον ἡ ἐπιθευλὴ αὐτῶν.»²⁴ Ὁ Ἀρὰ γε μόνον ἐδῶ; Ὅχι δεδαίως. Συνέθῃ πείνω, λέγει, καὶ οἱ μαθηταὶ καθύρωςαν νὰ στείλουν εἰς τὰ ἱεροσόλυμα δοθῆναι διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν.²⁵ Ἐστειλαν τὴν βοήθειαν διὰ μέσου τοῦ Βαρνάβα καὶ Σαῦλου.²⁶ Νὰ λοιπὸν, ὑπηρετεῖ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Εἰσῆλθε μετὰ ταῦτα

16. Πρᾶξ. Πράξ. 7, 58.
17. Πρᾶξ. 7, 59.
18. Πρᾶξ. 8, 3.
19. Πρᾶξ. 9, 1.
20. Πρᾶξ. 9, 4.
21. Πρᾶξ. 9, 8.
22. Πρᾶξ. 9, 11.
23. Πρᾶξ. Πράξ. 9, 17.
24. Πρᾶξ. 9, 24.
25. Πρᾶξ. Πράξ. 11, 28-29.
26. Πρᾶξ. Πράξ. 11, 30.

εις Ἀντιόχειαν ὁ Βαρνάβας καὶ ὅταν εἶδε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἐκεῖ εἶχαν πισταῖς πάρα πολλοὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ταρόν διὰ τὰ εὐρεῖν τὸν Σαῦλον.²⁷ Πολλοὺς ἀδελφεοὺς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται Σαῦλος.

Καὶ παρακάτω : « Ἦσαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μερικοὶ προφῆται καὶ διδασκαλοὶ, ἀνέκοντες εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν, δηλαδὴ, ὁ Συμεὼν ποῦ ἐπωνομάζετο Νίγερ, ὁ καὶ ὁ Λουκίος, ποῦ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κυρήνη, καὶ ὁ Μανᾶν ποῦ εἶχε συναστροφὴν καὶ συνεκτιθευ-
θῆ μετὰ τὸν Ἡρώδη τὸν τετράρχην καὶ ὁ Σαῦλος.²⁸ »

Νὰ ποῦ μοιλοῦνται ἔγινε διδασκαλὸς καὶ προφήτης καὶ ἀκόμη λέγεται Σαῦλος. Καὶ πάλιν λέγει : « Ἐνῶς αὐτοὶ ἐπετέλουν ὡς κύριον ἔργον τοὺς τὴν πρὸς τὸν Κύριον κοινὴν λατρείαν καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἐνῶ ἐνῆρτευσαν, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον... Ἐξχωρίσατέ μου ἡμέρας τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον.²⁹ »

3. Νὰ ποῦ ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν ἐγκαταλείπεται καθόλου. Ἀλλὰ ὅταν ἦλθε εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ εὗρε τὸν μάγον, τότε λέγει ὁ Λουκᾶς περὶ αὐτοῦ : « Ὁ Σαῦλος, ὁ ὀνομαζόμενος καὶ Παῦλος, ἀφ' οὗ ἐπληρώθη μετὰ Πνεῦμα Ἅγιον, εἶπεν...³⁰ Καὶ ἀπὸ τὸ σημει-
ον αὐτοῦ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος. Ἐ συνεκ-
κῶς, ὅς μὴ κουρασθῶμεν νὰ ἐρευνῶμεν τὸν λόγον αὐτῶν ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰ ὀνόματα. Διότι ἡ ἀνεύρεσις τῶν ὀνομάτων καὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ καθ' ἡμέραν οἴου ἔχει πολλὴν σημασίαν. Πραγματικὰ, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐπετε-
χθῆ ὅσπερ ἀπὸ πολλῶν χρόνων καὶ ἡ εὐρεσις τῶν ἐναντι-
ῶσε λαμβάνουσιν συγγένειαν καὶ διέλυσε ἀμφιβολίας εἰς τὰ δικαστήρια καὶ διαμάχας ἐσταμάτησε καὶ πόλεμον κα-
τέστηλεν ἡ εὐρεσις τῶν ὀνομάτων καὶ πολλὰς φορές ἐ-
γίνετο αἰτία εἰρηνεύσεως. Καὶ ἐν εἰς τὰ τοῦ καθ' ἡμέραν οἴου ἔχει τὴν δύναμιν ἡ εὐρεσις τῶν ὀνομάτων, ἀσφα-
λῶς ἔχει πολὺ μεγαλύτεραν εἰς τὰ πνευματικὰ θέματα. Εἶναι πάντως ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ προβλήματα αὐτὰ μετὰ ἀκρίβειαν. ¹¹² Α Ἐρευνᾶται λοιπὸν πρῶτον διὰ τὸν Θεὸν εἰς ἄλλους ἁγίους ἔδωκεν ὄνομα ἐ-
νῶς εἰς ἄλλους ὅχι. Βεβαίως δὲν ὀνόμασεν αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἁγίους, οὔτε εἰς τὴν Καινὴν οὔτε εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Καὶ β, τι ἔγινε εἰς τὴν Καινὴν, τὸ αὐτὸ συνέβη

27. Πράξ. Πράξ. 11, 22-25.

28. Πράξ. 13, 1.

29. Πράξ. 13, 9.

30. Πράξ. 13, 9.

καὶ εἰς τὴν Παλαιάν, διὰ τὰ μάθησις ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ τῶν δύο διαθῆκων. Ὡς γνωστὸν εἰς τὴν Καινὴν ὁ Χριστὸς ὀνόμασε τὸν Σίμωνα Πέτρον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ζεβεδαίου, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς θρονῆς, καὶ μόνον τούτους. Ἀπὸ τούτων ἄλλους μαθητὰς δὲν ὀνόμασε κανένα, ἀλλὰ τοὺς ἔφησε τὰ ὀνόματα ποῦ τοὺς ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς των. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην β ὁ Θεὸς μετωνόμασε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰακώβ. Οὔτε τὸν Ἰωσήφ, οὔτε τὸν Σαμουὴλ, οὔτε τὸν Δαυὶδ, οὔτε τὸν Ἠλίου, οὔτε τὸν Ἐλισσαίον, οὔτε τοὺς λοιποὺς προφῆτας, ἀλλὰ τοὺς ἔφησε τὰ ἀρχικά των ὀνόματα. Καὶ ἐδῶ προκύπτει ἕνα ζήτημα, διὰ τὸ ἀπὸ τούτων ἁγίων ἄλλοι μετωνομάσθησαν καὶ ἄλλοι ὅχι. Καὶ ἕνα δεύτερον ἄκμα, διὰ τὸ ἄλλοι μετωνομάζονται εἰς μέσην ἡλικίαν, ἐνῶ ἄλλοι ἐλάμβανον τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς καὶ μάλιστα πρὸ τῆς γεννήσεως. Βέβαια, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην ὁ Χριστὸς τοὺς μετωνόμασε ὅταν ἦσαν μεσήλικες, ἐνῶ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν πρὶν ἀκούει γεννηθῆ. Πραγματικὰ, ἦλθεν ἕνας ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπε : « Μὴ φοβέσαι, Ζαχαρία. Ἰδοὺ ἡ γυναῖκα σου Ἐλισάβετ σὺ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην.³¹ »

Εἶδες πῶς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸ τῆς γεννήσεως ; Τὸ ἴδιον ἐγίνετο καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν διαθήκην. Ὅπως εἰς τὴν Καινὴν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης μετωνομάσθησαν ἐνῶ ἦσαν πλὴν ἄνδρες καὶ ἀπέκτησαν δύο ὀνόματα καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ προτοῦ γεννηθῆ, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν διαθήκην καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰακώβ μετωνομάσθησαν ὅταν ἦσαν μεσήλικες. Ὁ πρῶτος ἀπὸ Ἀβραάμ ὀνομάσθη Ἀβραάμ, ὁ δὲ Ἰακώβ μετωνομάσθη εἰς Ἰσραὴλ. Ὁ Ἰσραὴλ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς, β ὁ προτοῦ νὰ γεννηθῆ ἐπῆρε τὸ ὄνομα καὶ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ζαχαρία ὁ ἄγγελος εἶπεν ὅτι ἡ γυναῖκα σου θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην,³² ἔτσι καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ « Ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσραὴλ.³³ » Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον ζήτημα, διὰ ποῖον λόγον, δηλαδὴ, οἱ πρῶτοι μετωνομάσθησαν καὶ οἱ δεύτεροι ὅχι. Ἐνα δεύτερον ζήτημα διὰ τὸ μερικοὶ μετωνομάσθησαν μεσήλικες καὶ ἄλλοι προ-

31. Πράξ. Λουκ. 1, 13.

32. Ἐνῶς ἀντιθέσει.

33. Γεν. 17, 19.

τοῦ γεννηθῆναι καὶ αὐτὸ μάλιστα συνέβη καὶ εἰς τὰς δύο Διαθήκας. Ἡμεῖς ὡς ἐξετάσαμεν ἀρχικῶς τὸ δεύτερον, ἔτι καὶ ἔτσι νὰ γίνη σαφέστερον καὶ τὸ δεύτερον. Ἄς ἴδωμεν τοὺς μετονομασθέντας ἀρχικῶς καὶ προχωροῦντες ὀλίγον, ὡς ἐλάβωμεν εἰς τὸν πρῶτον ὀνομασθέντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἁγία τὴν λῦσιν τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν. Ποῖον, λοιπόν, ὠνόμασε πρῶτον ὁ Θεός; Ποῖον ἄλλον παρὰ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ποὺ ἐπίπασεν; Διότι δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος ἄνθρωπος, ὥστε νὰ τοῦ δώσῃ ὄνομα. Πῶς τὸν ὠνόμασε, λοιπόν; Ἄδὰμ, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων. Τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἐλληνικόν καὶ ἂν μεταφρασθῇ ⁸⁴ ἢ εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν γῆινον.⁸⁵ Ἡ λέξις Ἑδὲμ σημαίνει τὴν παρθένον γῆν καὶ εἶναι ἡ περὶ αὐτὴν ἐκείνη εἰς τὴν ὅποιον ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον. «Ἐφύτευσε ὁ Θεὸς τὸν Παράδεισον, λέγει ἡ Γραφή, πρὸς ἀνατολὰς»·⁸⁶ διὰ τὴν μάθησιν πῶς ὁ Παράδεισος δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνων χειρῶν. Ἡ γῆ ἦτο παρθένος καὶ οὐτε ἐδεχθῇ ποτὲ ὄστρον, οὐτε διηνοίχθῃ ποτὲ αὐλάκι. Ἀσχετῶς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν γεωργικῶν χειρῶν ἐδόξα- στήσαν τὰ δένδρα τῆς μόνου κατόπιν θέας ἐπιταγῆς. Δι' αὐτὸ ὠνόμασε Ἑδὲμ αὐτήν, τὸ ὅποιον σημαίνει γῆ παρθένος (ἀκαλλιέργητος). Αὐτὴ ἡ παρθένος γῆ ἦτο τύπος τῆς ἄλλης Παρθένου. Δηλαδή ὅπως ἀκριβῶς ἡ γῆ χωρὶς νὰ δεχθῇ σπέρμα, μᾶς ἐδόξασθη τὸν παράδει- σον, ὅτι καὶ ἡ Θεομήτωρ, χωρὶς νὰ δεχθῇ σπέρμα ἀν- δρός, μᾶς ἐγέννησε τὸν Χριστόν. Ὅταν λοιπὸν σοὺ εἴπῃ ὁ Ἰουδαῖος πῶς ἐγέννησεν ἡ Παρθένος; Νὰ τοῦ ἀπαντή- σης; Πῶς ἐδόξασθη ἡ παρθένος γῆ τοῦ Παραδείσου τὰ δένδρα τὰ πελώρια; Ἑδὲμ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων σημαίνει παρθένος γῆ καὶ ἂν κανεὶς δυσπιστῇ ὡς ἐρωτή- σῃ τοὺς ἐμπείρους περὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ θὰ ἰ- δῇ πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος Ἑδὲμ. Ὅχι, διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὁμιλοῦμεν πρὸς ἀγνοοῦντας, θέλω νὰ σὰς ἐξαπατήσω, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς κατα- στήσω ἀκαταδάσκατους. Ὡστὲν νὰ εὐρίσκωνται παρόν- τες οἱ ἔχθροι ποὺ γνωρίζουν τὰ πάντα, μετὰ τὴν ἀκρίβει- αν σὰς τὰ ἐξηγῶ ὅλα. Ὁ Συνεπῶς, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν παρθένον γῆν τῆς Ἑδὲμ ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος, ὠνομάσθη Ἀδὰμ, συνώνυμος τῆς μητρός του. Ἔτσι κάμνουν καὶ οἱ ἄνθρω-

84. Πράξ. Α' Κορινθ. 16, 47.
85. Γεν. 2, 8.

ποι καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ γεννῶνται τὰ ὀνομάζουν πολλάκις μετὰ τὸ ὄνομα τῶν μητέρων τῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἐπλάσεν ἀπὸ χώμα, τὸν ὠνόμασε Ἀδὰμ, μετὰ τὸ ὄνομα δηλαδή τῆς μητρός του. Ἑδὲμ ἡ γῆ, Ἀδὰμ αὐτός.

Μά, ποῖα ἡ σκοπιμότης αὐτοῦ τοῦ πράγματος; Οἱ ἄνθρωποι δέδοται, δίδουν ὀνόματα πρὸς τιμὴν τῶν μητέ- ρων ποὺ ἐγέννησαν τὰ παιδιὰ. Ὁ Θεὸς ὅμως διὰ ποῖον λό- γον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς μητρός; Τί μέγα ἢ μικρὸν ἐρ- ρύθμισεν ἔτσι; Βεβαίως ὅχι τυχαία καὶ ἄσκοπα, ἀλλὰ μετὰ λογικὴν καὶ σοφίαν πολλήν. Ὁ Πραγματικῶς, «ἡ σύνθεσις τοῦ Θεοῦ δὲν προσμετράται»·⁸⁷ Ἑδὲμ εἶναι ἡ γῆ, Ἀδὰμ ὁ γῆινος, ὁ χοϊκός, ὁ γηγενής. Διατὶ λοιπόν, τὸν ὠνόμα- σεν ἔτσι; Μά, διὰ τὴν ὑπενθυμίσιν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ ὀνόμα- τος τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐτέλειαν καὶ σὺν τὴν χαράττην εἰς χαλκὴν στήλην μετὰ τὸ ὄνομα τὴν ταπεινότητά τῆς οὐσίας, διὰ τὴν ἀποτελέσει τὸ ὄνομα διδασκαλίαν μετριοφροσύνης, διὰ τὴν μὴ λάβῃ περισσοτέρων ἐξίσου ἀπὸ θεοῦ πρέπει. Ἡ- μεῖς δέδοται, γνωρίζομεν σαφῶς ὅτι εἰμὲθα ἀπὸ χώμα καὶ ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν εἶ- χεν ἰδῇ κανένα νὰ ἀποθνήσκῃ πρὸ αὐτοῦ, οὐτε νὰ διαλύε- ται εἰς κύνιν, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἡ ὁμορφία τοῦ σώματος τοῦ ἦταν πολλή καὶ ἔλαμπεν ὡς ἀνδρείος ἀπὸ χρυσάφι, ποὺ μόλις εἶχε ὀγῆ ἀπὸ τὸ κοῖμιν. Ὡστε δὲ νὰ μὴ ἐπαρθῇ ἀπὸ τὴν σωματικὴν τοῦ ὑπεροχὴν, τοῦ ἔδωκεν ὄνομα ποὺ περιείχε ἱκανὴν διδασκαλίαν ταπεινοφροσύνης. Διότι ἐπρόκειτο νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ νὰ συν- ομιλήσῃ μαζὺ τοῦ περὶ ὑπεροφίας. Ἐμελλε νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι «Θὰ εἰσθῇ σὺν θεοῖς». Ἐγὼν λοιπὸν ὑπ' ὀψιν τοῦ τοῦ ὀνόμα ποὺ τὸν ἐδίδασκεν ὅτι εἶναι ἀπὸ χώμα, νὰ μὴ φαν- τασθῇ ποτὲ ὅτι εἶναι ἴσος μετὰ τὸν Θεόν.⁸⁸ Αὐτὸ διὰ τοῦτο προετοιμάζει ἐκ τῶν προτέρων τὴν συνέσειν αὐτοῦ μετὰ τὸ ὄνομα, προκαταβάλλων ἔτσι ἱκανὴν ἀποφάσειν διὰ τῆς ὀ- νομασίας περὶ τῆς μελλούσης νὰ ἐπέλθῃ μέσω τοῦ βαίμα- γος ἐπιθουλῆς καὶ ὑπενθυμίσιν εἰς αὐτὸν τὴν συγγένειαν πρὸς τὴν γῆν καὶ ὑπαγοραμίζων τὴν γένεσιν τῆς φύσε- ως καὶ γενεῶς λέγων εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν σοὺ εἴπῃ ὅτι θὰ εἴσαι Θεός τότε νὰ ἐνθυμῇς τὸ ὄνομα σου καὶ ἔτσι ἐ- παίνους ἱκανὴν διδασκαλίαν ὥστε νὰ μὴ δεγθῇς τὴν συμ- βουλήν. Ἐνθυμήσου τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ τὴν συγγένειαν

86. Ἐλμ. 146, 5.
87. Γεν. 3, 5.

ἔχε ἐπίγνωσιν τῆς εὐτελείας σου, ὅχι διὰ νὰ διδαχῇς τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φθάσῃς εἰς παραλόγους σκίψεις. Ὁ Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδὰμ, ἦτο ἀπὸ γῶμα, γήινος».³⁸ Ἐρμηνεύων τὸ ὄνομα Ἀδὰμ εἰς ἡμᾶς ἔλεγε «ἀπὸ γῶμα, γήινος». Ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἦτο ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ εἰσβάλλουν οἱ αἰρετικοὶ λέγοντες: Ἰδοὺ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔλαθε σάρκα. Ὁ δεύτερος, λέγουσιν, ἄνθρωπος, ἦταν ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀκούεις περὶ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ λέγεις ὅτι δὲν ἔφηρε σάρκα; Τί εἶναι παρόμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀναίσχυντιαν; Ὑπάρχει ἄνθρωπος τοῦ νὰ μὴ ἔχη σάρκα; Διὰ τοῦτο καὶ ἄνθρωπον τὸν ὠνόμασε καὶ ἰδιαιτέρως δευτέρου ἀνθρώπου, διὰ νὰ ἴδῃς τὴν συγγενεῖάν του καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως του. Τί εἶναι, λέγει ὁ δεύτερος ἄνθρωπος; Ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ, ἀπαντᾷ, μὲ σκανδαλίζει ὁ τόπος προελεύσεως καὶ ἡ φράσις «ἐξ οὐρανοῦ». Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδὰμ, ἦταν ἀπὸ γῶμα, γήινος, ἀρὰ γε τὸ θεωρεῖς ὅτι εἶναι καθ' ὁλοκλήραν γήινος; Ἀρὰ γε τὸ ἐκλαμβάνεις ὅτι εἶναι μόνον ἀπὸ γῶμα, χωρὶς νὰ ἔχη δύναμιν οὐλῶν, ἐνωσὼ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν φύσιν τῆς; Ποίος θὰ τὸ ἰσχυρισθῇ αὐτό; Ὅπως ὅταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ Ἀδὰμ ὅτι ἦτο γοϊκός, δὲν φαντάζεσαι ἔρημον τὸ σῶμα του ἀπὸ ψυχῆς, ἔτσι καὶ ὅταν ἀκούσῃς, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, μὴ παραμερίξῃς τὴν θεῖαν οἰκονομίαν, διὰ νὰ κατανοήσῃς τὸ ἐξ οὐρανοῦ. Τώρα πλέον τὸ πρῶτον ὄνομα ἔλαθεν ἱκανὴν ἐξηγήσιν. Ὁ Δυναμίσθη Ἀδὰμ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς, διὰ νὰ μὴ ὑπεραιρεται ἐπάνω ἀπὸ τὰς δυνατότητάς του καὶ νὰ εἶναι ἀκαταγώνιστος ἀπὸ τὰς ἀπάτας τοῦ διαβόλου. Διότι ὁ διάβολος ἔλεγεν: «Θὰ εἰσθῇ σάν θεός». Ἐλπί λοιπὸν ἀφοῦ προσηλώσωμεν καὶ πρὸς τὸν ἄλλον τὸν δυναμίσθητα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς γεννήσεώς του ὡς τελειώσωμεν τὴν διμῖλιν. Ποίος λοιπὸν, μετὰ τὸν Ἀδὰμ, ἔλαθε τὸ ὄνομα πρὸ τῆς γεννήσεώς του; Ὁ Ἰσαάκ. Ἐλ. βού, λέγει «ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θὰ συλλάβῃ εἰς τὴν κοιλίαν τῆς καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσαάκ».³⁹ Ὅταν τὸν ἐγέννησε, τὸν ὠνόμασεν Ἰσαάκ λέγουσιν: «Ὁ Θεὸς μὲ περιέγλασεν».⁴⁰ Διὰ τί; «Ποίος θ' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀδραάμ, λέγει ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει πτερί;» Ε. Προσέξατε πολὺ ἐδῶ διὰ νὰ ἴδῃτε τὸ θαῦμα. Δὲν

38. Α' Κορινθ. 15, 47.

39. Γεν. 17, 19.

40. Γεν. 31, 8.

εἶπε ὅτι ἐγέννησε παιδί, ἀλλὰ ὅτι θηλάζει παιδί, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ παιδί εἶναι ἐκθετον, καθ' ὅσον αἱ πηγαὶ τοῦ γάλακτος ἐγγυῶνται τὸν τοκετόν, ὥστε ἐνθυμούμενος τὸ ὄνομα νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς ἱκανὴν διδασκαλίαν τῆς παραδόξου γεννήσεως. Διὰ τοῦτο λέγει: Μὲ περιέγλασεν ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἐλπίρῃ κανεὶς γυναῖκα γηραμένην μὲ δοτρά μαλλιά, νὰ ἀνατρέφῃ παιδί, νὰ τὸ θηλάζῃ.⁴¹ 115 Α. Ἀλλὰ ὁ γέλως ὑπενθυμίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἢ γαλακτοτροφία τοῦ παιδιοῦ ἐπεδεδοκῶκε τὸ θαῦμα, διότι δὲν ἦτο ἔργον τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀλόκληρον ἦτο κατάρθεμα τῆς θείας χάριτος. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Παῦλος «εἰμεθα τέκνα ἐπαγγελίας, ὥπως καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη σὺμφωνῶν μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀδραάμ».⁴² Ὅπως ἐκεῖ ἐργάσθη ἡ χάρις ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σάρρας ὁ Ἰσαάκ προήλθεν ἀπὸ μήτρας ἐσθραμένης. Ἀνεδύθης ἐαυτὸ ἀπὸ ψυχρὰ νερά; Ὅπως ἦτο δι' ἐκείνον ἡ μήτρα, ἔτσι εἶναι δι' ἐσθ' ἡ κοιλότης τῶν ὕδατων. Εἶδες συγγενεῖαν γεννήσεως; Εἶδες συμφωνίαν χάριτος θείας; Εἶδες τὴν φύσιν νὰ σταματᾷ παντοῦ καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ νὰ πραγματοποιῇ τὸ πᾶν; Διὰ τοῦτο εἰμεθα ὥπως ὁ Ἰσαάκ τέκνα θείας ἐπαγγελίας. Β. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἓνα ἀκόμη πρόδλημα. Δι' ἡμᾶς εἶπεν ὅτι «δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ γυναικείας αἱμάτων, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίας σαρκικῆς».⁴³ Πῶς; Ὅτι ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη ἀπὸ γυναικείας αἱμάτων ἀφοῦ, δέδοια, εἶχε παύσει νὰ εἶναι γόνιμη ἡ Σάρρα, ἐπειθὲ δὲν ἐλειτούργει πλέον ἡ φύσις τῆς γυναικός. Ἐγὼν ἀπισθεσθῇ αἱ πηγαὶ τοῦ αἵματος, εἶχε ἀρρηστευθῇ ἡ ὅλη τῆς γεννήσεως, ὀρηστον ἦτο τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως καὶ τότε ὁ Θεὸς ἐπέδειξε τὴν δύναμιν του. Νά λοιπόν, ἔχομεν ὁλοκληρώσει τὴν διδασκαλίαν βίου ἔχομεν κατατιμένην τὴν σχετικὴν μετὰ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Ἰσαάκ. Δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ ἐλθῶμεν εἰς τὸν Ἀδραάμ, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεθαίου καὶ τὸν Πίτσον. Ἀλλὰ ὁ δὲν νὰ μὴ σὺς κούρασῃς μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου, θὰ τὰ ἀφήσω δι' ἄλλην διμῖλιν καὶ θὰ σταματήσωμεν τὸν λόγον, ἀφοῦ σὺς παρακαλᾷς, ἐσθ' ὅτι ἐγεννήθητε ὥπως ὁ Ἰσαάκ, νὰ τὸν μιμηθῇτε εἰς τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἐπιεικείαν του καὶ ὅλην τὴν ἄλλην ἀλυσσάριον του, προκειμένου μετὰ τὰς εὐχὰς ἐκείνου τὸ δικαίον καὶ δῶν τῶν ἄλλων διακεκριμένων ἀ-

41. Αδρ. 7.

42. Γαλ. 4, 28.

43. Ἰωάν. 1, 13.

44. Αδρ. 1, 18, 11.

γίνω νά ἠμπορέσωμεν νά φθάσωμεν ὅλοι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μαζί μετὰ τὸν ὁποῖον ἀπονέμεται δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μετὰ τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΣΕΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΘΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΜΙΩΝ. ΕΠΙΣΤΗΘΕ ΟΤΙ ΤΟ ΝΑ ΠΡΟΟΜΙΩΜΕΝ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΕΙΣΜΟΝ. ΑΚΟΜΗ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΠΑΡ' ΟΛΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΕΝΟΜΑΣΘΗΝ ΠΑΛΑΙΟΣ ΕΥΘΥΣ ΩΣ ΕΒΙΣΤΕΥΕΝ ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΑΔΙΚΗΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΠΡΟΤΙΜΗΣΙΝ. ΕΠΙΣΤΗΘΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΗΤΟΥ: «ΣΑΟΥΓΑ, ΣΑΟΥΓΑ, ΔΙΑΤΙ ΜΕ ΔΙΩΚΕΙΣ».

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἱδικούς μου ἀγαπητοὺς μετὰ κατηγορήσαντες ὅτι ἐκτείνω πολὺ εἰς μῆκος τὰ προόμια τῶν λόγων μου. Ἄν δικαίως ἢ ἀδίκως, τότε θὰ τὸ κρίνετε ὅταν ἀκούσθε καὶ τὴν ἀποφῆν μου καὶ κατόπιν, ὡσάν νά εὐρίσκεσθε ἀπὸ κοινοῦ εἰς δικαστήριον, θὰ δώσετε τὴν ψήφον σας. Ἐγὼ καὶ πρὶν νά τὸ ἀποδείξω αὐτό, εἶμαι ὑποχρεωμένος εἰς αὐτοὺς διὰ τὰς κατηγορίας, διότι αἱ κατηγορίαι εἰναι προῖον ἐνδιαφέροντος καὶ ὅχι κακίας. Καὶ ἐγὼ αὐτὸν ποῦ με ἀγαπᾷ δὲν τὸν ἐκτιμῶ μόνον ὅταν με ἐπαινῇ, ἀλλὰ καὶ ὅταν με ἐλέγξῃ καὶ με διορθώῃ. Τότε θὰ εἰπῶ ἐγὼ ὅτι με ἀγαπᾷ. Διότι τὸ νά ἐπαινῇ κανεὶς τὸ κάθε τι, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, δὲν εἰναι πράξις ἀγαπῶντος, ἀλλὰ ἀπατεώντος καὶ εἰρωνος. Τὸ νά ἐπαινῇ τις ὁμῶς κάτι ποῦ ἀξίζει καὶ νά ψέγῃ κάτι ποῦ δὲν εἶναι σωστόν, αὐτό εἶναι ἔργον φίλου καὶ ἐνδιαφερομένου. Καὶ διὰ νά πεισθῇτε ὅτι τὸ νά ἐπαινῇ κανεὶς ἀδικοκρίτως τὰ πάντα καὶ νά ἐγκρίνῃ ὅλα τὰ πράττομενα δὲν εἶναι ἔργον, φίλου, ἀλλὰ ἀπατεώντος, ἀκούσατε τὴν γραφὴν: ¹ Ἡ Α' «Λιγὸς μου, λέγει, ὅσοι σὰς μακαρίζουν, ὅσοι πλανοῦν καὶ διαστράσσουν τὸν δρόμον σας». Τὸν ἐχθρόν δὲν τὸν δέχομαι ὅτε ὅταν ἐπαινῇ, ἐνῶ τὸν φίλον τὸν ἀποδέχομαι καὶ ὅταν με κατηγορῇ. Ὁ ἐχθρὸς καὶ ἂν με φιλῇ, εἶναι ἀσθεὺς, ἐνῶ ὁ φίλος καὶ ὅταν με τραυματίζῃ, εἶναι ποθητός. Τὸ φίλημα τοῦ ἐχθροῦ εἶναι γεμῆτον ὑποψίας, ἐνῶ τὸ τραῦμα τοῦ φίλου ἔχει τὸν χαρακτῆρα προστασίας. Διὰ τοῦτο ἡμπορεῖ νά εἴπῃ κανεὶς: «Ἀξιοπιστότερα τὰ τραύματα φίλου παρὰ τὰ ἀκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ». Τί λέγεις, λοι-

1. Ἡσ. 3, 12.

2. Παρ. 21, 5.

πόν, "Ὅτ' τὰ τραύματα εἶνα καλυτέρα ἀπὸ τὰ φιλήματα. Δὲν προσέχω εἰς τὴν φύσιν τῶν πρατταμένων, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔχοντος. ἐκφορῶν. Βαλεῖς νὰ μάθῃς δικαί προσημῶ τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Β. Εφίλησε τὸν Κυρίον ὁ Ιουδας, ἀλλὰ τὸ φ. λ. τοῦ ἦτο γεμῆτον προδοσίαν, τὸ στόμα τοῦ εἶχε δηλητήριον καὶ ἡ γλώσσα τοῦ ἦτο γεμῆτη κακίαν. Τὸν πορευομένον εἰς Κορίνθον ὁ Παῦλος τὸν ἐτραυματίσας ἀλλὰ καὶ τὸν ἔσωσεν. Καὶ πῶς τὸν ἐτραυματίσεν. Κατὰ τὴν Γραφήν, παραδώσας αὐτὸν εἰς τὸν στανάν. «Παραδώσατε τὸν λέγει, αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸν σταναν πρὸς δλεθρον τῆς σαρκός. Διὰ τὴν Διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα τοῦ κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου ἡσού Χριστοῦ. Εἶδες τραῦμα ποῦ σώζει, Εἶδες φ. λ. γεμῆτο προδοσίαν, "Εἶται ἀξιολογώτερον εἶναι τὰ τραύματα τοῦ φίλου παρὰ τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τοῦτο δὲ μόνον εἰς τὴν περιπτωσὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ διαβόλου. ὡς τὸ ἐξετάσωμεν. Φίλος ὁ Θεός, ἐχθρός ὁ διαβόλος. Σωτήρ καὶ κηδεμὼν ὁ Θεός, ὁ ἀπατεῶν καὶ πολέμιος ὁ διαβόλος. Ὁ δευτερός, ὅμως ἐφίλησε κάποτε, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐτραυματίσεν. Πῶς ὁ διαβόλος ἐφίλησε καὶ ὁ Θεός ἐτραυματίσεν. Ὁ πρῶτος εἶπε "Ὅθ' εἰσθε ὡς θεοί, ἐνῶ ὁ Θεός εἶπε "Εἶμαι χῶμα καὶ θὰ ἐπανεέλθῃς εἰς αὐτόν. Ποῖος λοιπὸν ὠφέλησε περισσότερο, ὁ εἰπὼν ὅτι θὰ εἰσθε θεοὶ ἢ ὁ εἰπὼν ὅτι χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπανεέλθῃς. Ὁ Θεός ἠπειλήσας θάνατον, ἐνῶ ὁ διαβόλος ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν. Ἀλλ' αὐτὸς ποῦ ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν, ἔδωκε τὸν ἀνθρώπον καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἠπειλήσας μεθ' αὐτοῦ τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἶδες δ' αὖτ' εἶναι ἀξιοσπώτερον τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πρὶν φέρω τὴν ἀποδείξιν. Ὁ χρεωστῶ χάριν εἰς τοὺς κατηγοροῦντας. Διότ' αὐτοὶ, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδικῶς κατηγοροῦν δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ προσάγουν δικασ, ἀλλὰ τὸ κάμνουν χάριν ὁρθωσέως. Οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν δικαίως κατηγοροῦν, δὲν τὸ κάμνουν δ' αὖ νὰ ὁρθωσούν. ἀλλὰ προσπαθοῦν ἐλέγχοντες νὰ διαπαιδεύσούν. Οἱ φίλοι δ' αὖτ' ἐπαινοῦν θέλουν νὰ ἐπ' τύχης περὶ σπώτερον, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν ἐπαινοῦν, προσπαθοῦν νὰ σὲ ὑποσκελίσουν. Ἐν τούτοις, ὅταν ὁ ἐλέγχος λειτουργῇ,

3. Α Κορ 5, 5
4 Γεν 3, 5 καὶ 19

εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ ἡμπορήσῃ νὰ δέχεται ἐλέγχον καὶ κατηγοροῦν χωρὶς νὰ ἐκθρησῶσαι. ὁ μὴ ὑπαίτιον τὸν ἐλέγχον εἶναι ἀφρων, λέγει ἡ Γραφή. Δὲν λέγει αὐτὸν ἢ αὐτὸν τὸν ἐλέγχον, ἀλλὰ γενικῶς ἐλέγχους. "Ἄν ὁ φίλος σε ἤλεγξε δικαίως, διόρθωσε τὸ λάθος σου. Ἐ. Ἄν σὲ κατηγορήσεν ἀδικῶς, ἐπανεστὲς τὸν πρῶτα δ' αὖ τὴν γνώμην τοῦ, ἀποδείξου τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀποδείξου τὸν σκοπὸν τοῦ καὶ παραδέξου τὴν φιλικὴν τοῦ πράξιν. Διότι ὁ ἐλέγχος γίνεται ἀπὸ μεγάλῃ ἀγάπῃ. "Ἄς μὴ στενοχωροῦμεθα ὅταν μᾶς ἐλέγχουν. Ἄν τοῦτο ἐγινετο ἀπὸ δούλου, πολὺ θὰ ὠφέλειτο ἡ ζωὴ μας. Ἄν ἐλέγχωμεν τοὺς ἁμαρτανόντας καὶ ἂν ἁμαρτανόντες ὑπεφύραμεν εὐκόλως τὸν ἐλέγχον. Ὅπως εἰς τὰ τραύματα λειτουργοῦν τὰ φάρμακα. ἔτσι λειτουργοῦν καὶ οἱ ἐλέγχοι ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅπως ἐκεῖνος ποῦ ἀποκρούει τὰ φάρμακα εἶναι ἀνόητος. ἔτσι καὶ αὐτὸς ποῦ δὲν ἀποδέχεται τὸν ἐλέγχον εἶναι ἀφρων. Ἀλλὰ ἀποθνήσκουσαι πολλές φορές πολλοὶ λέγοντες εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν. ἐγὼ ποῦ εἶμαι σοφός καὶ συνετός θὰ ἀνεχθῶ τὸν εἶναι. Ἀγνοοῦν ὅτι αὐτὸ εἶναι τεκμήριον μεγίστης ἀνοησίας. Εἶδαν, λέγει ἡ Γραφή. ἔνα ἀνθρώπου ποῦ ἔθεωρε, σοφὸν τὸν ἑαυτὸν τοῦ. Ὁ ἀφρων ἔχει μεγαλυτέραν ἐλπίδα ἀπὸ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Παῦλος. "Μὴ θεωρεῖτε σοφὸν τὸν ἑαυτὸν σοφῶ. Ἀκόμη καὶ ἂν εἴσαι χιλιάκις σοφός καὶ κατέχῃς ὅσα χρειαζάνται, εἴσαι ἀσώσων ἀνθρώπος καὶ ἔχεις χρῆαν συμβούλου. Μόνον ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκην συμβούλων. Β. καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε. Δι' οὗτο καὶ μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ λέγεται. "Ποῖος ποτε ἐγνώρισα τὴν σκέψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖος ἐγινε σύμβουλος αὐτοῦ. Οἱ ἀνθρώποι, ἂν εἰμεθα καὶ χιλιάκις σοφοί, ἐλεγχόμεθα μυριάκις καὶ φανερώνεται τὸ ἀσθενεῖς τῆς φύσεώς μας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάργουν τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. λέγει ἡ Γραφή. Διὰ τὴν, Διότι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀθάνατος. Τί πλέον φωτεινὸν ἀπὸ τὸν ἥλιον. Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς ἐκλείπει, ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ τοῦ λαμπρὸν ὅταν ἔλθῃ τὸ σκοτὶδ, γὰρ τὴν ἀπαστράπτουσαν λάμψιν τοῦ. ἔτσι λοιπὸν καὶ τὴν ἰδικὴν μας σύνεσιν πολλάκις ἐνῶ λάμπει ὡς σταθερὰ μέσησθρα καὶ ἀκτινοβολεῖ, πολλάκις τὴν ἀποκρύπτει ἡ ἐ-

5. Παρ 12, 1
6. Παρ 26, 12
7. Παρ 12, 16
8. Ρωμ 11, 34
9. Εξκ 17, 39

περχομένη ανοησία μας. C Καὶ ὁ μὲν σοφὸς δὲν συνειδητοποιεῖ τὸ ἀπαιτούμενον ἐνῷ ὁ κατώτερός του πολλὰς φορές τὸ συνειδητοποεῖ πολὺ δευδερκέστερα. Καὶ τοῦτο γίνεται δὲ νὰ μὴ ἐπαιρεται οὔτε ὁ σοφὸς μήτε ὁ εὐτελής νὰ ταλανίσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν τὸ νὰ ἡμπορῇς νὰ δεχέσαι τὸν ἔλεγχον, μέγα ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ δύνασαι νὰ ἐλέγχῃς. Τοῦτο εἶναι ἔργον μεγίστης φρονιτιδος. Ἄν τώρα ἴδωμεν ἕνα ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἀνοικτόν τὸ ὑποκάμισόν του ἀπὸ τὰ πλάγια ἢ τὰ ἄλλα ἐνδύματά του νὰ εἶναι κακῶς φορεμένα, σπεύδωμεν νὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν νὰ τὰ διορθώσῃ. Ὁμῶς ἂν ἴδωμεν τὴν ζωὴν του παραμελημένην, δὲν τοῦ λέγομεν οὔτε μίαν λέξιν. Ἄν ἴδωμεν δὲ τὸ θῖος του εἶναι ὅχι ὅπως πρέπει, τὸ παρατρέχομεν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ στραθοφορεμένα ρούχα φέρουν τὸν γέλωτα, ἐνῷ τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς φέρουν μέχρι κινδύνου καὶ τιμωρίας. D Εἰπέ μου βλέπεις τὸν ἀδελφόν φερόμενον κατὰ κρημοῦ, ἔχοντα διὰ ἀμελημένον, μὴ φροντίζοντα διὰ τὰ πρέπειν καὶ δὲν τοῦ ἀπλῶνεις τὸ χερί, δὲν τὸν σηκώνεις ἀπὸ τὴν πτώσιν, δὲν τὸν κατηγορεῖς οὔτε τὸν ἐλέγχεις ἀλλὰ προτιμᾷς, ἀντὶ τῆς σωτηρίας του τὸ νὰ μὴ φανῇς δυσάρεστος εἰς αὐτόν. Ποίαν συγγνωμὴν θὰ ἔχῃς ἀπὸ τὸν Θεόν. Ποίαν ἀπολογία ἐνώπιόν Του. Δὲν ἤκουσες τι διέταξεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἰουδαίους, Μὴ μὴ ἐγκαταλείπουν πλανώμενα τὰ ὑποζύγια τῶν ἐχθρῶν, οὔτε νὰ τὰ προσπερνοῦν ὅταν πίπτουν. E Ἄφου οἱ Ἰουδαῖοι διατάσσοντα, νὰ μὴ περιφρουροῦν τὰ ἄλογα ζῶα τῶν ἐχθρῶν, ἡμεῖς πῶς εἴπα δύνατον νὰ βλέπωμεν νὰ ὑποσκελίζονται κάθε ἡμέραν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀδελφῶν μας, Καὶ πῶς νὰ μὴ θεωρηθῇ αὐτὸ ὡς ἐσχάτη ἀπαιτησιὰ καὶ θηριωδία, ὅταν δὲν λαμβάνωμεν οὔδε τὸσον ὀλίγην πρόνοιαν διὰ τοὺς ἄνθρωπους, ὅσῃν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰ ἄλογα ζῶα. Τοῦτο ἀνέτρεψε τὰ πάντα, τοῦτο ἔφερε σύγγυσιν εἰς τὸν θῖον μας διότι οὔτε φερόμεν γενναίως τὸν ἔλεγχον, οὔτε θέλωμεν νὰ ἐλέγχωμεν τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο εἰμεθα ἐπαχθεῖς ὅταν ἐλέγχωμεν, ἐπειδὴ ὅταν ἐλεγχώμεθα γινώσκαστε θηρία. ¹¹⁸ A Ἐάν ὁ ἀδελφός σου ἐγνωρίζῃ ὅτι, ἐάν σε ἤλεγχε θὰ τὸν ἐπαινοῦσες, τότε καὶ αὐτός, ἐλεγχόμενος, θὰ σοῦ ἀπέδιδε τὴν ἰδίαν ἀνταμοιβήν.

✓ 2 Θέλεις νὰ μάθῃς διατὶ ἀκόμη καὶ ἂν εἶσαι πολὺ σμμετός καὶ πολὺ ἐνήμερος καὶ ἂν ἀκόμη θάσῃς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἔχεις ἀνάγκη ἐνὸς συμβούλου πού νὰ σὲ διορθώῃ καὶ νὰ σὲ ἐλέγῃ. Ἀκούσε

μὴν παλαιὰν ἱστορίαν. Κανείς δὲν ἦτο ἴσως πρὸς τὸν Μωϋσῆν α Ἦτο, λέγει ἡ Γραφή, ¹¹⁹ ὁ πλεόν πρὸς ἐξ ὧν τῶν ἀνθρώπων, φίλος τοῦ Θεοῦ, κάτοχος τῆς θύραθεν σοφίας καὶ γεμάτος πνευματικῇ συνέσει. Λέγει ἐπίσης ἡ Γραφή ὅτι «ἐσπούδασεν ὅλην τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων». B Εἶδες πόσον κατηρτισμένος ἦτο Ἦτο ἐπίσης δυνατός εἰς τὸν λόγον καὶ σὲ ὅλας ἀρετάς. Ἀκούσε ἀκόμη καὶ μίαν ἄλλην μαρτυρίαν. Εἰς πολλοὺς προφήτας ὡμίλησεν ὁ Θεός ἀλλὰ εἰς κανένα ὅπως εἰς τὸν Μωϋσῆν. Εἰς τοὺς ἄλλους ὡμίλησε μὲ αἰνίγματα καὶ ὄνειρα, ἐνῷ εἰς τὸν Μωϋσῆν πρόσωπον μὲ πρόσωπον. Γί μεγαλῶτερον τεκμήριον ζητεῖς τῆς ἀρετῆς Του ὅταν ὁ Δεσπότης τῶν πάντων συνδιαλέγεται μὲ τὸν δοῦλον του ὡς φίλος. Ἦτο λοιπὸν σοφὸς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ξυγὴν παιδείαν, ἦτο δυνατός κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰ ἔργα καὶ διέτασσε τὴν ἰδίαν τὴν κτῆσιν ἐπειδὴ ἦτο φίλος τοῦ Δεσπότης τῆς κτίσεως, ἐξήγαγε τὸν λαόν του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐχώρισε καὶ πάλιν ἦνυσε τὴν θάλασσαν, θαύμα πρωτόκουστων. C Διὰ πρώτην φοράν ὁ ἥλιος ἐφωτίσεν θάλασσαν πού δὲν διεπλέετο ἀλλὰ διεσχίζετο περὶ πέλαιος πού δι-επεράτο ὅχι μὲ πλοία καὶ κουτιά, ἀλλὰ μὲ τὰ πόδια τῶν ἱππῶν. Ὁμῶς ὁ σοφός, ὁ δυνατός λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐπιβαλλόμενος εἰς τὴν κτίσιν, ὁ ἐνεργήσας τόσα θαύματα, δὲν ἐκατάλαβεν ἕνα πρᾶγμα πού τὸ ἐκατάλαβαν πολλοὶ ἄνθρωποι, πού τὸ ἐκατάλαβε καὶ ὁ πενθερός του, ἄνθρωπος δάρδαρος καὶ εὐτελής καὶ τὸ ἔφερον εἰς τὸ προσκῆνιον, ἐνῷ ὁ Μωϋσῆς δὲν τὸ ὑπερπεύθε. Περὶ τίνος πρόκειται; Ἀκούσατε λο τὸν διὰ νὰ πεσθῇτε ὅτι ὁ καθένας ἔχει ἀνάγκη συμβούλου, ὅτω καὶ ἂν εἶναι Μωϋσῆς καὶ ἐνῷ κατὰ διαφέρει ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ θαυμαστοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ εὐτε-λεῖς πολλὰς δὲν διαφευγεῖ. D Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐβρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον, ἴστατο πλησίον του ὁλος ὁ λαός, ἐξακόσαιοι χιλιάδες καὶ συνεδί-βαζε τὰς μεταξὺ τῶν κατηγορίας καὶ ἀμειβομένης. Εἶ-δε λοιπὸν ὁ πενθερός του ὁ Ἰσθὼρ νὰ κάμνῃ αὐτὸ τὸ ἔρ-γον, ἄνθρωπος δέσποτος πού εἶχε περάσει τὸν θῖον του εἰς τὴν ἔρημόν καὶ δὲν εἶχε ζῆας οὔτε ε.ς κοινίαν, οὔτε μὲ νόμους, ἀλλὰ ἐν ἀσυνείδει, τεκμήριον τῆς μεγάλης πνευμα-τικῆς του καθυστέρησεως. Δὲν ὑπάρχει τίποτε πλεόν ἀνό-

¹¹⁸ Α' Αποκ' 12, 8.
¹¹⁹ Π' α' 7, 30.

ἦτον ἀπὸ τούς εἰδωλολάτραις. Ὅμως ἐκεῖνας ὁ θάρβαρος, ὁ ἀσεθής, ὁ ἀνόητος, βλέπων ὅτι ὁ Μωϋσῆς δὲν ἐνήργει ὡς ἔπρεπε τὸν διώρωντα, τὸν σοφὸν αὐτὸν καὶ συνετὸν, τὸν φίλον τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν πρὸς αὐτόν ¹² Εἰ «Διὰ τί αὐτοὶ ἐστάθησαν ἐνώπιόν σου,». Ἐφ' οὗ δὲ ἐμαθε τὴν αἰτίαν, λέγει. «Δὲν τὸ ἔκαμες σωστὰ αὐτόν» Ἡ συμβουλή ἦτο καὶ ἐπιτίμησις, ἀλλὰ δὲν ἐξηγριώθη καὶ ὁ σοφὸς τὸν ἠνέχθη, ὁ συνετὸς καὶ ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ἱστάμενος ἐνώπιον τούτων κυριαδῶν λαοῦ. Καὶ δὲν ἦτο μικρὸν νὰ δεχεται ὑποδὲς ἐκείνους ἀπὸ τοῦ θάρβαρου καὶ ἀσέμντου. Καὶ οὐτε τὰ θαύματα ποὺ ἔκαμε, οὐτε τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας τοῦ τὸν ἔκαμε νὰ ἐπαρῇ, οὐτε τὸ γεγονός ὅτι τὸν ἤλεγξε παρόντων τῶν ὑπακόων του τὸν ἔκαμε νὰ κοκκινίσῃ ¹³ Αἰ. Εἶχε καταλάβει ὅτι ἂν καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα, ἐν ταῦταις ἦτο ἀνθρώπος καὶ πολλὰ πολλὰκις κάμνει λάθη. Ἔτσι, ἐδέχθη τὴν συμβουλήν με κατανόησιν. Πολλὰ πολλὰς φορές διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι, ἔχουν ἀνάγκην συμβουλῆς ἀπὸ ἄλλους, προετίμησαν νὰ χάσουν τὴν ωφέλειαν ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, παρὰ νὰ δεχθοῦν τὴν παραινέσιν καὶ νὰ διορθωσούν τὸ σφάλμα των. Καὶ ἐπρωτίμην νὰ τὴν ἀγνοήσουν παρὰ νὰ τὴν μάθουν, μὴ ἀντιλαμβάνοντο ὅτι τὸ νὰ μάθουν δὲν εἶναι, ἐγκλημα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀγνοοῦν εἶναι ἡ κατηγορία. Ὅχι τὸ νὰ διδάσκονται, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ νοῦν θυβισμένοι εἰς τὴν ἀμάθειαν, ὅχι τὸ νὰ ἐλέγχωνται ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ διορθωνοῦν τὰ σφάλματά των. Συμβαίνει καὶ εἰς ἀνθρώπων μικρὸν καὶ εὐτελὲς νὰ εὕρῃ κάτι χρησίμουν, τὸ ὅπου πολλὰκις ὁ σοφὸς καὶ μεγάλος δὲν εὕρῃσκει. Β. Ὁ Μωϋσῆς, συνετὸς ἀνθρώπος, ἤκουσε μὲ κάθε ἐπεικεῖαν ἐκεῖνον ποὺ τὸν συνεβούλευσε καὶ τοῦ εἶπε. ¹⁴ «Δόρισε χιλάρχους, ἑκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους, δεκάρχους διὰ νὰ ἀσχοληθῶν με τὰς μικρὰς ὑποθέσεις, ἀναφέροντες εἰς σὲ τὰς σοβαράς». Καὶ ὅταν τὸ ἤκουσεν οὕτε ἐντράπηκε, οὕτε κοκκίνισε, οὕτε ἐλογάρωσε τοὺς ὑπηκόους του, οὕτε εἶπε εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅτι βὰ με κατηγορήσουν οἱ ἀρχόμενοι ὅτι ἐνῶ εἶμαι ἀρχὼν μανθάνω ἀπὸ τούς ἄλλους τί πρέπει νὰ κάμω. Ἀντιθέτως ἐπεισθη καὶ ἐπρωτίμην τὴν συμβουλήν καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐντράπηκε τοὺς τότε ὑπηκόους του, ἀλλ' οὐδὲ ἡμᾶς τοὺς μετὰ γενεστέρους. Μάλιστα, ὡσὺν νὰ ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν διορθώσιν τοῦ πνευθεροῦ τοῦ C, ὅχι μόνον τοὺς τότε ἀν-

¹² Ψε 18, 14
¹³ Ψε 39, 21-22

θρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ κατὰγονται ἐξ ἐκείνων σήμερον καὶ τοὺς κατὰγοντες μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ εἰς ἄλλην τὴν Οἰκουμένην τὴν εἰδικὰς ἐλόκληρον διὰ γραφῶν καὶ ὅτι, αὐτὸς δὲν ἠμῶτερε νὰ συλλαβῇ ἐκεῖνον ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ ἐδέχθη τὴν διορθώσιν τοῦ πνευθεροῦ. Ἡμεῖς ὅμως, ἂν τὴν ὥραν ποὺ μᾶς ἐλέγχουν καὶ μᾶς διορθώνουν ἴδωμεν παρόντα κάποιον ἀνθρώπον ζαλιζόμενα ἀντιστεκόμεθα καὶ νομίζομεν πὼς ἐκπίπτομεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅμως ὅχι. Βλέπων τούτους χιλάρχους παρουσίας δὲν ἐκακκίνισε ἢ καλύτερα τούτους κυριαδῶν, τότε, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του, ἕως σήμερον εἰς ἄλλην τὴν γῆν, B ἀλλὰ κηρύττει, εἰς ὅλους κάθε ἡμέραν διὰ τῶν Γραφῶν ὅτι, αὐτὸ ποὺ ἐκεῖνος δὲν συνέλαβε, τὸ κατάλαβε ὁ πνευθερός του. Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτὸ καὶ τὸ παρεδωκεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων. Διὰ νὰ μᾶς πείσῃ νὰ μὴ μεγαλοφρονῶμεν ποτέ, ἀκόμη καὶ ἂν εἰμεθα σοφωτεροὶ πάντων, μὴτε νὰ περιφρονῶμεν τὰς συμβουλὰς τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι, οἱ πλεόντες ἐπιδεικτεῖς. Ἄν κάποιος σὲ συμβουλευῇ τὰ δεόντα, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὑπέρβητος, δέξου τὴν παραινέσιν. Ἄν σοῦ δώσῃ ὁλοθρίαν συμβουλήν, ἀκόμη καὶ ἂν κατέχη μετ' αὐτοῦ ἀξίωμα, ἀπορρίψε τὴν γνώμην του. Δὲν ἔχεις νὰ κάμῃς μετ' αὐτὴν ποιότητα τῶν προσώπων ποὺ συμβουλεύουν, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τῆς συμβουλῆς τὴν ποιότητα πρέπει νὰ προσέχης. B Ὅπως ἔκαμε καὶ ὁ Μωϋσῆς, ἐκπαιδεύων ἡμᾶς νὰ μὴ κοκκινίζωμεν ὅταν μᾶς ἐλέγχουν, ἀκόμη καὶ ἂν ὁλόκληρος λαὸς εἶναι, παρὼν. Εἶναι ζήτημα ὑψίστης φιλοσοφίας καὶ μέγας ἔπαινος τὸ νὰ φέρῃ κανεὶς γενναίως τὸν ἐλεγχον. Δὲν θαυμάζομεν καὶ δὲν ἐπαινοῦμεν τὸν Ἰσθὺρ τούτον σήμερον διότι διορθώσε τὸν Μωϋσέα, ὅσον ἐκπληττομένη διὰ τὸν ἄγ. οὗ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐντράπηκε διορθούμενος ἐνώπιον τούτων παρόντων ἀνθρώπων καὶ παρεδωκεν τὸ γεγονός εἰς τὴν ἀθανάσιαν, δεικνύων μὲ κάθε τρόπον τὴν σοφίαν τοῦ καὶ ὅτι κατεπάτησε μὲ θάρρος τὴν δόξαν τῶν πολλῶν.

³ A 120 Ἀλλὰ ἀπολογούμενος διὰ τὸ προσμῖον ἔκαμα καὶ πάλιν μεγαλύτερον τὸ προσμῖον τοῦ λόγου μου. Ὅχι τυχαίως καὶ μοιραίως, ἀλλὰ διότι, συζητοῦμεν μέγιστα καὶ ἀναγκαῖα προβλήματα, νὰ δεχόμεθα δηλαδὴ μὲ γενναιότητα τὸν ἐλεγχον καὶ νὰ ἐλέγχωμεν καὶ νὰ διορθωνώμεν με προθυμίαν ὅσους κάμνουν λάθη. Ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀπολογηθῶ ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν λόγων μου καὶ νὰ εἰπῶ διὰ ποιῶν αἰτίων τὰ προαιμιά μου εἶναι

σχοινάτευσή Ἀλήθεια διὰ τὸ κάμναμεν αὐτό. Ὅμως εἰς τόσον πλήθος ἀνθρώπων που ἔχουν γυναῖκας, ποῦ εἶναι οἰκογενεῖς καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καθημερινήν των ἐργασίαν, τὸ μεροκάματον. Δὲν εἶναι μόνον αὐτὴ ἡ δυσκολία, δὲ δηλοδὴ εἶναι συνεχῶς ἀπασχοληθένον. Ὡς ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ἐστὶ μίαν φοράν τὴν ἐβδομάδα τοὺς ἀπασχολοῦμεν ἐδῶ θέλων λοιπὸν νὰ τοὺς προσφέρω εὐσύννοπτα τὰ λεγόμενά μου, προσπαθῶ μὲ τὰ προοίμια νὰ κάμω σαφεστέραν τὴν διδασκαλίαν μου. Αὐτός που δὲν ἔχει καμμίαν ἀπασχόλησιν, ἀλλὰ εἶναι συνεχῶς προσηλωμένος εἰς τὰς Γραφάς, δὲν χρειάζεται προοίμια δὲν ἔχει ἀνάγκην κατασκευῶν ρητορικῶν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀκούσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν ὁμιλητὴν, δέχεται τὰ νοήματα τῶν λόγων του. Ἐνῆς ἀνθρώπου ποῦ τὸν περισσότερον καιρὸν εἶναι δεμένος εἰς τὴν ἐποσάλην καὶ ἔρχεται, ἐδῶ δὲ ὀλίγον καὶ ὄρακι διδασκῆται, ἂν δὲν ἀκούσῃ προοίμια καὶ ρητορικά σχήματα καὶ ἂν δὲν ἴδῃ νὰ εἶναι ὁ λόγος προετοιμασμένος ἀπὸ παντὸς, φεύγει χωρὶς νὰ κερδίσῃ τίποτε. Ὁ καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο αἴτιον τοῦ μήκους τῶν προομίων, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πολλοὺς, ἄλλοι ἔρχονται ἐδῶ τακτικά καὶ ἄλλοι δὲν ἔρχονται συνήθως. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπαινεσωμένους ἔρχονται καὶ νὰ ἐπιπλήξωμεν ὅσους δὲν ἔρχονται, προκειμένου οἱ πρῶτοι νὰ γίνωνται ἐπιμελέστεροι μὲ τοὺς ἐπαινέτους μας ἐνῶ οἱ δεῦτεροι μὲ τὰς ἐπιπλήξεις νὰ ἀποβάσωσιν τὴν ραθυμίαν. Ἐπίσης, ὑπάρχει διὰ σᾶς καὶ ἄλλη ἀνάγκη προομίων. Πολλὰκις καταπ' ἀνομίαν μὲ μακρυτέρας ὑποθέσεις τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φέρω εἰς πέρας εἰς μίαν ἡμέραν, ἀλλ' ἐχρειάσθη καὶ δευτέραι καὶ τρίται καὶ τετάρται ἐξηγήσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τῆς προτερείας, διὰ νὰ ἐνωθῇ ἡ ἀρχὴ μὲ τὸ τέλος καὶ νὰ γίνῃ ἡ νέα ἐξηγήσις σαφεστέρα εἰς τοὺς παρόντας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐκκρεμαστικὴ ἡ συνέχεια καὶ εἶναι ἀκατανόητη διὰ τοὺς ἀκροατάς. Καὶ διὰ νὰ περσθῇ δὲ ὁ λόγος ἀνεὶ προομίων θὰ ἴτο ἀκατανόητος δι' ὅλους, ἰδοὺ χάριν παραδείγματός τὸν ἀρχίζω τώρα χωρὶς προοίμιον. «Ὁ Ἰησοῦς ἀφοῦ τὸν ἔκοιταξεν, τοῦ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς ὧνά. Σὺ θὰ ὀνομασθῇς Κηφᾶς τὸ ὅποιον σημαίνει Πέτρος»¹⁵. Λοιπὸν, ἀλέπετε. Καταλάβετε τὸ λεχθέν, μήπως γνωρίζετε

15. Γεακ. 1, 40.

τὴν συνέχειαν, διὰ τοῖον λόγον ἐλέγχῃ. Τὸ εἰσήγαγα θεοαίως χωρὶς προοίμιον, ὅπως ἂν κάποιος σκεπασθῇ ἀπὸ κάθε πλευρᾶν ἕνα ἀνθρώπων καὶ τὸν εἰσάγῃ εἰς τὸ θέατρον. Ἐλᾶτε λοιπὸν νὰ τὸν ξεσκεπάσωμεν καὶ νὰ τὸν ἐφοδῶσωμεν μὲ τὸ ποιοῦμεν. Ὁ λόγος προηγουμένως ἴτο περὶ Παύλου, ὅταν ὠμολοῦσαμεν περὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἀνεζητούμεν διὰ τί εἰς τὸ παρελθόν ἐλέγετο Σαῦλος καὶ μετὰ ταῦτα ὀνομασθῇ Παῦλος. Ἀπὸ ἐδῶ ἐκάμναμεν παρέκθεσιν εἰς μίαν παλαιάν ἱστορίαν καὶ ἐξητάσαμεν ὅλους ποῦ ἔχουν ἐπωνυμίας. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέραν ἀνεμνήσθημεν καὶ τὸν Σίμωνα καὶ τὴν φράσιν τοῦ Χριστοῦ ποῦ τοῦ ἐλέγε· «Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς ὧνά· Σὺ θὰ ὀνομασθῇς Κηφᾶς, ποῦ σημαίνει Πέτρος»¹⁶. Αἱ εἰδεις αὐτὸ ποῦ προηγουμένως ἐφαίνετο γεμῆτον ἀπὸ ἀπαρίας, ἐπὶ τῶρα ἐγινε γνωριμώτερον. Ὅπως τὸ σωμα χρειάζεται κεφαλὴν, τὸ δένδρον ρίζαν καὶ ὁ ποταμὸς πηγὴν, ἔτσι καὶ ὁ λόγος χρειάζεται προοίμιον. Ἐπειδὴ λοιπὸν σᾶς ἐστήσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ καὶ σᾶς ἐδείξα τὴν συνέχειαν, ὡς πᾶσω λοιπὸν τὸ προοίμιον αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Ὁ Σαῦλος λοιπὸν ἀκόμη ἔπνεεν ἀπελάς καὶ φάνον εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ Κυρίου¹⁷. Ἀλλὰ εἰς τὰς ἐπιστολάς ὀνομάζεται. Παῦλος διὰ τοῖον λόγον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ ἥλλαξε τὸ ὄνομα. Ὅπως ἕνας κύριος ποῦ ἀγοράζει ἕνα δούλον καὶ θέλει νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν θέσιν του καὶ τοῦ ἀλλάξῃ τὸ ὄνομα. Ὡς τὸ ἴδον ἔκαμε τότε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔπηρε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸν ἔφερε προσφάτως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. διὰ τοῦτο τοῦ ἥλλαξε καὶ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν ὁπακοὴν ἀκείνου καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Ἡ ἀπονομή τῶν ὀνομάτων εἶναι αὐτοβόλον ἐξουσίας καὶ κυριότητος, καὶ φαίνεται ἰδιαίτερως ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἀντιληπτότερον θὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ τί ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ Ἀδάμ. Θέλων νὰ τὸν διδάξῃ ὅτι εἶναι ἀρχὸν καὶ κύριον τῶν πάντων, ἔφερε κοντὰ τοῦ ὄλα τὰ θηρία, «διὰ νὰ ἴδῃ πῶς θὰ τὰ ὀνομάσῃ»¹⁸. διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ δὲ ἡ ἀπονομή τῶν ὀνομάτων κατακυρώνει τὴν ἐξουσίαν. Ἄν θέλατε νὰ ἴδῃτε τὸ ἴδιον νὰ γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ μάθετε ὅτι εἶναι ἔθιμον νὰ λαμβάνουν ὡς δούλους ὁ αἰχμαλώτους ἀλλάσσοντες τὰ ὀνόματά των, ἀκουσθε τί ἔκαμε ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων.

16. Ματθ. 16, 17.
17. Ρωμ. 1, 10.

ων Ἐπῆρε ἀπὸ τῆν αἰχμαλωσίαν τὸν Ἀνιαν, τὸν Ἀζαρίαν καὶ τὸν Μισαήλ καὶ δὲν τοὺς ἀφῆκε τὰ παλαιὰ τῶν ὀνόμα-
 τας, ἀλλὰ τοὺς ὠνόμασε Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀδδονα-
 γώ. Ἄλλὰ διὰ τὸν τὸν μετωνόμασε εὐθέως, ἀλλὰ πε-
 ρίμενε νὰ περῶσι πολλὸς χρόνος. Διὸ ἐν τὸν μετωνόμα-
 ζεν εὐθέως ὡς μετέστη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, δὲν θὰ ἔγινε
 το φανερὰ ἢ μετὰ τὴν τοῦ Παύλου πρὸς τὴν νεαν πί-
 στίν. Ὅπως συμβαίνει ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν ὅταν φύγουν
 καὶ τοὺς ἀλλάσσουν τὰ ὀνόματα καὶ γίνονται ἀγνωστοί, Δ
 τὸ ἴδιον θὰ ἐγίνετο διὰ τὸν Παῦλον. Ἄν εὐθέως ὡς ἀφῆσε
 τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς μετωνομάζετο, οὐ-
 δεὶς θὰ ἐγνωρίζεν ὅτι ὁ διώκτης τῶν ὁ ἴδιος ἦτο καὶ ὁ εὐα-
 γγελιστὴς. Τὸ ἐπιζητούμενον πάντως ἦτο τοῦτο, νὰ μάθουν
 ὅτι ὁ διώκτης αὐτὸς εἶνα καὶ ἐγένεν ἀπόστολος. Αὐτὸ εἶναι
 τοῦ κατεπάραιε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ διδάσκαλος τοῦ
 τοὺς ὑπερήσπιζεν, ἐστρέφετο τοῦ λοιποῦ ἐναντίον τῶν
 Ἐπομένων διὰ νὰ μὴ ἀπακρύβῃ ἡ ἀμοιβή μεταβολῇ τοῦ
 ὀνόματος τὴν μεταβολὴν τῆς νοστροπίας, τὸν ἀφῆκε, ὁ
 Θεὸς ἐπὶ τοῦ νὰ ἔχῃ τὸ παλιν ὄνομα, διὰ νὰ μάθουν
 οἱ πάντες ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πρῶτος διώκτης τῆς Ἐκκλησί-
 ας. Καὶ ὅταν αὐτὸ ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλους, τότε ἀλλά-
 σαι καὶ τὸ ὄνομα. Ἐ Ὅτ ἔτσι ἔχει τὸ πρῶτον, ἀκουσε τὸν
 ἴδιον τοῦ λέγει. « Ἦλθον εἰς τὰς περιοχὰς Συρίας καὶ
 Κιλικίας καὶ ἤμην ἀγνωστὸς προσωπικῶς εἰς τὰς Ἐκκλη-
 σίας τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Παλαιστίνην. Καὶ ἂν ἦτο ἀ-
 γνωστὸς εἰς τὴν Παλαιστίνην ὅπου ἐζοῦσε, πόσον μᾶλλον
 πλεον ἀγνωστὸς ἦτο εἰς ἄλλας περιοχὰς. Ἡμῶν ἀγνω-
 στὸς προσωπικῶς λέγε, ὅχι κατ' ὄνομα. Διὰ τὴν προσωπι-
 κῶς ἦτο ἀγνωστὸς. Διὰ τὸ οὐδεὶς ἐκ τῶν πιστῶν ἐτόλμα
 οὔτε νὰ τὸν ἰδῇ, ὅταν μᾶς κατεπολέμε. Τόσον μανιακὸς
 καὶ τόσον φονεὺς ἦτο. Ὅλοι ἐδραπέτευον, ὅλοι ἐφευγόν
 122 Α, ἂν τὸν ἐθέλειαν ποιεῖν καὶ δὲν τολμούσαν οὔτε
 νὰ τὸν κοιτάξουν εἰς τὰ μάτια. Τόσον πολὺ ἦτο θηριώδης
 κατὰ τῶν πιστῶν. Καὶ μόνον εἶχον ἀκούσει, ὅτι ὁ πάλαι
 ποτὲ διώκτης μας, τώρα κηρύττει, τὴν πίστιν τὴν ὁποίαν
 κατὰ τὸ παρελθὸν κατεδίωκεν. Κατὰ μὲν τὸ πρόσωπον
 τὸν ἠγνοῦσαν καὶ μόνον ἤκουσαν. Καὶ ἂν τὸ ὄνομα τοῦ εἴ-
 χεν ἀλλάξε ἀμέσως οὔτε οἱ ἀκούοντες θὰ ἐγνωρίζαν ὅτι
 ὁ ἀπόστολος αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν πίστιν κατὰ τὸ πα-
 ρελθόν. Τὸ παλαιὸν τοῦ ὀνόματος ἐγνωρίζαν ὅτι ἦτο Σαῦ-
 λος.

17. Δαν 1, 6 7

18. Γαλ 1 21

λος. Ἄν ἀμέσως τὸ ἠλλάσσε καὶ ἔλεγετο Παῦλος καὶ
 τοὺς ἔλεγαν κάποιοι, ὅτι ὁ Παῦλος εἶναι ἀπόστολος, δὲν
 θὰ ἐγνωρίζαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, δι-
 ὅτι δὲν ἐκαλεῖτο Παῦλος ὁ διώκτης, ἀλλὰ Σαῦλος. Διὰ
 τοῦτο ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀφῆσε. Ἐ νὰ ἔχῃ τὸ παλαιὸν τοῦ ὀ-
 νομα, διὰ νὰ γινῇ γνωστὸς εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ
 εἰς αὐτοὺς ποὺ εὗρισκοντο μακρὰν τοῦ καὶ δὲν τὸν εἶχον
 ἰδῇ.

Δ. Διὰ ποιῶν λόγον δὲν ἠλλάξεν ἀμέσως τὸ ὄνομα
 τοῦ Παύλου ἀπεδεχθῇ ἱκανοποιητικὰ Ἀνάγκη, λατὸν,
 νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μας. Ὁ Σαῦλος
 λοιπὸν ἀκόμη ἐπνεεν ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθη-
 τὰς τοῦ Κυρίου. Τί σημαίνει, τὸ ἀκόμη. Τί ἔκανε πρὸ αὐ-
 τοῦ καὶ λέγει ἀκόμη. Τὸ ἀκόμη λέγεται δι' ἀνθρώπων
 τοῦ πολλὰ κακὰ ἔπραξεν εἰς τὸ παρελθόν. Τί ἔκαμε, λοι-
 πὸν κακόν, εἰπέ μου, Καὶ τί δὲν ἔκαμεν. Ὁ Ἐγώμειν αἵ-
 ματα τὰ ἐροσώλμω φονεῖων τοὺς πιστοὺς, ἐξεπύρρει
 τὴν Ἐκκλησίαν, ἐδίωκε τοὺς ἀποστόλους, ἐβανάτωσε τὸν
 Στέφανον καὶ δὲν λογάρωζεν οὔτε ἀνδρας οὔτε γυναῖκας.
 Ἀκουσε τὸ λέγει ὁ μαθητὴς τοῦ. Ὁ Σαῦλος κατὰ
 λα πυροῦσε τὴν Ἐκκλησίαν, εισορμῶν εἰς τὰ σπῆτια, συ-
 ρων ἀνδρας καὶ γυναῖκας. Δὲν τοῦ ἐφθανεν ἡ ἀγορὰ ἀλ-
 λα εισορμοῦσε καὶ εἰς τὰ σπῆτια. «Εἰσορμῶν εἰς τὰ σπῆ-
 τια», λέγει ἡ Γραφή. Κα δὲν εἶπε συλλαμβάνων, οὔτε ἐλ-
 κων ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἀλλὰ συρὼν ἀνδρας καὶ γυνα-
 κας ὡσάν νὰ κάμνῃ λόγον περὶ θηρῶν. Συρὼν ἀνδρας καὶ
 γυναῖκας. Καὶ ὅχι, μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. Ὁ ὅ-
 τε τὴν φύσιν λογάρωζε, οὔτε ἔκαμε διάκρισιν γένους, οὔ-
 τε ὑπελόγιζεν ἀδυναμίαν. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκαμεν ἀπὸ ζήλου
 καὶ ὅχι ἀπὸ θυμοῦ. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τοῦ ἐκοιμῶν τὰ
 ἴδια εἶνα. ὅτι οἱ κατηγορίας, ἐνῶ αὐτοὺς ποῦ ἔκαμεν τὰ ἴ-
 δια εἶναι ἀξίως συγγνωμῆς. Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔκαμιν ἐγί-
 νοντο γνωστοὶ ἐκείνοι μὲν διὰ δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς
 πολλοὺς, ἐνῶ αὐτοὺς ἀντὶ τῆς ἀπὸ ζήλου πρὸς τὸν Θε-
 ον καὶ ὅχι ἐν ἐπιγνώσει. Διὰ τοῦτο ἐκείνο, τὰς μὲν γυναι-
 κας ἀπέλυσαν καὶ ἐπολέμουν μόνον ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν,
 ἐπεὶ εἰς αὐτοὺς ἰδούσαν νὰ ἔχῃ περιελθεῖ ἡ τιμὴ τῶν,
 ἐνῶ ὁ Παῦλος, λόγῳ τοῦ ζήλου τοῦ, ἐστρέφετο κατὰ πάν-
 των. Ὅλα αὐτὰ τὰ κατενόησεν ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ ἄλλος, ὅτι
 ὁ Παῦλος δὲν ἐχώρτα νεν, ἔγενεν. Ἐ Ὁ Σαῦλος ἐπνεεν
 ἀκόμη ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου.

19. Πράξ 8, 3

Δὲν τὸν ἱκανοποίησεν ὁ φόνος τοῦ Στεφάνου, δὲν τοῦ χόρτασε τὴν ἐπιθυμίαν ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ προχώρησε καὶ περαιτέρω καὶ πειθερὰ δὲν ἐσταμάτησεν ἡ μανία του, ἡ ὁποία ἦτο ζήλος. Μόλις ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν θανάτωσιν τοῦ Στεφάνου, ἐδίωκε τοὺς ἀποστόλους. Καὶ τὸ ἔκαμε ὥσάν νά ἦτο λύκος ἀγριὸς ποῦ ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον ποιμνίου προβάτων καὶ ἀφοῦ ἀρπάξε ἀπὸ ἐκεῖ ἓνα ἀρνί καὶ τὸ κατεσπάρασεν, ἐγίνετο θρασύτερος λόγῳ τῆς ἀρπαγῆς.¹²² Ἀ. Ἔτσι καὶ ὁ Σαῦλος ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον τῆς χορείας τῶν ἀποστόλων ἤρπασεν ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἀρνίον τοῦ Χριστοῦ, τὸν Στέφανον, τὸν κατεσπάραιε καὶ ἐξ αἰτίας τῆς σφαγῆς αὐτῆς ἐγίνε θρασύτερος. Διὰ τοῦτο λέγει, ἀκόμη Ἐν καὶ ποῖον δὲν κατεσπάραιεν ἐκεῖνος ὁ φόνος, ποῖον δὲν συνεκλόνισεν ἡ καλωσύνη τοῦ θύματος, τὸ ὅποιον ἔλεγε λόγια εὐχέλτικα, λυθοβολούμενον αὐτό, ὁ πέρ τῶν λυθοβολούντων: «Κύριε, ἔλεγε,²⁰ μὴ καταλογίσῃς εἰς αὐτοὺς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν» Διὰ τοῦτο ὁ διωκτὴς ἐγίνετο ἀπόστολος. Ἀμέσως μετὰ τὸν φόνον ἤλλαξεν ἰδέας διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Στεφάνου διότι αὐτὸς ἦτο ὁ Στέφανος νὰ εἰσακουσθῇ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀρετὴν τοῦ Παύλου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀπολογίαν Κύριε μὴ τοὺς καταλογίσῃς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν Ἀς τὰ ἀκούουν αὐτὰ ὅσοι ἔχουν ἔχθρους, ὅσοι ἀδικούντα. Β. Καὶ ἂν ἀπε-
ρα ἔχῃς πάθε, κακὰ, οὐδέποτε ἐλιθοβολήθῃς, ὅπως ὁ Στέ-
φανος. Κοίταξε τώρα τί γίνετα. Ἐστέρνουε μιά πηγὴ, ἡ τοῦ Στεφάνου, καὶ ἀνοίγετο μὴ ἀλλή ἀφίνοντας μυρίους ποταμούς. Ἐπειδὴ ἐσκήπησε τὸ στόμα τοῦ Στεφάνου, ἤ-
χρησεν ἀμέσως ἡ σάλπιγξ τοῦ Παύλου. Ἐτσι οὐδέποτε ὁ Θεὸς ἐγκαταλείπει ὅσους προστρέχουν εἰς αὐτὸν καὶ δι-
δει δῶρα μεγαλύτερα ὅσων ἀποστεροῦν οἱ ἔχθροι. Διότι δὲν ἐξέβαλον στρατιῶται ἐκεῖνοι ἀπὸ τῆς φάλαγγα τὸν ὅποιον νὰ μὴ ἀντικαταστήσῃ ὁ Θεός. Καὶ ἦτο ἀκόμη Σαῦ-
λος. Καὶ κάτι ἄλλο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ἀκόμη. Ἐνῷ ἀ-
κόμη ἐμάνετο, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο ἐξηγριωμένος, ἐνῷ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θυμοῦ του. Γ. Ἐνῷ ἀκόμη ἔβραζε ἀπὸ φονικὸν πνεῦμα, ἐπευέθη ὁ Χριστός. Δὲν ἐπερίμενε καὶ νὰ περάσῃ τὸ νόσημα καὶ νὰ σθῇ τὸ πάθος καὶ ὁ ἀγριὸς νὰ γίνῃ περσύτερον ἡμερὸς καὶ τότε νὰ τὸν προσ-
ελκύσῃ, ἀλλὰ τὸν ὑπέταξε κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μανίας του δ.α νὰ δείξῃ τὴν δυναμὶν του, ὅτι ἐν μέσῳ τῆς θακκεί-
ας ἐκείνης καὶ ἐνῷ ὁ θυμὸς ἔβραζε, νικᾷ καὶ ὑποτάσσεται τὸν

20. Πρξ. 7, 29

διωκτὴν, θαυμάζομεν ἓνα ἱστρον ὅταν ἡμπορέσῃ, τὴν στιγμὴν ποῦ ἀνεβαίνει ὁ πυρετὸς καὶ ἡ φλόγα τοῦ νοσή-
ματος εἶνα εἰς ἀκραν σφοδρότητα, νὰ τὴν κατασβέσῃ ἐν-
τελῶς καὶ νὰ τὴν ἀφανίσῃ. Αὐτὸ ἐγίνε καὶ εἰς τὴν περί-
πτωσιν τοῦ Παύλου. Ἐνῷ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς
φλογός, ὥσάν μιά δροσὸς ποῦ ἔπρεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἡ
φωνὴ τοῦ Κυρίου τὸν ἀπήλλαξεν ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ νοσή-
ματος. Δ. Ὁ Σαῦλος πνέων ἀκόμη ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς
μαθητὰς τοῦ Κυρίου ἀφῆκε τὸ πλῆθος καὶ ἐφορμᾷ ἐνω-
πίον τῶν ἀρχόντων. Ὅπως κάποιοι ποῦ θέλει νὰ κόψῃ
ἓνα δένδρον καὶ ἀφήνῃ τοὺς κλάδους, κόπτων τὴν ρίζαν
κάτω, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἤλθεν εἰς τοὺς μαθητὰς θέλων νὰ
καταστρέφῃ τὴν ρίζαν τοῦ κινήματος. Δὲν ἦσαν ὅμως
οἱ μαθηταὶ ρίζα τοῦ κινήματος, ἀλλὰ ὁ Δεσπότης τῶν μα-
θητῶν. Διὰ τοῦτο ἔλεγε «ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀμπελὸς καὶ σεῖς
τὰ κλήματα»¹ Ἡ ρίζα λοιπὸν ἐκείνη ἦτο ἀκαταγωνιστὸς
Διὰ τοῦτο ὅσον ἐκσπται τὰ κλήματα τόσον καὶ περισσό-
τερα καὶ μεγαλύτερα ἐβλάσταναν. Ε. Ἀπεκόπη ὁ Στέφα-
νος καὶ ἀνεβλόστησεν ὁ Παῦλος καὶ οἱ πιστεύσαντες μέ-
σω Παύλου λέγεται ὅτι εἰς τὴν Γραφήν²² ὅτι συνέβη κα-
θὼς ἐπληροῦσεν εἰς τὴν δαμασκόν ἐξαιφνης νὰ ἀσπράξῃ
γύρω του φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἐπείσεν εἰς τὴν γῆν καὶ
ἤκουσε φωνὴν νὰ τοῦ λέγῃ «Σαῦλ, Σαῦλ, διατί με διώ-
κεις.» Διὰ τοῖσιν λόγον δὲν ἤκουσθη πρῶτα ἡ φωνή, ἀλλὰ
πρῶτα ἡστράφη γύρω του φῶς. Διὰ ν' ἀκούσῃ με ἡσυχί-
αν τὴν φωνήν. Ἐπειδὴ ὅταν ἓνας εἶνα προσηλωμένος σὲ κά-
ποιο πρᾶγμα καὶ εἶναι γεμάτος θυμὸν καὶ ἂν τὸν φωνά-
ζουν ἀπειροὶ ἄνθρωποι, δὲν δὲ προσέξῃ, προσηλωμένος
ὁλόκληρος εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.²⁴ Α. Διὰ νὰ μὴ
γίνῃ καὶ τοῦτο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καὶ ὥσάν
μεθυσμένος ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν γεγονότων παρα-
κάμψῃ τὴν φωνήν ἢ ἀπὸ φόβον μήπως δὲν ἀκούσῃ ἀπὸ
τὴν ἀρχὴν, ἔχων ὁλόκληρον τὸν νοῦν του εἰς τὴν λεηλα-
σίαν ἐκείνην, πρῶτα τοῦ ἐτύφλωσε τὰ μάτια με τὸ φῶς,
κατέστειλε τὸν θυμὸν του καὶ ἀφοῦ τοῦ ἀπέσβεσεν ὅλην
τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς καὶ ἔφερε τὴν γαλήνην εἰς τὴν δι-
ανοίαν του, τότε ἀφῆκε φωνήν, προκειμένου μετὰ τὸν
κατευρασμὸν τῆς ἀλαζονείας, νὰ προσέξῃ με καθαράν σκέ-
ψιν εἰς τὰ λεγόμενά του. Σαῦλ, Σαῦλ, διατί με διώκεις
Δὲν εἶναι τόσο κατηγορία ὅσον παράπτουν. Διατί με

21. Ιουδ. 15 δ.
22. Πρξ. 8, 3-4

δικαίως, τί μικρόν ἢ μέγαν ἔχεις νά μέ κατηγορήσης. Σε τί σέ ἡδίκησα Διότι, ἀνέστησα τοὺς νεκροὺς σὰς, **Β** Διότι ἐκαθάρισα τοὺς λεπρούς, Διότι ἐδίωξα τοὺς δια-
μονας. Ἀλλά δ' αὐτὰ ἔπρεπε νά μέ προσκυνῇς καὶ ὄχι νά
μέ διώκῃς. Καὶ διὰ τὴν γνωρίζεις, ὅτι τὸ κτ' μέ δικαίως, « εἴ-
ναι φράσις παραπονομένου περισσότερον δικαίως πᾶς ὁ
Πατήρ ἐχρησιμοποιεῖται ὅτι ἐναντί τῶν Ἰουδαίων τὴν αὐ-
τὴν φράσιν. Ὅπως ἐδῶ ἐλέγχθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, Σαούλ,
Σαούλ, διὰ τὴν μέ δικαίως, ἔτσι καὶ ἀλλοτε εἶπε πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους ὁ Θεός «Λαέ μου, κατὰ τί σέ ἐλυτρώσα, τ' οὐδὲ
ἐκαμα.» **22** Σαούλ, Σαούλ, διὰ τὴν μέ δικαίως. Ἰδοὺ εὐρίσκει
σαι πρηνής, εἶσαι δεμένος χωρὶς ἀλυσίδας. Ὅπως δταν
ἕνας κυριὸς λαβὼν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἕνα ὑπηρέτην τοῦ ποῦ
τοῦ παρέχει πάλλας ἀφορμὰς καὶ ἀπειρα δευὰ καὶ τὸν δε-
σιν καὶ τοῦ λέγει, ἐνψ εἶναι, δεμένος, τ. θέλες νά σοὺ
κόμω τώρα. **Ο** ἴα, ἔγινες ὑποχειριὸς μου, ἔτσι καὶ ὁ Χρι-
στός ἐπῆρε τὸν Παῦλον, τὸν ἐρωίψε πρηνή καὶ θάλεπον
αὐτὸν τρέμοντα καὶ φοβισμένον, μὴ δυνάμενον καθόλου
ν' ἀντὶ δράσει. τοῦ λέγει Σαούλ, Σαούλ, τ' μέ δικαίως
Ποῦ πῆγε ἐκεῖνο τὸ μένος τοῦ Ποῦ ἡ μανία τοῦ, Ποῦ ὁ
ἀκαίριος ζήλος τοῦ. Ποῦ τὰ δευὰ καὶ αἱ ἐπὶ ἐρωμαί, ποῦ
ἐκεῖνη ἡ ἀγριότης. Τώρα εἶσα ἀκίνητος καὶ δὲν ἤμπορε-
ς οὔτε νά ἰδῇς τὸν δικώμενον. Καὶ ἀποσπεύδων καὶ περι-
τρέχων παντοῦ, ἔχεις τώρα ἀνάγκην χειραγωγοῦ. Δὲ
τοῦτο καὶ τοῦ λέγει διὰ τὴν μέ δικαίως διὰ νά μάθῃ ὅτι καὶ
κατὰ τὸ προηγούμενον διδάχημα **Δ** τὸν συνεχωρε μέ τὴν
θέλησιν τοῦ. Διότι οὔτε ἐκεῖνα ἦσαν συμπτώματα ἀδυνα-
μίας, οὔτε τοῦτα συμπτώματα ἀγριότητος, ἀλλὰ τὰ πρῶ-
τα φιλανθρωπίας καὶ τὰ δευτέρα φροντίδας. **Τ** εἶπε ὁ
Παῦλος, Εἶπε «Ποῖος εἶσαι Κύριε» **23** Κατάλαβε τὴν δύνα-
μιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν συγχωρησιν, ἔμαθε τὴν δύναμιν ἀ-
πὸ τὴν τότε τυφλώσιν καὶ παραβέχεται τώρα τὴν ἐξουσί-
αν. Ποῖος εἶσα Κύριε. Εἶδες ψυχὴν εὐγνωμονα, εἶδες θεί-
αν πληρὴ ἐλευθερίας εἶδες συνεβηθῆναι ἀδίκαστον. Δὲν
ἔφερεν ἀντιρρήσεις δὲν ἐφ' ὧν ἠνέκαθεν ἀλλὰ δ' ἐγνωσεν ἐν-
θέως τὸν Κύριον. Ὅχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι δλέ-
ποντες νεκροὺς νά ἀνίστανται, τυφλοὺς ν' ἀναβλέπουσι,
λεπρούς νά καθαρίζωνται, ὄχι μόνον **Ε** δὲν προσέτρεχον
εἰς αὐτὸν ποῦ ἔκαμεν διὰ αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπεκάλουν
ἀπατεῶνα καὶ ἐκίνουν κάθε τρόπον ἐπὶ βουλής. Ὁ Παῦλος

22. Μ.χ. 9, 9.
23. Πράξ. 9, 9.

δὲν ἔπρεξεν ἔτσι, ἀλλὰ ἤλλαξεν εὐθὺς νοοτροπίαν. Τί εἴ-
πε λοιπὸν ὁ Χριστός. «Ἐγὼ εἰμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὁποῖον
οὐ δικαίως. Καὶ διὰ τὴν δὲν εἶπεν ἐγὼ εἰμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀ-
ναστάς, ἐγὼ εἰμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ
θρόνου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγὼ εἰμαι. ὁ Ἰησοῦς τὸν ὁποῖον
οὐ δικαίως, διὰ νά ἐπιβληθῇ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ καὶ νά
προκαταλάβῃ τὴν ψυχὴν τοῦ. Ἀκούσε τὸν Παῦλον τοῦ
θρηνεῖ δι' αὐτὸ μετὰ πολλὰ χρόνια καὶ μωρία καταρβω-
ματα. **25** **Α** «Ἐγὼ εἰμαι, λέγει, ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ ὅλους
τοὺς ἀποστόλους. ὁ ὁποῖος δὲν εἰμαι ἱκανὸς νά ἀνομιάζω
μαὶ ἀπόστολος διότι, ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν.» Ἀν δὲ με-
τὰ τὰ ἀπειρα καταρβωματὰ τοῦ καὶ μετὰ τόσα χρόνια ἐ-
πένθει, τ' ἐπρόκειτο τότε νά πάθῃ αὐτὸς κατὰ τὸν και-
ρὸν ἐκεῖνον, ὅποτε δὲν εἶχε κανένα κατόρθωμα εἰς τὸ ἐνεο-
γητὸν τοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν δωγμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ
ἤκουε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ.

5. Ἀλλὰ μᾶς ἐπιτίθενται. **Ε**ἰς σὰς δικας μὴ κουρα-
σθῆτε, ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς πάρῃ τὸ θραδύ. Ὅλος ὁ λόγος
στρέφεται περὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τριετίαν ἡμέ-
ραν καὶ νύκτα, διδάσκει τοὺς μαθητὰς. Μᾶς ἐπιτίθενται
λοιπὸν μερικοὶ ἐδῶ καὶ λέγουσι. **Β** Καὶ τί σπουδαῖον ἂν
προσεχωρήσεν ὁ Παῦλος, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἐπίσας εἰς, μέ
τὴν φωνὴν ἐκεῖνην σὺν μέ σχαίνι ἀπὸ τὸν λαμὸν διὰ νά
τὸν τραδήσῃ μᾶζυ τοῦ. Προσέχετε πολὺ. Ἡ ἀπάντησις
εἶναι κοινὴ καὶ πρὸς εἰδωλολάτρας καὶ πρὸς Ἰουδαίους. οἱ
ὅποιοι νομίζουν ὅτι προκαλόμενα τῆς ἀπιστίας τῶν εἶναι
τὸ νά κατηγοροῦν τὸν δικαίον, ἀντιστοιχοῦντες ὅτι ἐπιτίτουν
εἰς διπλοῦν ἀμαρτήματα, μὴ ἀπαρνοῦμενοι οὐτε τὴν προσω-
πικὴν τῶν πλάνην, ἐνῶ προσπαθοῦν εἰς τέτοιου εἶδους αἰ-
τιάσεις νά υποβάλλουν καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς ὁ-
μως θὰ ἀπολογηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ Παύλου, μέ τὴν δοξί-
αν τῆς θείας χάριτος. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ κατηγορία.
Ἐξ ἀνάγκης, λέγουσι. **Ο** τὸν ἀπέσπασεν ὁ Θεός. Ποῖα ἡ ἀ-
νάγκη, ἀνθρώπε. Τὸν προσεκάλεσεν ἄνωθεν. Πιστεύεις
ἀλήθεια, ὅτι τοῦ προσεκάλεσεν ἄνωθεν. Ἀλλὰ καὶ ἐσέ
λοιπὸν καλεῖ σήμερον μέ τὴν ἰδίαν φωνὴν καὶ δὲν ὑπακού-
εις. Βλέπεις ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἠθεύε εἰς τὴν ἀνάγκην,
ἂν ἦτο καὶ σὺ θὰ ἔπρεπε νά ὑπακούσῃς. Ἐφ' ὅσον σὺ
δὲν ὑπακούεις, εἶναι φανερόν ὅτι, καὶ ἐκεῖνος ὑπακούσε μέ
τὴν θέλησιν τοῦ καὶ διὰ νά μάθετε ὅτι, εἰς τὴν σωτηρίαν
τοῦ Παύλου ἡ κλήσις ὑπῆρξεν ὁση καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν

δλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων δὲν τὸν ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ τὰ κατορθώματά του καὶ τοὺς ἐπαίνους ποὺ ῥέζεν ἡ θέλησίς του, ὅτε κατήγγηρε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συνειδήσεώς του, ἀλλὰ ὁ ἐκεῖνος προσῆλθε μετὰ τὴν θέλησίν του καὶ λόγῳ εὐγνωμοσύνης. Βά σοὺ τὸ ξεκαθάρισέ με ἓνα ἄλλο παράδειγμα. Ἦκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι φωνὴν κατερχόμενην ἐξ οὐρανοῦ, ὅχι τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς, ἡ ὁποία ἔλεγε περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς ὁχθὰς τοῦ ὁρδάνου. «Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός»²⁵. Καὶ ἀπαντοῦν ἐκεῖνοι. «Αὐτὸς εἶναι ὁ πλάναρος» Εἶδες πόλεμον ἀνοικτόν, Εἶδες μάχην φανεράν, Εἶδες ὅτι παντοῦ ὑπάρχει ἀνάγκη εὐγνωμοσύνης καὶ ψυχῆς ἀσεκαστοῦ, μὴ προκατελημμένης ἀπὸ τὰ πάθη. Ἰδοὺ καὶ ἐκεῖ φωνή, ἰδοὺ καὶ ἐδῶ. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἐπέστη, αὐτὰ ἄμωρ εἶχον ἀντιρρήσεις. Καὶ ὅχι μόνον φωνή, ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἶδει περιστερῶς. Ἐπέστη ἐδάπτειν ὁ ὠάννης καὶ ἐδαπτίκατο ὁ Χριστὸς. Ἐδῶ δὲ καὶ μὴ προσέξουν τὸ ἀνθρώπινον σῆμα καὶ θεωρήσων μεγαλύτερον τὸν βαπτίζοντα ἀπὸ τὸν βαπτιζόμενον, ἦλθεν ἡ φωνὴ καὶ ἐξεχώρισεν ἐκεῖνον ἀπὸ τοῦτον. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο δόξαν περὶ τίνος ἡ φωνὴ ἔλεγεν ὅσα ἔλεγεν, ἦλθεν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἶδει περιστερῶς, ἔλκον τὴν φωνὴν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χρ.στοῦ. Ὁ Θεὸς καὶ διὰ τῆς φωνῆς τὸν ἀνεκήρυξε καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν ὑπέδεξε καὶ μετὰ ταῦτα ἔκμανε καὶ ὁ ὠάννης. «Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω οὔτε τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματός σου»²⁶ καὶ ἄπειρα ἄλλα μετὰ λόγια καὶ μετὰ πραγμάτων μαρτυρίας συνέδησαν καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν ἐνώπιον δλων αὐτῶν. 126 Α. Μάλλον δὲ μὴ τὰ ἐνοικῶσαν δλα, ἀλλὰ δὲν ἐπέβαινον οὔτε ἀπὸ πρέξεις, οὔτε ἀπὸ λόγους προκατειλημμένους κατὰ τὸν νοῦν καὶ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν φανταστικὴν ἀντιληψὶν τῶν πολλῶν. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ὡμολόγουν διὰ τοὺς ἄρχοντας διὰ νὰ μὴ ἀποβληθοῦν ἀπὸ τὴν συναγωγὴν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε. «Πῶς ἡμπορεῖτε νὰ πιστεύετε, λαμβάνοντες ὁ εἰς δόξαν ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ δὲν ἀναζητεῖτε τὴν δόξαν τοῦ μόνου Θεοῦ»²⁷. Ὅπως ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμεν ἔτσι, ἀλλὰ καὶ μὴ καὶ μοναδικὴν φρόσων δταν ἤκουσεν αὐτῶ τοῦ δικωμένου, ἀμέσως προσεχώ-

25. Ματθ. 3, 17 καὶ 21. 68.

26. Λουκ. 3, 16.

27. Ἰωάν. 8, 44.

ρῆσεν, ἀμέσως ὑπήκουσε καὶ ἐπέδειξε πολλὴν μεταμέλειαν. Β. Ἄν δὲν ἐκουρασθῇτε ἀπὸ τὸ μήκος τοῦ λόγου μου θὰ σᾶς φέρω ἄκόμη ἓνα πλεονεκτικὸν παράδειγμα. Ἦκουσαν τὸν Ἰησοῦ, ὅπως τὸν ἤκουσε καὶ ὁ Παῦλος καὶ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις μετὰ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευσαν ὅπως αὐτός. Ὅπως ὁ Παῦλος, ἔσαν ἦτο μαινόμενος καὶ ἀγριὸς καὶ ἐπολέμει τοὺς μαθητὰς καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν, ἔτσι τὴν ἤκουσαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῦ καὶ πότε, ἔβησαν τὴν νύκτα μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἑνώμιζαν ὅτι ἐπιτίθεντα. Ἀναντίον ἐνὸς ἀνισχύρου ἀνθρώπου. Ὁ Χριστὸς θέλων νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν δύναμιν του καὶ ὁ ὁ Θεὸς καὶ ἐλάττειν πρὸς κέντρα²⁸ τοὺς λέγει²⁹. «Ποῖον ζητεῖτε, ἵσταντο ἐμπρὸς τοῦ καὶ πληροῦν τοῦ καὶ δὲν τὸν ἐβλεπον. Καὶ αὐτός, ὁ καταζητούμενος, τοὺς καθωδῆγει εἰς τὸ νὰ τὸν εὑρουν, διὰ νὰ μάθουν ὅτι δὲν δοῖται πρὸς τὰ πάθη χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ καὶ ὅτι ἂν δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ, δὲν θὰ συνέβαιναν ὅλα αὐτὰ. Πῶς συνέβη ὥστε νὰ μὴ ἡμπορέσουν οὔτε νὰ τὸν εὑρουν. Τί λέγω δὲν ἡμπορέσαν νὰ τὸν εὑρουν. Οὔτε νὰ τὸν ἰδοῦν, ἐνῶ ἦτο μπροστά των, ἡμπορέσαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τοὺς ἤρωτησε καὶ τοῦ ἀπεκρίθησαν, οὔτε τότε ἡμπορέσαν νὰ καταλάβουν ποῖον εἶχαν μπροστά των. Ἐτσι ὑπερβολὰ τοὺς ἐτύφλωσε τὰ μάτια. Ὁ καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔτριψεν ὅπτιους μετὰ τὴν φωνὴν του, ὅταν τοὺς εἶπε Ποῖον ζητεῖτε, καὶ ὅλοι ἐτράπησαν ἀνάσκελα μετὰ τὴν φωνὴν αὐτὴν. Ὅπως ἡ φωνὴ κατέβαλε τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἔτριψε πρηνή, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ἡ φωνὴ τοὺς ἔτριψε δλους ὅπτιους. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος δὲν ἐβλεπε τὸν δικωμένον ὑπὸ αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἐβλεπον τὸν ζητούμενον παρ' αὐτῶν. Ὅπως ὁ Παῦλος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας τοῦ ἀπετυφλώθη καὶ ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας τῆς. Ἐκεῖνος ὅταν ἐδάδιζε διὰ νὰ συλλάβῃ τοὺς μαθητὰς καὶ αὐτοὶ ὅταν ἐβλήαν νὰ συλλάβουν τὸν Χριστόν, ἐπαθον τὰ ἴδια. Καὶ ἐκεῖ δὲν καὶ ἐδῶ ἐπίσης. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ δίδωμι. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τυφλωσις. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ φωνὴ. Ἡ ἐνδειξίς τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἴδια καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ὅμοια τὰ φάρμακα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁμοία ἡ διάρθρωσις. Οἱ ἀρρωστοὶ εἶχον πολλὴν δ αφορὰν. Τί

28. Διὰ τὴν ἐν πρὸς κέντρα. κακ' ἔστι πρὸς κέντρον ἀντικείμενον μεταστροφή. ὁ ἀποστόλος ἀντὶ νὰ δώσῃ.

29. Ἰωάν. 18, 4.

πλέον ἀνασθητότερον, τ πλέον ἀγκυμονέστερον ἀπὸ ἐκείνους. Ἔπεισαν ὁπίτιοι καὶ πάλιν ἐσηκώθησαν καὶ πάλιν ἐπετέθησαν. Δὲν ἦσαν λοιπὸν πλέον ἀνοίσθητοι καὶ ἀπὸ τοὺς λίθους. Καὶ διὰ τὴν γνωρίζουν ὅτι αὐτὸς ἦτο τοῦ τοὺς εἶπε Ποῖον ζητεῖτε, καὶ τοὺς ἐροῦν ὅπτιους τοὺς λέγει καὶ πάλιν ¹²⁷ Ἄ εἰσαν ἐσηκώθησαν Ποῖον ζητεῖτε καὶ λέγουν τὸν Ἰησοῦν. Τοὺς λέγει «Σὰς εἶπα ὅτι ἐγὼ εἰμαι»¹²⁸ καὶ σὰς ἐπαναλαμβάνων αὐτὸς τοῦ καὶ προηγουμένου σὰς ἠρωτῶν τοῖον ζητεῖτε καὶ σὰς ἐρωτῶ ὅπτιους, ἐγὼ εἰμαι. Ἀλλὰ δὲν ἐγινε πέραν τούτου τίποτε καὶ ἐμειναν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνασθησίαν. Σὺγκρινε λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ἐκ παραλλήλου καὶ πείσει ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ψυχῆς καὶ ἀδελκαστοῦ συνειδήσεως.

Ὁ Ἄν ἔχετε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, θὰ σὰς εἰπῶ κάτι πολὺ ἐγγύτερον ἀπὸ τὸ προηγουμένον, τοῦ ἀποτελεῖ ἀναντιρρητὸν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησε κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν Κύριον. Β Μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου καὶ εὗρεκεν ἐκεῖ κάποιον μάγον ὁ ὁποῖος ἀνθίστατο εἰς τὸν ὕπατον Σέργιον, Ὁ Παῦλος πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπε ¹²⁹ «Ὁ υἱὲ τοῦ διαβόλου, γεμῶν δόλον καὶ ρεδιουργίαν, δὲν θὰ παύσης νὰ δαστρέφῃς τὰς εὐθείας ὁδοὺς τοῦ Κυρίου.». Αὐτὰ τὰ λέγει ὁ δεικτικὸς Ἄς δοξάσωμεν λοιπὸν αὐτὸν ποῦ τὸν μετέστρεψεν. Πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἀκούσατε ὅτι ἐλυμνανετο τὴν Ἐκκλησίαν, παραδιδοῦν τὸ οἰκογενειακὸν ἀσυλὸν, σύρων ἀνδρας καὶ γυναίκας καὶ κλείνοντάς τὰς εἰς τὴν φυλακὴν. Βλέπετε πῶς ὑπερασπίζετο τὸ κήρυγμα. Δὲν θὰ παύσης λέγει, νὰ δαστρέφῃς τὰς εὐθείας ὁδοὺς τοῦ Κυρίου. Γ Καὶ τῶρα νὰ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου ἐπ' αὐτὸν σου καὶ θὰ εἰσαι τυφλός, μὴ βλέπων ἐπὶ τὴν διαστροφήν. Το φάρμακον τοῦ τὸν ἔκαμε νὰ ᾄδῃ τὸ φῶς τοῦ αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησε καὶ δὲ τὸν μόνον, ἀλλ' ἕκαστος ἔμενε τυφλός. Μάθε λοιπὸν ὅτι, ὅχι μόνον ἡ κλήσις ἔφερεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν τὸν Παῦλον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἡ προσωπικῆς. Ἐάν ἡ τυφλωσις καὶ μόνον τὸ ἔκαμε τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωση τοῦ μάγου ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ ἴδιον. Ἀλλὰ δὲν ἐγένετο. Ἐκεῖνος ὁ μάγος ἐτυφλώθη, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος, ὁ βλέπων τὸ γεγονός, ἐπίστευσεν. Ἄλλος ἐδεχθὲν τὸ φάρμακον καὶ ἄλλος ἀνέβλεψεν. Κοιτάζετε πόση εἶναι ἡ

¹²⁷ Ἰωάν. 18, 4
¹²⁸ Πράξ. 13, 10.

εὐγνωμοσύνη τοῦ νοῦ καὶ πόση εἶναι ἡ ἀπειθεία καὶ ἡ σκληροκαρδία. Δ Ὁ μάγος ἐτυφλώθη καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἐκέρωσε τίποτε, ἐπεὶ ἦτο ἀπειθής ἐν ὃ ἀνθρώπος ἐκέρωσε τὸν Χριστόν. Τό ὅτι, λοιπὸν ὁ Παῦλος προσῆλθε μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ, ἀπεδείχθη ἀρκετὰ θέλω ὁμῶς νὰ σὰς κόμω ἐντελῶς σαφές τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βάζει τοὺς μὴ θέλοντας καὶ προσελκύει τοὺς θέλοντας. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή ¹³⁰ «Οὐδεὶς ἔρχεται πλὴσιον μου ἂν δὲν τὸν προσελκύσῃ ὁ Πατὴρ μου». Ὁ προσελκύν, προσελκύει τὸν ἐπιθυμούντα, αὐτὸν ποῦ κέται χαμὰ καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι. Καὶ δὲ νὰ πεισθῇτε ὅτι δὲν διόζει κανένα καὶ ὅτι ἂν αὐτὸς θέλῃ καὶ ἡμεῖς δὲν θέλωμεν, δὲν σωζόμεθα, ὅχι διότι ἡ θέλησίς τοῦ εἶναι ἀσθενής. Ἐ ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ἀναγκάσῃ κανένα εἶναι ἀναγκάσιον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτοῦ τὸν λόγον πολλοὺς, πολλὰς φορές, μέ προσφασίν τὴν ραθυμίαν, χρησιμοποιοῦν ὡς ἀπολογίαν τὴν τοῦτο τὸ πρόσχημα καὶ, εἰσαν καλοῦντα πρὸς φωτισμόν ἢ πρὸς ἀρίστην μεταβολὴν τῆς ζωῆς τῶν ἢ εἰς ἄλλα τέτοια κατορθώματα καὶ κατόπιν ἀκούοντες καὶ ἀναβάλλοντες ἀπακρίνοντα ὅτι, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς θὰ με πείσῃ καὶ θὰ μεταστραφῶ. ¹³¹ Ἀ Δὲν τοὺς κατηγόρω, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποδέχομαι εἰλικρινῶς ὅτι καταφεύγουν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Θέλω δὲ νὰ εἰσφέρουν καὶ τὴν ἰδικὴν τῶν προσπάθειαν καὶ νὰ εἰπουν τὸ ἂν θέλῃ ὁ Θεός. Ἄν παραβῶν τὸν εαυτόν σου σὲ ὕπνον καὶ ραθυμίαν καὶ δὲν πραγματικῶς ἐνεργῶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ προβάλλῃς μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε θὰ πραγματοποιῇ οὐδεὶς ἀ ἐπιθυμία σου. Ὅπως εἶπον, ἀναγκαστικῶς καὶ δαίως οὐδένα προσελκύει ποτὲ ὁ Θεός. Θέλει μὲν νὰ σωθῶν ὅλοι, ἀλλὰ οὐδένα ἀναγκάζει. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος ¹³² «θέλει νὰ σωθῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Πῶς ὁμῶς δὲν σωζονται ὅλοι, εἰσαν θέλει, ὅλους νὰ τοὺς σωσῇ. Β Ἐπεὶ δὲ τὸ θέλημα ὅλων δὲν ἀκολουθεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς δὲν διόζει κανένα. Ἔτσι, λέγει καὶ πρὸς τὴν ἐρουσαλήμ ¹³³ «ἐρουσαλήμ, ἱερουσαλήμ, πόσας φορές θέν ἡ θέλησις νὰ συγκεντρώσω τὰ τέκνα σου καὶ δὲν ἠθέλησας, ἴδου λοιπὸν ἀφήνεται ὁ οἶκος σου ἔρημος». Βλέπετε, λοιπὸν, ὅτι, καὶ ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ σωσῇ καὶ ἡμεῖς δὲν τὸ ἐ

¹²⁹ Ἰωάν. 6, 14
¹³⁰ Α' Τιμ. 2, 1
¹³¹ Λουκ. 13, 34, 35.

πιθυμοῦμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, μένομεν εἰς τὴν ἀπωλείαν. Ὅχι παρὰ τὴν θέλησιν του, οὐδὲ χωρὶς τὴν θέλησιν του, ὅπως πολλὰκις σὰς λέγω. Ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔχει προσδιορίσει ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν του. Οἱ ἄνθρωποι, θέλουν δὲν θέλουν οἱ ὑπηρετῶντων, ἐπιθυμοῦν νὰ τοὺς κατευθύνουν. Δὲν ἀποδέχονται εἰς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηρετῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν ἀνάγκας ἀποδέχονται, τοὺς ἐξουσάζουν. Ὁ Θεὸς διὼς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνάγκας καὶ θέλων νὰ σοῦ ἀποδείξη ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τίποτε ἀπὸ ὅσα ἡμεῖς ἔχομεν, δὲν μᾶς πειθαναγκάζει, ἔχων ἕνα καὶ μοναδικὸν σκοπὸν, τὸ συμφέρον μας. Ὅχι. Δίδοι διὰ κάποαν ἰδικὴν τοῦ ἀνάγκην, ἀλλὰ πράττει τὰ πάντα διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὠφέλειαν, ὅταν μὲ τὴν θέλησιν μας καὶ αὐτοπροαιρέτως προσερχόμεθα, γνωρίζοντας τὸ διὰ τί προσήλθομεν. Χωρὶς τὴν θέλησιν μας, βιασθεμιένους νὰ δραστηριοῦμεν, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει οὔτε μᾶς δίδει, ἀποδεικνύων ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὅτι δὲν μᾶς ὀφείλει τίποτε ὡς δούλους, ἀλλὰ ἡμεῖς χάριν πρὸς τὸν Κύριον ἀφείλομεν. Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτὰ καὶ κατανασκόντες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, αἱ ἐπιδεικνύμεν τὸν θίον μας κατὰ δύναμιν ἁγίου καὶ ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Μακάρι ὅλοι μας νὰ τὴν κερδίσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρχει νῦν καὶ αἰ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΠΙΤΙΜΗΣ Σ

ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΒΑΙΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΙΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΝΤΑΣ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΟΥΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΛΑΘΑΡΟΥΣ ΚΑΙ
ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ «ΕΠΙ Ο
ΠΑΡΑΟΣ ΠΡΟΣΚΑΛΕΣΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙ
ΣΤΟΥ»¹ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΑΒΕΙΝΟΦΟΡΕΣ²

Ὅταν κοιτάζω πόσον ὀλίγοι εἶσθε καὶ παρατηρῶ, ὅτι τὸ ποῖμνιον ἐλαττώνεται εἰς κάθε σύναξιν, καὶ λυποῦμαι καὶ χαίρω. Χαίρω μὲν διὰ σὰς τοὺς εἰσθε παρόντες, λυποῦμαι δὲ διὰ τοὺς ἐκείνους ποὺ ἀπουσιάζουν. Ἀὐτοὶ μὲν εἶσθε ἄξιοι ἐπαινοῦ ἐφ' ὅσον ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀκροατηρίου δὲν σὰς ἐπηρέασεν ὥστε νὰ καταστήσῃ καὶ σὰς ἀδυσπρόδιτους, ἐνῷ ἐκεῖνοι, εἶναι ἄξιοι κατακρίσεως.¹²⁹ Ἀ διὸ δὲν ἐπέδεξαν προθυμίαν παρακινηθέντες ἀπὸ τὸν ἰδικὸν σας ζήλου. Διὰ τοῦτο σὰς μακαρίζω καὶ λέγω, ὅτι εἶσθε ἀξιοζήλωτοι, διότι δὲν σὰς ἐδόξαφεν ἡ ἀμέλεια ἐκείνων. Ἐκείνους τοὺς ἐλβεϊνολογῶ καὶ τοὺς κλαίω, διότι δὲν τοὺς ὠφέλησε καθόλου ὁ ἰδικὸς σας ζήλος. Διότι δὲν ἤκουσαν τὸν προφήτην ποὺ λέγει: «Προτιμῶ νὰ εἰμαι κάπου παραπεταμένος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου παρά νὰ κατοκῶ εἰς κατακλίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων». Δὲν εἶπεν ἐπιδείκνυσθαι νὰ κατοκῶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου» οὔτε νὰ μένω οὔτε νὰ εἰσέλθω, ἀλλὰ εἶπεν «ἐπιδείκνυσθαι νὰ εἰμαι παραπεταμένος». Μοῦ ἄρκει, νὰ καταριθμηθῶ καὶ μετὰ τῶν τελευταίων. Μοῦ ἄρκει νὰ κριθῶ ἄξιός νὰ πατήσω ἔστω καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ. Ὁ Θεωρῶ, λέγει, μεγίστην δωρεάν καὶ ἂν μὲν καταλέξῃ κανεὶς μετὰ τῶν τελευταίων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου. Τὸν κοινὸν Δεσπότην δὲν ὁ πάθος τὸν καθαρῶς δικὸν του. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη «εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου». Αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ, δὲν ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν ἀναπώμενον ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πυ-

¹ Α Κορινθ 1, 1

² Ματθ 23, 11

λην. Καὶ ἔχει τὴν πόλιν τῆς οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν στενωπὸν καὶ τὴν πόρον. Καὶ ἂν ἴδῃ ἡ τὸ μάτιον ἢ ἔστω τὸ ὑπόδημα τοῦ ἀγαπωμένου, νομίζει, ὅτι εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ ἀγαπωμένος. Τέτοιοι ἦσαν αἱ προφῆται. Ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπον τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖός ἐστὶν αὐωματος, ἔβλεπον τὸν ναὸν καὶ διὰ τοῦ ναοῦ ἐφαντάζοντο τὴν παρουσίαν ἐκείνου. Ἐπὶ προσημῶν νὰ εἴπω παραπταμένους εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου παρὰ νὰ κατοικῶ εἰς κατοικίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων.

Κάθε τόπος, κάθε μέρος συγκροτούμενον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι κατοικία ἁμαρτωλῶν εἴτε πρόκειται περὶ δικαστηρίου ἢ περὶ δουλευτηρίου ἢ διὰ τὴν οἰκίαν καθ' ἐνός. Ἀκόμῃ καὶ ἂν τελούνται ἐκεῖ πρᾶσι καὶ ἡ δέσεις, πάντως κατ' ἀνάγκην γίνονται, καὶ φιλονεικία καὶ μάχα, καὶ ὄψεις καὶ συγκεντρώσεις διὰ τὰς θωτικές ὑποθέσεις. Ἐνῷ ὁ ναὸς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὅλα αὐτά. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ νὰ εἶναι κατοικίαι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ καὶ ὅπως ἕνας λιμὴν, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ θυμῶν καὶ κύματα, παρέχει μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοία ποῦ προσορμίζονται ἐκεῖ, ἔτσι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐξαρθρίζει κατὰ κάποιον τρόπον τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ τὰς θωτικές μερίδας, ὥσπερ ἀπὸ τρικυμίας, καὶ τοὺς προσφέρει μέρος νὰ σταθῶν μετὰ γαλήνης καὶ ἀσφάλειαν καὶ ν' ἀκούσων τοὺς θεοὺς λόγους. Αὐτὸ τὸ μέρος εἶναι αἰτία ἀρετῆς, διδασκαλείον τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας. Ὅχι μόνον κατὰ τὴν σύναξιν, ὅταν γινέται, ἢ ἀκρόασιν τῶν Γραφῶν καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συνέδριον τῶν σεβασμίων πατέρων. Ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ἄλλην στιγμήν. Ἐπάτασε μόνον εἰς τὰ πρόθυρα καὶ ἀμέσως θὰ ἀποδῇ τὰς θωτικές φροντίδας. Εἰσελθε ἐντὸς τῶν προθύρων καὶ ἀμέσως θὰ αἰσθανθῇ μίαν πνευματικὴν αἴθραν νὰ περιβάλλῃ τὴν ψυχὴν σου. Αὕτη ἡ ἡσυχία σοῦ πρᾶκαλεῖ τὸ δέος καὶ σὲ δάσκει τὴν αὐτοσυγκεντρώσιν καὶ τὸν στοχασμὸν. Ἀνυψώνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐνθυμῇσαι τὰ παρόντα, ἀλλὰ σὲ μεταφέρει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἐάν, χωρὶς νὰ εἶναι, συναξίς, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἐδῶ παρουσίαν σου εἶναι τόσον μεγάλη ὅταν αἱ προφῆται φωνάζουν ἀπὸ παντοῦ ὅταν οἱ ἀποστόλοι εὐαγγελίζωνται, ὅταν ἱστάται εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστός, ὅταν ὁ Πατὴρ ἀπαδέχεται τὰ γνόμενα. ¹³⁰ Ἄς ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχη τὴν ἰσκίαν τὸν ἀγαλλίασιν, γεμᾶτοι μετὰ πόνον ὠφέλειαν ἀπέρχονται οἱ πορόντες, καὶ πόσον ζητῶνόντα οἱ ἀ-

πόντες: Ἦθελον νὰ γνωρίζω ποῦ περνοῦν τὸν καρὸν τῶν αὐτῶν ποῦ κατεφρόνησαν τὴν συνάξιν μας, τί τοὺς ἐκράτησε καὶ ἔμεινον μακρὰν ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν τράπεζαν, περὶ ποίων συζητοῦν. Ἦ μάλλον γνωρίζω σαφῶς ἡ συζητοῦν διὰ πράγματα ἀτοπα καὶ καταγέλαστα ἢ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰς θωτικές ὑποθέσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο περὶ πτώσεις εἶναι ἀσυγχώρητοι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Καὶ διὰ τοὺς πρῶτους δὲν χρειάζεται κανὴν συζητήσις, οὔτε ἀποδείξεις. Β. Ὅτι, ἐὰν δύνανται νὰ συγχωρηθῶν καὶ αὐτοὶ ποῦ προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν τὰς οἰκονομικὰς ἀσχολίας καὶ ἐπικολοῦνται τὴν ἀδύνατον ἐξ αὐτῶν ἀνάγκην, τὴν στιγμήν ποῦ μίαν φοράν τὴν ἐδοξάσθη καλοῦνται ἐδῶ, καὶ δὲν ἀνέχονται οὔτε τότε νὰ προτιμῶσιν τὰ πνευματικά ἀπὸ τὰ γήινα, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἐκλήθησαν εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον, αὐτὰς τὰς προφάσεις ἐπρόβαλλον, ὁ μὲν ἕνας ἔλεγε, ὅτι ἠγόρασε ζευγάρη, ὁ ἄλλος δὲ ἠγόρασεν ἀγρόν, ὁ ἄλλος δὲ, ἐνυμφεύθη ὅμως ἐτιμωρήθησαν ὅλο. Αἱ αἰτίαι πάντοτε ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκην ἀλλὰ ὅταν καλῇ ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχει δικαιολογία. Ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἡμᾶς, μετὰ τὸν Θεὸν ὅμως. Μετὰ τὴν τιμὴν ἐκείνου, ὅς φροντίζωμεν διὰ ἄλλα τὰ ἄλλα.

Γ. Εἰπέ μου, ποῖος ὑπηρέτης φροντίζει διὰ τὴν ἰσκίαν τοῦ οἴκου πρὶν ἐκπλήρωσιν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρὸς τὸν κύριον. Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἀποποι, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἡ κυριότης ἀποτελεῖ ἀπλοῦς θυσιάζει, νὰ θεικνύωμεν τόσον σεβασμὸν καὶ ὑπακοήν, καὶ τὸν πραγματικὸν Κύριον, ὅχι μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων νὰ μὴ τὸν θεωρῶμεν ἄξιον οὔτε τῆς ἰδίας μετὰ τοὺς συνδούλους μας τιμῆς καὶ λατρίας. Εἴθε νὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰσελθετε εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε θὰ ἐδάλεπτε καλῶς πόσον ἴσαν γεμᾶτοι ἀπὸ τραύματα, πόσος ἀκάνθας εἶχαν. Ὅπως δηλαδὴ ἡ γῆ, ποῦ δὲν καλλιεργεῖται, χερσεύει καὶ χορταρίζεται, ὁ ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ποῦ μένει ἀποστερημένη ἀπὸ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, ἀναδίδει ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Διότι, ἐάν ἡμεῖς ποῦ κάθε ἡμέραν μετέχωμεν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων, μετὰ δυσκολίαν συγκρατοῦμεν τὸν θυμὸν, μετὰ θίας χαλινάγωνοῦμε τὴν ὀργήν, μόλις καταστύγωμεν τὴν ἐπιθυμίαν, μετὰ δυσκολίαν ἀποβάλλομεν τὸ ἐπληγτικὸν τοῦ φθόνου, ἐάν ἡμεῖς ποῦ ψάλλομεν συνεχῶς ἐπ' ὠφείας ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς διὰ τὸν κατεννασμένον τὸν παθῶν μας καὶ μετὰ δυσκο-

λκαν περιορίζομεν τὰ ἀνάσχυοντα ἐκεῖνα θηρία, τότε ἐκα-
νοι που δὲν ἐπωφελοῦνται ἀπὸ αὐτῆν τὴν θεραπείαν, οἷ-
τε ἀκούουν τὴν θεῖαν φιλοσοφίαν, εἰπέ μου, ποίαν ἐλπίδα
σωτηρίας δυνάμει νὰ ἔχουν, Εἰ ἡθύνάμην νὰ δείξω
εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σας τὴν ψυχὴν ἐκείνων καὶ θὰ τὴν ἐ-
βλέπατε ρυπαράν, στενυῖν, δαλυμένην καὶ ταπεινωμέ-
νην καὶ χωρὶς παρησίαν. Ὅπως δηλαδὴ τὰ σώματα που
ζὲν πλύνονται εἰς τὸ λουτρόν εἶναι γεμάτα ρύπον καὶ σκα-
ρίαν, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ που δὲν ἀπολαμβάνει τὴν πνευμα-
τικὴν διδασκαλίαν, φέρει ἔντονον τὴν κηλίδαν τῶν ἁμαρτη-
μάτων. Καὶ πράγματι ἡ Ἐκκλησία μας ἀποτελεῖ πνευμα-
τικὸν λουτρόν, που μὲ τὴν θερμὴν τοῦ Πνεύματος καθα-
ρίζει κάθε ρύπον. Ἡ μάλλον τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος δὲν
καθαρίζει μόνον τὸν ρύπον, ἀλλὰ καὶ τὴν δοκὴν.¹³ Α
«Ἐάν αἱ ἁμαρτίαι σας», λέγει, «εἶναι ὡς κόκκινη σαφὴ, ἐ-
γὼ θὰ σας καταστήσω λευκοὺς ὡς τὸ χιόνι.»¹ Καὶ ἂν ὁ
ρύπος τῶν ἁμαρτημάτων μὲ τὴν ἰδίαν δύναμιν διαδρώσῃ
τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐπικαθήσῃ ἀκίνητος ὡς στρώμα
θαφῆς, καὶ τότε ἐγὼ δύναμαι, νὰ τὴν μεταβάλω εἰς τὴν
ἀνύψωτον κατάστασιν. Ἀρκεῖ μόνον ἓνα νεῦμα καὶ ὅλα τὰ
ἁμαρτήματα ἀφανίζονται.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ τὰ ἀκούσετε σεῖς. Διότι δὲν
εἰσαθε σεῖς που ἔχετε ἀνάγκην φαρμάκων, διὰ τὴν χάριν
τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὰ λέγω διὰ νὰ τὰ μάθουν ἐκεῖνοι ἀπὸ
σας, Ἐάν δε ἡθύνάμην νὰ γνωρίζω τοὺς τόπους εἰς τοὺς
ὁποίους συγκεντρώνονται, δὲν θὰ ἠνώχλουν τὴν ἀγάπην
σας. Βἰ Ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, ἕως ἐγὼ, νὰ γνωρίζω
τάσιν πλῆθος, ἀναθέτω εἰς σας τὴν θεραπείαν τῶν ἀδελ-
φῶν σας. Φροντίσατε διὰ τοὺς ἰδικούς σας ἀδελφούς,
προσελκύσατέ τους, καλέσατέ τους. Γνωρίζω, ὅτι αὐτὸ τὸ
ἐκάματε πολλὰς φορές, ἀλλὰ δὲν σημαίνει τίποτε τὸ ὅτι
τὸ ἐκάματε αὐτὸ πολλὰς φορές, ἀλλὰ νὰ τὸ κάμετε μέχρι
νὰ τοὺς πείσετε καὶ τοὺς προσελκύσετε. Γνωρίζω, ὅτι ἐ-
φάνητε δυσάρεστοι, διὰ πολλὰς φορές ἐνομισθετε φορτι-
κοί, ὅτι τελικῶς δὲν τοὺς ἐπέλατε. Καὶ τοῦτο σὰς κατέ-
στησε δισπαστικούς. Ἀλλὰ ὅς σας παρηγορήσῃ ὁ Ποῦλος
που λέγει, «Ἡ ἀνάπνι σχηματίζει εὐμενὴν πεποιθισιν ὑ-
πὲρ τοῦ ἀγαπωμένου εἰς ὅλα. Καὶ ὅταν εὐκατακεταῖ ἐνωπι-
ον παρεκτροπῶν τοῦ πλησίον ἐλπίζει, ὅτι οὕτως θὰ διο-
ρθῇ καὶ δὲν ξεπέφτει ποτέ, ἀλλὰ μένει πάντοτε θε-

8. Ἦε 1, 18

θαία καὶ ισχυρά.»⁴ C Σὺ πρῶξε τὸ καθήκον σου. Καὶ ἂν ἐκεῖ-
νος δὲν δεχθῇ τὴν θεραπείαν, οὐ θὰ λάβῃς τὸν μισθόν σου
παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ρίψῃς τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ
αὐτὴ δὲν παραγάγῃ τὰ στάχυα, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀπέλ-
θῃς ἀπὸ τὸν ἀγρὸν μὲ τὰς χεῖρας κενάς. Μὲ τὴν ψυχὴν ὁ-
μως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἀλλὰ σὺ μὲν ρίψε τὸν σπό-
ρον τῆς διδασκαλίας καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν πεισθῇ εἰς τὰ λε-
γόμενά σου, ἔχεις ἤδη πλήρη τὸν μισθόν σου, καὶ μάλι-
στα τόσον, ὅσον καὶ ἂν εἴχῃ πεισθῇ. Διότι, ὁ Θεὸς δὲν κρί-
νει μὲ βάση τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ μὲ βά-
σιν τὴν διδασκίαν τῶν προσπαθούντων καὶ ἔτσι συνηθίζει
νὰ δοῖν τὴν ἀνταμοιβήν.

Σὰς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ κάνετε καὶ σεῖς αὐτὸ που
κάνουν οἱ μακιδνεὺς θαμῶνες τῶν θεσάυτων μὲ τὰς ἡπ-
ποδρομίας. D Τί κάνουν ἐκεῖνοι, Συνεννοοῦντα μεταξὺ
τῶν ἀπὸ τὴν ἐσπέραν καὶ συγκεντρώνοντα, καὶ μεταβαί-
νουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἀπὸ τὰ χαράματα καὶ ὀρί-
ζουν ἄλλους τόπους συγκεντρώσεως, ὥστε ὅλοι μαζί συγ-
κοτημένοι νὰ μεταβῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ σαπινικὸν θέαμα μὲ
μεγαλύτεραν χαρὰν. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐνεργοῦν δραστηρίως
ἐναντίον τῆς ψυχῆς των καὶ παρασύρουν οἱ μὲν τοὺς δέ,
ἔτσι καὶ σεῖς φροντίσατε διὰ τὴν ἰδικὴν σας ψυχὴν καὶ ἐ-
νεργήσατε διὰ τὴν σωτηρίαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου καὶ ὅταν
πρόκειται νὰ γίνῃ σύναξις πῆγαίτε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ
ἀδελφοῦ καὶ περιμένετε ἔξω ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας του
καὶ ὅταν ἐξέλθῃ, κράταίτε τον. Εἰ καὶ ἂν τὸν καλοῦν μύ-
ραι ἀνάγκαι, νὰ μὴ ὑποχωρήσῃς καὶ νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψῃς
νὰ ἀσχαληθῇ μὲ καμίαν θωπικὴν τοῦ ὑποθέσιν, πρὶν τὸν
ὀδηγήσῃς πρῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν πείσῃς νὰ
μετάσχη εἰς τὴν σύναξιν ἕως τὸ τέλος. Καὶ ἂν φιλονεικῇ,
καὶ ἂν φέρῃ ἀντιρρήσεις, καὶ ἂν προσβάλλῃ μὲρικας προ-
φάσεις νὰ μὴ πεισθῇς, μήτε νὰ βεγθῇς ἀνεκτικός, ἀλλὰ νὰ
τοῦ ὁμιλήσῃς καὶ νὰ τὸν διδάξῃς, ὅτι καὶ αἱ ἄλλα του ὑπο-
θέσεις τότε θὰ εὐδοκῶσιν. ὅταν ἐκτελέσῃ τὸ ἐκκλησιασ-
τὸν του καθήκον καὶ μετάσχῃ εἰς τὰς προσευκὰς καὶ δε-
χθῇ τὰς εὐλογίας τῶν πατέρων καὶ τότε θὰ προχωρήσῃ
εἰς τὰς ὑποθέσεις του.¹³² Α Καὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλους
περισσότερους λόγους ἀφ' οὗ τὸν καθηλώσῃς, τότε νὰ τὸν
ὀδηγήσῃς ἔτσι πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτῆν τράπεζαν, διὰ νὰ
ἔχῃς διπλοῦν τὸν μισθόν καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου παρο-
υσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρουσίαν ἐκείνου. Πάντως, ἂν ἐ-

4. Α' Κορίθ. 16. 7. 8.

πείνουμεν τόσον ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ τὰ ἀγρεύου-
μεν τοὺς ἀμελεῖς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βησκευτικῶν
τῶν καθηκόντων, θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν τῶν. Διό-
τι καὶ ἂν εἶναι ἀπείρως ἀδιάφοροι καὶ ἀναίσχυτοι καὶ ἰκα-
νοὶ νὰ διαπράξουν καὶ φόνον, θὰ ἐντραποῦν ἀπὸ τὴν ἰδι-
κὴν μας ἐπιμονὴν προσπάθειαν καὶ κάποτε θὰ ἀποτινά-
ξουν τὴν ἀδιαφορίαν. Διότι καὶ ἂν εἶναι ἀπείρως ἀναίσθη-
τοι πάντως δὲν εἶναι, χερότεροι ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν δικα-
στήν, ποῦ δὲν ἐγνωρίζε τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἐντρέπετο τοὺς
ἀνθρώπους.⁵ Ὅμως ἐκεῖνον τὸν ἀσπλαγχνον, τὸν ἀγρίον,
τὸν σιδηροῦν, τὸν σκληρὸν, τὸν σκληρότατον, ἡ συνεχὴς
παράκλησις μιᾶς χήρας γυναικὸς τὸν ἐκάμφεν. Ὡς καὶ ποῖας
συγγνώμης ἀξιοὶ θὰ εἰμῶθα, ἐάν, ἐν μιᾷ χήρᾳ γυναῖκα ἡδυ-
νήθῃ νὰ κόμψῃ καὶ νὰ τοῦ τείρῃ νὰ τῆς κάμῃ τὴν χάριν ἕνα
δικαστὴν ἀσπλαγχνον, ὁ ὁποῖος οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοδεῖτο οὔ-
τε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπετο, ἡμεῖς δὲν θὰ δυνηθῶμεν
νὰ προσελκύσωμεν τοὺς ἀδελφούς, οἱ ὅποιοι εἶναι πολὺ
ἀνεκτικώτεροι ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ μετρησθεστέροι, ὅταν
μάλιστα τοὺς προτρέπωμεν χάριν τῶν ἰδικῶν τῶν ἀγα-
θῶν.

Αὐτὰ τὰ εἶπα πολλὰς φορές καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ
λέγω, ἕως ὅτου ἴδω τοὺς ἀσθενεῖς νὰ γίνουν ὑγιεῖς. Κάθε
ἡμέραν αὐτοὺς ἐπιζητῶ νὰ εὐρω, ἕως ὅτου δυνηθῶ νὰ τοὺς
εὐρω μὲ τὸν ἰδικόν σας ζῆλον.⁶ Παρακαλῶ δὲ καὶ σᾶς,
μὲ τὸν ἴδιον πόνον μὲ τὸν ὅποιον σᾶς λέγω τώρα αὐτά,
νὰ ἐρευνᾶτε διὰ τοὺς ἀμελεῖς μὲ ἀνάλογον κόπον. Διότι
ὁ Παῦλος δὲν διέταξε μόνον ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ σᾶς νὰ φρονι-
ζετε διὰ τὰ ἰδικὰ σας μέλη ἐπιοτρύνετε, λέγει, «ὁ ἕνας
τὸν ἄλλον μὲ τοὺς λόγους τούτους, καθὼς καὶ πράττε-
τε». Καὶ πάλιν. «Ὡς ἐποικοδομεῖτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ
πράγματι, θὰ εἶναι μέγας ὁ μισθὸς δι' ἐκεῖνους ποὺ φρονι-
τίζουν διὰ τοὺς ἀδελφούς, καὶ μενίστη τωμῶρα δι' ἐκεῖνους
ποὺ ἀμελοῦν καὶ καταφρονοῦν τὴν σωτηρίαν τῶν.

Δι' αὐτὸ ἔχω ἰσχυρὰν τὴν πεποιθισιν ὅτι θὰ πράξετε
μὲ μεγάλην προθυμίαν αὐτὰ ποῦ εἴπαμεν. Καὶ διὰ τοῦτο
εἰς τὸ σημεῖον αὐτοῦ σταματῶ τὴν παρανομιαν. Ὡς καὶ θὰ προσ-
παθῶ νὰ σᾶς διηγήσω εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Παύλου.
«Εγὼ ὁ Παῦλος κλητὸς (δηλαδὴ προσκαλεσμένος νὰ εἴ-
μαι) ἀπόστολος». Αὐτὰ τὰ ἠκούσατε καὶ αἰεὶ πολλὰς φο-
ράς, καὶ ἡμεῖς τὰ ἀνεγνώσαμεν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀνα-

γινωσκόμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ κατανοῶμεν τὰ λεγόμε-
να. Διότι, ἀπὸ τὴν ἀπλήν ἀνάγνωσιν δὲν θὰ ἔχωμεν κα-
νὲν κέρδος. Ὁ χαμένος θησαυρὸς, ὅταν πατήρωμεν εἰς
τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, δὲν δεκνύει τὸν πλοῦτον
του, ἀλλὰ πρέπει, πρῶτα νὰ σκάψωμεν καὶ νὰ καταδύωμεν
κάτω καὶ ἔτσι νὰ εὕρωμεν ὅλον τὸν πλοῦτον. Τὸ ἴδιον
συμβαίνει καὶ μὲ τὰς Γραφάς. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάγνωσις μό-
νον νὰ φανερώσῃ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀγαθῶν ποὺ εἶναι ἀ-
ποταμωμένα, ἂν δὲν διερευνηθῇ τὸ βάθος. Ἐάν ἡρ-
κεῖ ἡ ἀνάγνωσις μόνον, δὲν θὰ εἴλεγεν ὁ Φίλιππος εἰς τὸν
εὐνοῦχον «ἀρὰ γε κατανοεῖς αὐτὰ ποὺ διαβάσεις;». Ἐάν
ἡρκεῖ ἡ ἀνάγνωσις δὲν θὰ εἴλεγεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἰου-
δαίους «ἐξετάζετε καὶ ἐρευνᾶτε τὰς Ἀγίας Γραφάς». Ἐ-
κεῖνος ὁμῶς ποῦ ἐρευνᾷ δὲν παραμένει εἰς τὴν ἐπιφάνει-
αν, ἀλλὰ κατέρχεται εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τῶν πραγμάτων.
Καὶ πράγματι, εἰς τὸν προσέμιον αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς βλέ-
πω μέγα πέλαγος νοημάτων. Διότι εἰς τὰς συνήθεις ἐπι-
στολάς οἱ προσφωνήσεις ἔχουν τυπικὸν χαρακτῆρα καὶ
δεικνύουσιν μόνον φιλορρόνησιν. Ἐδῶ ὁμῶς δὲν συμβαίνει
τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ προσέμιον εἶναι γεμάτον ἀπὸ πολλῆν σο-
φίαν. Διότι δὲν ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ποὺ κί-
νει τὴν ψυχὴν ἐκεῖνου.⁷ Ἐγὼ ὁ Παῦλος κλητὸς (κα-
λεσμένος νὰ εἰμαι) ἀπόστολος». Αὐτὸ τὸ Παῦλος εἶναι
θεοβαῖως ἕνα δνομα καὶ ἀπλοῦν δνομα. Ἀλλὰ περιέχει τό-
σον μεγάλον θησαυρὸν νοημάτων, ὅσον ἐκ πείρας γνωρί-
ζετε. Ἐάν ἐνθυμησθε, γνωρίζετε ὅτι τρεῖς ὁλοκληρούς ἡ-
μέρας ὁμίλησα μόνον διὰ τὸ δνομα αὐτό, καὶ ἀνέλυσα
διὰ τοῦτον λόγον, ἐνῷ προηγουμένως ὀνομάζετο Σαῦλος,
ἔπειτα ὀνομάσθη Παῦλος καὶ διὰ τοῖον λόγον δὲν ἐδέχθη
τὸ νέον δνομα εὐθύς ὡς προσεχωρήσεν εἰς τὴν χριστιανί-
κην πίστιν, ἀλλὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετήρη το δνομα,
ποῦ τοῦ ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς του. Καὶ ἀπεδεικνύο-
μεν ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ὑπῆρξε μεγίστη ἡ σοφία καὶ ἡ πρό-
νοια τοῦ Θεοῦ καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τοὺς ἁγίους ἐκεῖνους.
Διότι, ἐάν οἱ ἄνθρωποι δὲν διόβου, κατὰ τύχην τὰ ὀνόματα
εἰς τὰ τέκνα των, ἀλλὰ εἰς ἄλλο μὲν ὁ δουν τὸ δνομα τοῦ
πατρὸς, εἰς ἄλλο δὲ τοῦ πατρίτου, καὶ εἰς ἄλλο τὸ
δνομα ἄλλων προγόνων, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς
δὲν ὀνομάζε ἀσκόπως καὶ χωρὶς λόγων τοὺς βασιλεὺς
του, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν σοφίαν. Οἱ ἄνθρωποι θεοβαῖως ὁ-

5. Πρὸς Λακ. 18, 2 &
6. 1^ο Θεσ. 5, 11

7. Πρὸς 8, 30.
8. 1^ο Θεσ. 5, 30.

νομάζουν τοὺς υἱοὺς τῶν καὶ πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων (μὲ τὸ ὄνομα τῶν), Ὁ εὐρίσκοντες ἔστω, μὲ τὸ ὄνομα τῶν τέκνων τῶν κἀπρίαν παρηγορίαν διὰ τὸν θάνατον τῶν ἀπελθόντων ἀπὸ αὐτοῦ τὸν κόσμον. Ἐνῷ ὁ Θεὸς ἐναποθέτε, εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἕνα μνημεῖον ἀρετῆς καὶ μίαν διδασκαλίαν, ὥσάν ἐπιγραφὴν ἐπὶ χαλκῆν στήλην. Τὸν Πέτρον, ὡς γνωστὸν τὸν ἀπεκάλεσεν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν του, ἐναπέθεσε δηλαδὴ εἰς τὸ ὄνομα του τὴν ἀπόδειξιν τῆς σταθερότητός του εἰς τὴν πίστιν, διὰ τὴν ἔχῃ τὸ ὄνομα του παντοτεινὴν διδασκαλίαν τῆς τέτοιας σταθερότητος Ἐπίσης τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην τοὺς ὠνόμασεν υἱοὺς θρονιῆς διὰ τὴν μεγαλοφρονίαν των κατὰ τὸ κήρυγμα Ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ ἐπαναλαμβάναν τὰ ἱδια καὶ γίνωμαι ἀνιαροί, ἀφήνω αὐτὰ κατὰ μέρος καὶ θα εἶπω τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων, ὅταν τὰ ἀναφέρωμεν, προκαλοῦν τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς φιλοθέους καὶ τὸν φόβον εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς Ὁ τὸν Ὀνόμαζον, καθὼς γνωρίζετε, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε δραπέτης καὶ κλέπτης, ἐνῷ εἶχε κλέψαι χρήματα τοῦ κυρίου του, ὁ Παῦλος τὸν ἐδέχθη, τὸν μετέβαλε καὶ ἔτσι τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν Ἐπειτα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀποδώσῃ πάλιν εἰς τὸν κύριόν του, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Καίτοι ἡ σχέσις μου καὶ ἡ κοινωνία μου μὲ τὸν Χριστὸν μοῦ δίδει, τὸ θάρρος νὰ διατάσσω εἰς σέ ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ πράττῃς χάριν τῆς ἀγάπης, προτιμῶ νὰ σέ παρακαλέω. Καὶ σὲ παρακαλῶ σάν τέτοιος πού εἶμαι, δηλαδὴ σάν Παῦλος ἡλικιωμένος, τώρα δὲ καὶ φυλακισμένος διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.» Ὁ βλέπεις, ὅτι ἐπικαλεῖται τρία στοιχεῖα, τὴν φυλάκισιν δὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ δικαίωμα πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν σεβασμὸν ἀπὸ τὸ ὄνομα του. Ἐνῷ δηλαδὴ ἦτο ἕνας πού παρεκάλε, ἔδωκεν ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ τριπλοῦν τὸν δεδωμενὸν ὑπὲρ τοῦ Ὀυσιμίου, τὸν δεσμίον, τὸν πρεσβύτερον, τὸν Παῦλον βλέπεις, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα εἶναι σεβαστὰ εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ προσφιλεῖς εἰς τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν τὸ ὄνομα ἑνὸς προσφιλὸς τέκνου πολλὰς φορές τεῖθῃ τὸν πατέρα νὰ κάμῃ μίαν χάριν, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὸ φιλτῶν τοῦ ὀνόματος, ἦτο εὐλογον νὰ συμβαίνει αὐτὸ πολὺ περισσότερον εἰς τοὺς ἁγίους.

Ὅτι δὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἔχουν φοδερὰ εἰς αὐ

τοὺς πού ἡμάρτανον, ¹³⁴ ὅπως ἐκρίβως τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων εἰς τοὺς ἀμελεῖς μαθητάς, ἄκουσε πῶς τὸ ὑπηνίχθη εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ Γαλάται ἀπέκλιναν πρὸς Ἰουδαϊκὰς συνηθείας καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ χάσουν τὴν ἰδίαν τὴν πίστιν, θέλων νὰ τοὺς ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ τοὺς πείρῃ νὰ μὴ εἰσάγουν καμμίαν οὐδαίικὴν συνήθειαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ἔγραψε τὰ ἑξῆς, «Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ Παῦλος, σὺς λέγω ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε ὁ Χριστὸς τίποτε δὲν θὰ σὰς ὠφελήσῃ» Ὁ εἶπε «ἐγὼ», ἀλλὰ διὰ τοῖον λόγον προσέθεσε καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ «ἐγὼ» δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ φανερωσῇ τὸν γράφοντα. Ἀλλὰ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ παρεμβολὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι ἰκανὴ νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἀκρατάς, διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ τὸ ὄνομα του. Ὁ διὰ νὰ τοὺς ὑπομνήσῃ τὸν διδασκάλον καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τὸ ἴδιον αἰσθημα δοκιμάζομεν Ὅταν δηλαδὴ ἐνθυμηθώμεν τοὺς ἁγίους, οὐ ἔχωμεν περιπέσει, εἰς ὀδυσσοειδίαν, συνερχόμεθα, καὶ οὐ ἔχωμεν κυριευθῇ ἀπὸ καταφρόνισιν, φθούριαν. Ὅταν ἐγὼ ἀκούσω τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἀμέσως σκέπτομαι, τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐξῆλθε εἰς τὰς θλίψεις, τὰς στενοχωρίας, ἐδέχετο ἀλλεπάλληλα πλήγματα, τὸν φυλακισμένον πού ἐμεινεν εἰς τὸν θυμὸν τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἑν ἡμερονύκτιον, αὐτὸν πού ἀνηρπάγη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, πού ἤκουσεν εἰς τὸν παράδεισον τοὺς μυστικούς λόγους τοῦ Θεοῦ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν παρόντονον τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν πού ᾤχηθῇ νὰ γίνῃ ὁ Ἰσὸς ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του. Καὶ μὲ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος εἰσβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅταν εἰμεθα πολὺ προσεκτικοί. Ὁ ὁρμηθεὶς ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων, ὥσάν χρυσοὺ ἀλυσιδεῖ καὶ δὲν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος μας ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό.

Θὰ ἠδυνάμην νὰ εἶπω ἀκόμη περισσοτέρα διὰ τὴν προσηγορίαν, ἀλλὰ δὲ νὰ βίξωμεν καὶ τὴν δευτέραν λέξιν θὰ σταματήσω ἐδῶ, εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, τὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ ὄνομα καὶ θὰ προχωρήσω εἰς ἐκείνην. Διότι ὅπως τὸ ὄνομα Παῦλος μᾶς προσέφερε τόσον πλούτον, ἔστω καὶ τὸ ὄνομα «κλιπτόν», οὐ θελήσωμεν νὰ τὸ λελητήσωμεν μὲ τὴν τρέπουσαν ἐπιμέλειαν, δὲ μᾶς γέμισῃ μὲ ἴσην ἢ καὶ μεγαλυτέραν διδασκαλίαν. Καὶ ὅπως, ἐν ἀφορίᾳ κανεὶς ἀπὸ ἑνα κόσμημα ἢ ἀπὸ βασίλειον διάδη

μα ένα πολύτιμον λίθον, ὃ δύναται ν' ἀγοράσῃ καὶ πολυτελεῖς οἰκίας καὶ ἀκριθὰ χωράφια, καὶ ἀγέλας βούλων καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔσσι. καὶ με τοὺς θεῖους λόγους, ἃν θελήσῃς νὰ ἀναπτύξῃς τὸ βαθύτερον νόημα μίᾳς ρήσεως, θὰ ἔχῃς πνευματικὸν πλοῦτον ἀφθονον, διότι δὲν σοὺ προσφέρει οἰκίας, οὔτε βούλους οὔτε πλέθρα γῆς, ἀλλὰ ἐμβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀφωσμένων ἀφορμὰς θεοσεβείας καὶ ὀρθοπροσύνῃς. Σκεψθε λοιπὸν εἰς τὴν γνῶσιν πνευματικῶν πραγμάτων μίαν ὁδηγέ' αὐτὸ τὸ ὄνομα «κλητὸς». Ἐπρεπε, δὲ πρῶτα νὰ μάθωμεν τί εἶναι, τέλος πάντων αὐτὸ τὸ «κλητὸς». Καὶ δεύτερον πρέπει. νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποῖον λόγον χρῆσιμοποιᾷ τὸ ὄνομα αὐτὸ μόνον εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ πούθενά ἄλλου. Δὲν αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει, ἀνευ λόγου καὶ εἰς τὴν τύχην.

Ἡμεῖς δὲν γράφομεν ὅπως ὅπως τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐπιστολῶν μας, ἀλλὰ, ὅταν ἀπελευθινώμεθα πρὸς τοὺς κατωτέρους, γράφομεν ὃ δεῖνα πρὸς τὸν δεῖνα, ὅταν ὁμιλῶμεν πρὸς ἰσοῦμους, τότε ἀποκαλοῦμεν καὶ κυρίον τὸν ἀποδέκτην τῆς ἐπιστολῆς μας, καὶ ὅταν γράφομεν εἰς πρόσωπα ποὺ ὑπερέχουν ἡμῶν κατὰ πολὺ, τότε προσθέτομεν καὶ ἄλλα περισσότερα ὀνόματα, ποὺ ἐκφράζουν μεγάλην τιμὴν πρὸς τὸν ἀποδέκτην. ¹³⁵ Ἄ. Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς προσέχωμεν τόσον πολὺ καὶ δὲν γράφομεν εἰς ὅλους με τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦμεν κατάλληλα ὀνόματα κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποδέκτου, πολὺ περισσότερον ὃ Παῦλος δὲν ἔγραψεν ἀσκόπως καὶ εἰς τὴν τύχην εἰς αὐτοὺς μὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἰς ἐκείνους δὲ κατ' ἄλλον, ἀλλὰ με κάποιαν πνευματικὴν σοφίαν. Ὅτι δὲ εἰς καμμίαν ἄλλην ἐπιστολὴν δὲν ἀπεκάλεσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητὸν», εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσωμεν, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν. Ἀπομένει τώρα εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμεν αὐτὸ, ἀφοῦ πρῶτα δεῖξωμεν τί σημαίνει «κλητὸς» καὶ τί ἠθέλησε με τὴν ῥῆσιν αὐτὴν ὃ Παῦλος νὰ μᾶς διδάξῃ. Β. Τί ἠθέλησε λοιπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ ἀποκαλῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητὸν», "Ὅτι δὲν προσήλθε πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸν Κύριον, ἀλλὰ ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐκείνου. "Ὅτι δὲν ἐξήγησεν ὃ ἴδιος καὶ εὗρεν, ἀλλὰ εὗρεθ' ὃ ἴδιος, καθὼς ἐπλανήτο. Δὲν ἀνέβλεψε πρῶτος αὐτὸς πρὸς τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἔκρινε τὰς ἀκτῖνας του εἰς τὴν ὁρασιν ἐκείνου καὶ, ἀφοῦ ἐπόφθαλσε τοὺς ἐξωτερικοὺς τοῦ ὀφθαλμοῦς, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς

του θέλων λοιπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ κατωτέρωματά του δὲν λογίζεται ἰδικόν του, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ ποὺ τὸν ἐκάλεσεν, ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητὸν. Αὐτὸς ποὺ μοῦ ἤνοιξε λέγει, τὰς πύλας τοῦ σταδίου καὶ τοῦ στ.δου, αὐτὸς ὃ ἴδιος γίνεται καὶ αἴτιος τῶν στεφάνων τῆς νίκης. Ὁ αὐτὸς ποὺ μοῦ προσέφερε τὴν ἀρχὴν τῆς νέας μου ὑποστάσεως καὶ ἐφύτευσε τὴν ρίζαν, αὐτὸς μοῦ παρέσχε καὶ τὴν ἀφορμὴν τῶν καρπῶν ποὺ ἐβλάστησαν ἀκολούθως. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἀφοῦ εἶπε «Περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἐκοπίσασα», προσέθεσεν «ὅχι ἐγὼ ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι μαζί μου καὶ με ἐνίσχυσε». Τὸ ὄνομα λοιπὸν «κλητὸς» δὲν ἀποτελεῖ καμμίαν ἄλλην ἐνδειξὴν παρὰ ὅτι ὁ Παῦλος κανένα ἀπὸ τὰ κατωτέρωματά του δὲν τὸ ἐθεώρει ἰδικόν του, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀπέδεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Κύριον. Πράγμα τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅταν ἔλεγε «Δὲν με ἐξέλεξτε σᾶς, ἀλλὰ ἐγὼ σᾶς ἐγκατέστησα εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον σας» ¹³⁶ Καὶ ὁ ἀπόστολος πάλιν εἰς τὴν ἱσ.αν. ἐπιστολὴν τὸ ἴδιον ὑποθαλώνει ὅταν λέγῃ Β. «Τότε διώκων θὰ λάβω τόσον τελείαν γνῶσιν, ὅσον τέλει α με ἐγνώριζεν ὁ παντογνώστης Κύριος, ὅταν ἐνύργει τὴν ἐπιστολήν μου καὶ με ἐκάλε. εἰς τὸ ἀποστολικὸν μου ἔργον» ¹³⁷ Διότι τώρα, λέγει, δὲν ἐγνώρισα ἐγὼ πρῶτος, ἀλλὰ ἐγνωρίσθη πρῶτος διότι ἐκεῖ ποὺ κατεδίωκε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν ἐκάλεσεν ὁ Χριστὸς καὶ τοῦ ἔθηκε «Σαῦλε Σαῦλε, διατί με καταδιώκεις;» ¹³⁸ Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητὸν.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔγραψε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς τοὺς Κορινθίους. Αὐτὴ ἡ Κόρυθος εἶναι μνηστική τῆς Ἀχαΐας καὶ εἶχε πλοῦσια πνευματὰ καὶ χάρισμα. Καὶ πολλὴ εὐλόγως Πρωτὴ ἀπήλασε τὴν γλῶσσαν τοῦ Παύλου καὶ ὅπως ἡ διπλὸς ποὺ ἠτύχησε νὰ ἐνδριπτον καὶ ἐπιμελὴ γεωργόν εἶναι φροντωμένη ἀπὸ τὰ πολλὰ εὐλλα καὶ γεμάτη διαρκῶς ἀπὸ πλοῦσιον καρπῶν. Ἐτοί καὶ ἡ πόλις ἐκεῖνη καθὼς ἤκουσε πρῶτῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου ὡπὸν τὴν φροντίδα ἐνὸς ἀρίστου γεωργοῦ καὶ ἀπήλασεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν σοφίαν του, εἶγεν ἀφθονα ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Καὶ δὲν εἶχε μόνον πλοῦτον πνευματικῶν ἀναθῶν. Ἀλλὰ εἶχε καὶ μεγάλῃν ἀφθονίαν ὕλη

11 Α. Κορινθ. 15. 10

12 Ἰωάν. 15. 16.

13 Α. Κορινθ. 13. 12

14 Πράξ. 9. 4

κῶν ἀγαθῶν. Καὶ πράγματι, ὑπερείχε τῶν ἄλλων πόλεων καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν σοφίαν καὶ εἰς τοὺς πλοῦτον καὶ εἰς τὴν ἰσχύν. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν διεσπάσθη εἰς πολλὰ μέρη. Αὐτὸ εἶνα, τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὑπερηφανείας.¹³ Ἡ Διὰ τὴν τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάτης, ἀπομακρύνει, τὸν πλησίον καὶ κάμνει τὸν ὑπερήφανον νὰ ᾤσῃ εἰς τὴν μόνωσιν του. Καὶ ὅπως ἐναι τοῦτος, ὅταν φουσκώσῃ, διαλύει τὴν οἰκοδομήν, ἔτσι καὶ ἡ ἐπιρμένη ψυχὴ δὲν ἀνέχεται τὴν σχέσιν μετὰ ἄλλων πράγμα καὶ ἔπαθε καὶ ἡ Κόρινθος τότε. Καὶ ἐστασίαζον μετὰ τῶν καὶ διήρουν τὴν ἑκκλησίαν εἰς πολλὰ μέρη καὶ διώρισαν ἀναριθμήτους ἄλλους διδασκάλους τῶν καὶ, χωρὶς οὐκ εἰς ὁμάδας καὶ φατρίες, ἐδίδασκον τὸ κύριον τῆς ἑκκλησίας. Ὅτι ἡ ἑκκλησία διακτερεῖ τὸ κύριον τῆς, ὅταν οἱ πιστοὶ εἶναι ἡνωμένοι ὡς ἐν σῶμα.

Πρέπει τώρα νὰ σὰς ἀποδείξω ὅλα αὐτὰ. Β. ὅτι, δηλαδή πρῶτον, οἱ Κορίνθιοι ἐχάρησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ὅτι εἶχον βιβλίον πνευματικόν πλοῦτον, ὅτι ὑπερείχον καὶ εἰς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ. ὅτι δ', αὐτὸ ἐγίναν ἀλαζόνες καὶ διεσπάσθησαν καὶ ἄλλοι προσεχώρησαν εἰς τοὺς μὲν καὶ ἄλλοι, εἰς τοὺς δὲ. Ὅτι ἐχάρησαν πρῶτον, αὐτοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου ἀκούσε πῶς τὸ ἐδήλωσεν αὐτὸ ὁ ἰδιὸς ὁ Παῦλος. «Ἐάν ἔχετε πάρα πολλοὺς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους κατὰ Χριστόν, δὲν ἔχετε ὅμως πολλοὺς πατέρας. Ἐναι καὶ μόνον ἔχετε πνευματικὸν πατέρα, ἐμέ, διότι, μετὰ τὴν χάριν τοῦ μοῦ ἐδωσαν ἡ κοινωνία καὶ ἡ σχέσις μου μετὰ τὸν Χριστόν, δὲ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ σὰς ἐγέννησα πνευματικῶς.»¹⁴ Καὶ αὐτὸς τοῦ γενεῖ πρῶτος φέρει εἰς φῶς τὸ τέκνον. Καὶ, πάλιν λέγει. «Ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐφυτεύσα εἰς σὰς μετὰ τὸ κήρυγμα μου τὴν πίστιν, ὁ Ἀπολλῶς ἐπότισε τὴν νεοφυτευμένην πίστιν σας.»¹⁵ Ὁ Εὐδὼ ὑπογραμμίζει ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐρύηκε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας. Ὅτι πάλιν οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἀφθονα πνευματικὰ χαρίσματα, καταφαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς. «Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν μου διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία σὰς ἐδόθη ὡς καρπὸς τῆς κοινωνίας σας μετὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν ἑνωσιν μετὰ αὐτοῦ, ἐγίναστε πλούσιοι εἰς ὅλα, ὥστε νὰ μὴ ὑπολείπεσθε εἰς κανένα χάρισμα.»¹⁷ Ὅτι ἦσαν κοινωνοὶ τῆς ἀρ-

χαιας σοφίας, μὰς τὸ ἐφανέρωσε μετὰ τοὺς πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους τοῦ καταβυθύνει ἐναντίον τῆς ἀρχαίας σοφίας. Ἐνῷ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει μετὰ εὐκολίαν εἰς καμμίαν ἄλλην ἐπιστολήν, ἐδῶ χρησιμοποίησε πολλὰς, μάλιστα κατηγορίας. Καὶ πολὺ εὐλόγως, ἔπειθε δηλαδή ἡ φλεγμονὴ εἰς τὸ σῶμα τῆς ἑκκλησίας προήλθεν ἀπὸ ἐκεῖ, δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κάμνει, τὴν τομήν, λέγων τὰ ἐξῆς. Ὁ «Διότι ὁ Χριστὸς δὲν μοῦ ἀνέθεσε τὴν διακονίαν τοῦ ἀποστόλου διὰ νὰ βαπτίζω, πρᾶγμα τοῦ μοῦ καὶ κάμει καὶ ἕνας ἀπλῶς λειτουργός. Ἀλλὰ μετὰ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ νὰ τὸ κηρύττω ὅχι μετὰ ἀνθρωπίνην τέχνην καὶ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα, ὥστε νὰ παρουσιάζεται ἡ διδασκαλία μου σαφὴ καὶ λαμπρά, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν θείαν τοῦ δυνάμει τὸ περὶ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα.»¹⁸ Κοίταξε πόσον ἐντόνως κατηγορεῖ τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ὅχι, μόνον διότι φαίνεται, ὅτι δὲν συντελεῖ καθόλου πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ ἀκόμη ἀποτελεῖ καὶ ἐμπόδιον.

Τὰ λαμπρὰ δηλαδὴ σωματὰ καὶ τὰ καλοκαυωμένα καὶ ὡραία πρόσωπα, ἀνὰ τοὺς προσέθετε μετὰ τεχνιτὰ μέσα καὶ ἄλλων καλλωπισμῶν χάνουν τὴν ἰδικὴν τῶν λαμπρῶν ὡραιότητα. Διότι μοιράζονται τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους μετὰ τὰ διάφορα ψευδῆ. Ἄνθρωπος δὲν προσέθετε εἰς αὐτὰ τίποτε, προβάλλει περισσότερο τὸ κάλλος. Ἐποῦ δὲ ἡ φυσικὴ ὡραιότης ἀγωνίζεται μόνη τῆς καὶ καρποῦται ὁλόκληρον τὸν ἔπαινον καὶ τὸν θαυμασμόν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πνευματικὴν νύμφην, ἀνὰ εἰσαγωγῆς εἰς αὐτὴν κατὰ πρόσθετον καὶ ξένον ἢ πλοῦτον ἢ δυνάμειν ἢ ρητορικῶν, κατέστρεψε τὴν λαμπρὴν τῆς, διότι δὲν ἀφίεινε νὰ φανῇ ὁλόκληρον τὸ ἀξιοθαυμάσιόν τῆς, ἀλλὰ καταμερίζει τὴν δόξαν τῆς εἰς πολλὰ μέρη. Ἐποῦ ὅμως τὴν ἀφήσας νὰ ἀγωνισθῇ μόνη τῆς, καὶ κρατήσῃ μακρὰν αὐτῆς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα τότε ἀρκῶς θὰ φανῇ ὅλον τὸ κάλλος τῆς, τότε θὰ λάμψῃ καθαρὰ ἡ ἀκαταμάχητος ἀσχύς τῆς ὅταν χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην οὐτε ἀπὸ πλοῦτον οὐτε σοφίαν, οὐτε ἐξουσίαν, οὐτε εὐγένειαν, οὐτε ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα.¹⁹ Ὁ δυνάμει νὰ ὑπερᾶσῃ ὅλων, καὶ μετὰ ἀνθρώπων ταπεινῶν καὶ ἀσχημάτων καὶ ἀπόρου καὶ πτωχῶν καὶ ἀπλοϊκῶν, νὰ καταδικάσῃ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ῥήτορας καὶ φιλοσόφους καὶ τυράννους καὶ ἄλλην γενικῶς τὴν οἰκουμένην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ

13. Α Κορινθ. 4, 10.

14. Α Κορινθ. 3, 6.

15. Α Κορινθ. 1, 4, 5.

18. Α Κορινθ. 1, 17.

Παῦλος ἔλεγε: «Δὲν ἦλθαν νὰ σὰς διακηρύξω τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, ποὺ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ὑπεροχὴν λόγου ἢ δεξιότητά συλλογισμοῦ καὶ ἐπιχειρημάτων».¹⁹ Ἐπίσης: «Ὁ Θεὸς ἐξέλεξε ἐκεῖνους, τοὺς ὁ κόσμος περιφρονεῖ ὡς μωροὺς καὶ ἀνοήτους, διὰ νὰ καταντροπιάσῃ τοὺς σοφοὺς».²⁰ Δὲν εἶπε ἀπλῶς «οἱ μωροὶ» ἀλλὰ «οἱ διὰ τὸν κόσμον μωροὶ». Πάντως ὅσοι θεωροῦνται ἀπὸ τὸν κόσμον «μωροὶ», δὲν θεωροῦνται καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν «μωροὶ». Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐδῶ θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀνόητοι, ἀπὸ τὸν Θεόν θεωροῦνται οἱ σοφώτεροι ὧν.²¹ Ὅπως καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ζοῦν μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, διὰ τὸν Θεόν εἶναι οἱ πλουσιώτεροι ὧν. Διότι καὶ ἐκεῖνος ὁ Λόγιος, ποὺ ἦταν ὁ πτωχότερος ὧν εἰς τὸν κόσμον, ἦτο ὁ πλουσιώτερος ὧν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Μωροὶ λαοὶ τοῦ κόσμου ὀνομάζε, αὐτοὺς τοὺς δὲν ἔχουν ἀκονισμένην γλῶσσαν ποὺ δὲν κατέχουν τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, πῶς δὲν ἔχουν εὐγλωττίαν. Καὶ αὐτοὺς, λέγε, ἐξέλεξε ὁ Θεὸς διὰ νὰ κατασχύνῃ τοὺς σοφοὺς.

Ἐπέ μου, πῶς ἐκεῖνο κατασχύνεται ἀπὸ αὐτοὺς, μὲ τὴν πείραν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων. Ὅταν π.χ. τὴν χήραν, ποὺ κάθετα ἔξω καὶ ζητιανεύει, καὶ ἰ πολλὰς φοὰς εἶναι ἀνάτηρος εἰς τὸ σῶμα τὴν ἐρωτικὴν διὰ τὴν ἀθανάσιαν τῆς ψυχῆς, δὲ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων. Ὡς διὰ τὴν θείαν πρόνοιαν, διὰ τὴν κατ' ἀξίαν ἀντάμειψιν διὰ τὴν λογοδοσίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ φανερόν δικαιοσύνην, διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἐπιφυλάσσονται ὁ αὐτοὺς ἐπαρέτους, διὰ τὰς τιμὰς ποὺ ἀναμένουν τοὺς ἀμνηστωλοὺς, δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ἔλοιπόν, αὐτὴ ἡ γύρα θὰ ἀπαυτίστη δ' ὅλα μὲ μεγάλην ἀκριθείαν καὶ γνώσιν. Ἐνῶ ὁ φιλόσοφος, ποὺ καμαρώνει μὲ τὴν μακρὰν κόμην καὶ τὴν σκεπτικιστὴν ὑπερηφάνειαν ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ πολυδιδάκτους λόγους, μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀσχετοὺς φλυαρίας, δὲν θὰ δυνηθῇ οὕτε νὰ ἀνοίξῃ οὕτε νὰ ἐκκληιδώσῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ ἀμείψῃ δι' αὐτὰ. Τότε θὰ μάθῃς καλῶς πῶς ὁ Θεὸς ἐξέλεξε τοὺς μωροὺς τοῦ κόσμου, διὰ νὰ κατασχύνῃ τοὺς σοφοὺς. Ὡς αὐτὰ λοιπόν ποὺ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν δὲν ἠδυνάθησαν νὰ εἰδῇ, διότι ἐμεῖς μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐδῶ σκεπτικιστὴν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐστήριξαν τὰ πάντα εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν λογικῶν,

19. Α. Κορινθ. 2, 1.
20. Α. Κορινθ. 1, 27.

κὴν, αὐτὰ ὅλα τὰ ἔμαθαν μὲ ἀκριθείαν οἱ πτωχοὶ καὶ παραπεταμένοι, οἱ ἀποστερημένοι ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴν μόρφωσιν, διότι, ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν οὐρανίων καὶ δὲν ἀπαίσθη εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ «κατηγόρῳ» τοῦ ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρικῆς σοφίας, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλα περισσότερα ἄκομμη. «Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τοῦτου εἶναι μωρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».²² Ἐ καὶ εἰς μίαν παρανεσιν πρὸς τοὺς ἀκροατάς του, ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν «σοφῶν» μὲ ἀσυνήθη σφοδρότητα καὶ δηκτικότητα, ὅταν λέγῃ: «Ἐάν κανεὶς νομίξῃ, ὅτι εἶναι σοφὸς μετὰξὺ σας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν σοφίαν τοῦ μακρὰν ἀπὸ τὸν Θεόν κόσμου, αὐτὸς ὡς γίνῃ μωρὸς ἐγκαταπύμενος τὸ κήρυγμα τοῦ ὁ κόσμος τὸ θεωρεῖ μωρὸν, καὶ ὡς παύσῃ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σοφίαν του καὶ εἰς τὴν κρείσιν του, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικὰ σοφός».²³ Καὶ πάλιν «Διότι ἔχει γραφῇ. Θὰ ἐξαφανίσω τὴν σοφίαν αὐτῶν ποὺ παρουσιάζονται ὡς σοφοὶ καὶ θὰ παραμερίσω εἰς ἀνωφελεὴ καὶ ἀχρηστοὺς τὴν φρόνησιν ἐκείνων, ποὺ καμπεύουν μὲ τὴν ἰδίαν ὅτι εἶναι συνεισέτι».²⁴ Καὶ πάλιν «Ὁ Κύριος νικεῖ καλὰ τὰς σκέψεις καὶ τοὺς συλλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἶναι μάταιοι καὶ δὲν φέρουν καμμίαν πρακτικὴν ὠφέλειαν».²⁵

Ἀλλὰ, ὅτι, οἱ Κορίνθιοι μετεῖχαν τῆς ἀρχαίας σοφίας εἶναι φανερόν ἀπὸ ἄλλ' αὐτὰ. Ὅτι ὅμως ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ ἐπηρμένοι, πάλιν εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐπιστολήν.²⁶ Ἀ. Ἀφοῦ δηλαδὴ κατηγόρησαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐξέτραπη εἰς πορνείας προσέθετε τὰ ἑξῆς: «Καὶ οἱ εἰς ἐξακολουθεῖτε νὰ εἰσθε φαντασμένοι, καὶ φουσκωμένοι διὰ τὴν σοφίαν σας».²⁷ Ὅτι δὲ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ὡδηγήθησαν εἰς ἐρίδας μετὰξὺ τῶν, καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσεν, ὅταν λέγῃ «Ἐρ' ὅσον μετὰξὺ σας ὑπάρχουν φθόνος καὶ φλονικεία καὶ διαρίσεις, δὲν εἰσθε ἄνθρωποι κυριευμένοι ἀπὸ σαρκὰ καὶ ἐλαττώματα καὶ πάθη καὶ δὲν συμπεριφέρεσθε μὲ διαγωγὴν ἀνθρώπου κοινῆς καὶ μὴ ἀναγεννημένου».²⁸ Καὶ ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς μετὰξὺ τῶν ἑαδὸς ἑμοιράσθησαν εἰς πολλοὺς ἀρχοντας καὶ διὰ τοῦτο τοὺς λέγει, «Μὲ αὐτὸ ποὺ λέγω, ἐννοῶ τοῦτο, ὅτι καθένος ἀπὸ σας λέγει καυχώμενος. Ἐγὼ μὲν εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐνῶ δὲ, λέγει, ὁ ἄλλος, εἶμαι τοῦ Ἀπολλῶ. Καὶ ὁ τρίτος λέγει ἐγὼ

22. Α. Κορινθ. 3, 19.
23. Α. Κορινθ. 3, 18.
24. Α. Κορινθ. 1, 19.
25. Α. Κορινθ. 3, 20.
26. Α. Κορινθ. 5, 2.

ἀνῆκαν εἰς τὸν Κηφῶν.²⁶ Ἀυτὰ τὰ ἔλεγον, ὅχι ἐπειδὴ ἀνῆκαν εἰς τὴν ομάδα τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Κηφᾶ καὶ τοῦ Ἀπολλῶ, ὡς ἀλλὰ μὲ τὰ δόγματα αὐτὰ θέλει ν' ἀποκρύψει τοὺς ἀρχηγούς τῆς στάσεως, ὥστε μὲ τὴν ἀποκρύψιν αὐτῶν, νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ περισσώτερον ἐριστικούς καὶ τοὺς φέροι εἰς μεγαλύντερον ἀνάσχυντιαν. Ὅτι, πράγματι, δὲν κατείσασαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν Παῦλον Πέτρον καὶ Ἀπολλῶν, ἀλλὰ εἰς μερικούς ἄλλους, γίνεται καὶ τοῦτο φανερόν ἀπὸ τὰ ἑξῆς. Ἀφοῦ τοὺς κατηγορήσας διὰ τὴν ἁσέτασιν αὐτῶν, πάλιν προσέθεσε: «Αὐτὰ δὲ πού σας εἶπα ἀδελφοί, τὰ μετέτρεψα ὥστε νὰ ἐφαρμόζουν εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καὶ εἰς τὸν Ἀπολλῶν πρὸς ὠφέλειαν ἰδικήν σας, διὰ νὰ μάθετε θηλασθῇ μὲ τὸ παράδειγμα μου νὰ μὴ σχηματίζετε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας φρόνημα παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶναι, γραμμένον καὶ „ὡς παραγγέλλει ἡ Γραφή διὰ νὰ μὴ φουσκώνετε καὶ ὑπερφηανεύσεσθε ὁ ἕνας μαθητὴς, κατὰ τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, πού ἔχει ἀρχηγὸν καὶ δάσκαλον τὸν ἄλλον»²⁷. Διότι, πολλοὶ ἀνίεσοι πού δὲν εἶχον προσωπικὴν ἀξίαν διὰ νὰ ἐπαίρωνται, καὶ ἔτσι δὲν ἠδύναντο νὰ προκαλοῦν οὔτε τοὺς πλῆσιον, ὧς ὥρισαν ἀρχηγούς των μερικούς ἄλλους καὶ ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐχρησμοποιοῦν τὰς ἀρετὰς ἐκείνων διὰ νὰ ὑπερηφανεύωνται καὶ νὰ ἐπιδεικνύωνται εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ σοφία αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων των ἔγινε ὅ' αὐτοὺς πρόφασιν νὰ ὑπερηφανεύωνται, ἐναντίον τῶν ἄλλων. Πράγματι πού ἐφανέρωνεν ἐσχάτην δοξολογίαν. Νὰ μὴν ἐχρῆς θηλασθῇ προσωπικὴν ἀξίαν διὰ τὴν ὁποῖαν νὰ εἴσας, ὑπερήφανος, καὶ νὰ ἐπικαλεῖσας τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων διὰ νὰ ἀλαζμονεύσας ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐφθασαν εἰς μεγάλην ἔπαρσιν καὶ εἶχον χωρῶς εἰς ἀνταγωνιστικὰς φατρίας, καὶ εἶχον διαρεθῇ εἰς πολλὰς ομάδας καὶ ὑπερηφανεύοντο διὰ τὴν διδασκαλίαν των, ὅτι θῆθεν ἀπὸ μόνο των μὲ τὴν προσωπικὴν των δυναμὶν ἀνεκάλυψαν τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ ὅτι δὲν τὰ ἐδίχθησαν διωχθέν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Παῦλος ἤθελε νὰ καταστήλῃ τὴν ἔπαρσιν αὐτῶν καὶ δι' αὐτοῦ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐκόλλισε τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλήτον», ὡσάν νὰ τοὺς ἔλεγεν: Ἐάν ἐγὼ ὁ δάσκαλος δὲν εὗρον τίποτε μὲ τὴν προσωπικὴν μου ἰκαυότητά, οὔτε ἐγὼ προσήλθον πρῶτος εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ προ-

ἐκλήθην ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τότε ὑπήκουσα, πῶς σεῖς οἱ μαθηταί, πού ἐδεχθητε ἀπὸ ἐμὲ τὰ δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, δυνασθε νὰ καυχᾶσθε, ὅτι θῆθεν ὑπήρξατε εἰς οἱ ἐφευρέται των, διὰ τοῦτο καὶ προχωρῶν παρακάτω ἔλεγεν εἰς αὐτούς, «Διότι τοῖς σέ θεωρεῖ καλύτερον καὶ ὑπεροχωτέρων ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοῖον δὲ χάρισμα ἔχεις, τὰ ὁποῖον δὲν ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, Ὅλα ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ ἔχεις. Ἐάν σε κάθε τι πού ἔχεις τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, δικαίως καυχᾶσαι ὡς νὰ μὴ ἔλαβες τίποτε».²⁸ Αὐτὸ τὸ «κλήτος» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ διδασκαλία ταπεινοφροσύνης καὶ κατόλου σ τῆς ἐπάραυς καὶ καταστολῇ κάθε εἰδους ἀλαζονείας. Ἐ. Διότι, δὲν ὑπάρχει, τίποτε, τίποτε ἀπολύτως πού νὰ μᾶς συγκρατῇ καὶ νὰ μᾶς συνδέῃ τῶσον, ὥσον ἡ ταπεινοφροσύνη ἡ ὁποία μᾶς καθιστᾷ μετριοπαθεῖς, σεμνοὺς καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν οὐσίαν. Πράγμα τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καὶ ὁ Χριστὸς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς ἐκείνης διδασκαλίας, εἰσέρχεται εἰς τὴν παραίνεσιν μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ, μόλις ἡνοιξε τὸ στόμα του, αὐτὸν τὸν νόμον εἰσάγαγε πρῶτον μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Μακάριο εἶναι ἐκεῖνο, πού ταπεινῶς συναισθάνονται τὴν πνευματικὴν πτωχείαν των καὶ τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ»²⁹. Ὅπως θηλασθῇ ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ οἰκοδομήσῃ μετὰ τὴν καὶ λαμπρὰν οἰκίαν κατασκευάζει, ἀνάλογον θεμελίον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς οἰκοδομῆς. Ἔπειτα καὶ ὁ Χριστὸς ἀνεγείρων εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν μεγάλην ἐκείνην οἰκοδομὴν τῆς διδασκαλίας, θέτει ἐξ ἀρχῆς τὴν παραίνεσιν τῆς ταπεινοφροσύνης διὰ ν' ἀποτελῇ θεμέλιον καὶ σταθερὰν τρύπιδα καὶ βάσιν στερεάν καὶ ἀμετακίνητον. Καὶ ταῦτα, διότι, ἐγνώριζεν, ὅτι ἂν αὐτὴ οἰκωθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἀρετῆς δύνανται νὰ οἰκοδομηθοῦν μὲ σφράγιαν. Ὅπως λοιπὸν ὅταν λείπῃ αὕτη, καὶ ἂν ἐπιτύχῃ ν' ἀποκτήσῃ καλεῖς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἐκοπίασεν μάταιως καὶ ὅχι δι' ἐκεῖνο πού ἔπρεπε ὡσάν ἐκεῖνον πού ἔκτισε οἰκίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμοον καὶ ὑπέμεινε μὲν ὅλους τοὺς κόπους, ἀλλὰ δὲν ἐκέρδισε τίποτε, ἐπειδὴ δὲν κατεσκεύασε σφραγὶ θεμέλιον, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού ἐπέτυχεν ὅτι, δι' ὅποιο ἀγαθὸν μακρὸν ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην, οὐσιαστικῶς ἔχασεν καὶ κατέστρεψε τὰ πάντα.

26. Α. Κορινθ. 4, 7.

27. Ματθ. 23, 8.

26. Α. Κορινθ. 2, 12.
27. Α. Κορινθ. 4, 6.

Ὅταν ἀμιλῶ διὰ ταπεινοφροσύνην, δὲν ἐνωῶ τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τοὺς λόγους οὗτε αὐτὴν ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀμιλίας, ἀλλὰ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἐδρεῦε. εἰς τὴν δίδουσαν, τὴν ταπεινοφροσύνην τῆς ψυχῆς, τῆς συνεδήσεως τὴν ὅποιαν δύνανται νὰ ἐλέτη μόνον ὁ Θεὸς Φθάνει αὐτὴ ἡ ἀρετὴ, ὅταν καὶ μόνη τῆς ἀφανίζεται πολλές φορές, νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Θεόν. Καὶ τοῦτο τὸ ἀπέδειξεν ὁ Τελώνης. Ἐνῶ δηλαδὴ δὲν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ κανένα ἀγαθόν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὰ κατορθώματά του εἶπε μόνον «Κύριε καὶ Θεέ μου, σπλαγχνίσου με καὶ συγχώρησέ με τὸν ἁμαρτωλόν»⁸⁰ καὶ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸν ναόν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δικαιωμένου περισσότερο ἀπὸ τὸν Φαρισαίου. Ὁ Καὶ ὅμως οἱ λόγοι αὗτοι δὲν ἦσαν κἄν λόγοι ταπεινοφροσύνης, ἀλλὰ μόνον ὀρθοφροσύνης. Διότι ταπεινοφροσύνη εἶναι νὰ ἔχη κανεὶς τὴν συνείδησιν, ὅτι ἔπραξε σημαντικά ἔργα εἰς τὴν ζωὴν του, καὶ νὰ μὴ εἶναι φαντασμένος. Ἐνῶ ὀρθοφροσύνη εἶναι, ὅταν εἶναι κανεὶς ἁμαρτωλὸς καὶ τὸ δηλοῦν.

Ἐν τῷ ῥα αὐτῷ, ποῦ εἶχε συνείδησιν ὅτι εἶναι εἰς πᾶσι, κανένα καλόν, ἐπειδὴ ὡμολόγησε αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, τοσούτον πολὺ ἀπέσπασε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, τότε πόσῃ παρηγοίαν θὰ ἀπολαύσῃ αὐτό, ποῦ ἐνῶ ἔχουν νὰ εἴπουν διὰ τὸν ἑαυτὸν τὴν πολλὰ λαμπρὰ καὶ ἐνάρετα ἔργα, τὰ ἀποσιωποῦν. Ὅλ' αὐτὰ καὶ καταλείβουν τὸν ἑαυτὸν τὴν μεταξύ τῶν ἐσχάτων. Ὅπως ἀκριβῶς ἔλαμψε καὶ ὁ Παῦλος, Δ. Δ. ὅτι, ἐνῶ ἦτο πρῶτος μεταξύ τῶν δικαίων, ἔλεγε ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος μεταξύ τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ δὲν τὸ ἔλεγε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίστανε διότι ἐδιδάχθη ἀπὸ τοῦ διδασκαλοῦ Χριστοῦ, ὅτι πρέπει, ἀφοῦ τὰ καὶ καὶ κανεὶς ὅλα ὅσα διέταξεν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐντολῶν του, νὰ ἀνομώσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀχρηστον δοῦλον. Αὐτὸ εἶναι ταπεινοφροσύνη, αὐτὸν νὰ μνησθῇ, ὅσοι ἔχετε εἰς τὸ ἐνεργητικόν σας καλὰς πράξεις. Ἐνῶ ὅσοι εἰσθε πλήρεις ἁμαρτιῶν νὰ μνησθῇτε τὸν τελώνην, καὶ νὰ ὁμολογῶμεν ὅτι ἐμεῖς ἁμαρτωλοί, ὅπως καὶ ἐμεῖς, καὶ νὰ κτυπῶμεν τὸ στήθος καὶ νὰ πειθῶμεν τὴν διανοίαν μας νὰ μὴ ἔχη μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Μιὰ τέτοια ἐσωτερικὴ διάθεσις εἶναι ἀρκετὴ ὡς προσφορά καὶ θυσία πρὸς τὸν Θεόν. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Δαυὶδ «Εὐπρόσδεκτος θυσία πρὸς τὸν Θεόν εἶναι ψυχὴ συντρεμμένη ἀπὸ τὸν πόνον

80. Λουκ. 18. 13.

καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἁμαρτίας. Καρδίαν ἀνθρώπου ἡ ὅποια ἔχει συντριβῇ ἀπὸ τὴν μετάνοιαν καὶ ἔχει ταπεινωθῇ, ὁ πανάγαθος καὶ πολυέλεος Θεὸς οὐδέποτε θὰ τὴν ἐξουθενώσῃ».⁸¹ Ἐ δὲν εἶπεν ὁπλῶς ταπεινωμένην, ἀλλὰ καὶ συντρεμμένην. Διότι ἡ συντριβὴ προϋποθέτει καὶ ἀπονεύρωσιν. Καὶ δὲν δύναται ἐνὶ θέλῃ, νὰ ὀδηγηθῇ εἰς ἔπαρσιν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν μας νὰ μὴ τὴν ταπεινώσωμεν μόνον ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν συντρίψωμεν καὶ νὰ τὴν κατανύξωμεν. Καὶ συντριβεται ἡ ψυχὴ, ὅταν ἐνδυμῇται συνεχῶς τὰ ἁμαρτήματά της. Ἄν ἔτσι τὴν ταπεινώσωμεν, τότε καὶ ἂν θέλῃ, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερηφανωθῇ, ὅτι, καθὼς θὰ πηγαίη νὰ διενεργῇ θὰ τὴν ἀναχατίζῃ ἡ συνείδησις.⁸² Ἀ ὥσαν χαλινὸς καὶ θὰ τὴν καταστέλλῃ καὶ θὰ τὴν τειθῇ νὰ εἶναι μετριώτατος εἰς ὅλα. Ἔτσι, θὰ δυνηθῶμεν νὰ εὐρωμεν πλησίον τοῦ Θεοῦ ἔπικειαν καὶ χάριν. «Ὅσον μεγαλύτερος εἰσαί, λίγει, «τόσον περισσότερο ταπεινώσει τὸν ἑαυτὸν σου καὶ θὰ εὐρὴν χάριν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»⁸³ Καὶ ὅποιος εὐρὴ χάριν πλησίον τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ αἰσθανθῇ εἰς τὴν ζωὴν του τίποτε τὸ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον θὰ δυνηθῇ, με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ ἀντιμετωπίσῃ εὐκόλως ὅλα τὰ θανά καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νὰ διαφυγῇ τὰς τιμωρίας ποῦ ἐπιφυλάσσονται διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Διότι, θὰ προπορεύεται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἐξευμενίσῃ τὰ πάντα. Τὴν ὅποιαν εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι εἰς τὸ δοῦμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου οὐ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν

81. Ψαλμ. 50, 19.
82. Σαλμ. 38, 16.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΝ ΡΗΜΗΝ Η ΟΠΟΙΑ ΛΕΓΕΙ «ΕΓΩ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ
ΘΕΟΣ ΕΛΘΗΜΟΙΡΓΗΣΑ ΤΟ ΘΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΤΟΣ, ΣΑΜΝΩ ΣΙΡΗΝΗΝ
ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ ΚΑΚΑ»¹

Είναι όλγγο τὰ λόγια αὐτά, ἀλλὰ ἡ πηγὴ τοῦ μελιτος
εἶναι γλυκεία, ἐνὸς μέλιτος ποῦ δὲν ἔχει χορτασμόν. Διότι
τὸ ὕλικόν μελί, περιρρίξει τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν
καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν φθορὰν. Ἐνὺ τὸ μελί, τῆς διδασκα-
λίας ἐγκρύπτεται εἰς τὴν συνείδησιν, ὅπου παρέχει διαρκῆ
ἐφορσούνην καὶ μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν. Ἐ καὶ τὰ
μὲν ὕλικόν μελί παράγεται ἀπὸ τὰ ἀνθη τῶν χορτῶν, ἐνῶ
τοῦτο ὁφείνεται ἀπὸ τὰς θέας Γραφᾶς. Ἀπὸ τὸ μελί αὐτὸ
σᾶς ἐχόρτασεν αὐτὸς ποῦ ὠμίλησε μὲ τόσῃν λαμπρότητι
καὶ ἀπέσπασε τὸ θραδῖον τῆς ὑπακοῆς καὶ σᾶς ὑπέδειξε
τὴν ἰσχύν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πίστεως.
Ἐμπρὸς λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς ἂς παραθεσώμεν εἰς σᾶς πάλιν
τὴν συνηθισμένην τράπεζαν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Καὶ
πράγματι, χαίρομεν πολὺ, διότι ἐνῶ διεξάγετα λαμπρὰ ἱπ-
ποδρομία, κατέφθασεν ἐδῶ τὸσον πλῆθος, τὸ ὅποιον κατε-
φρόνησε τὴν παρακολούθησιν τῆς Δ' αὐτοῦ ἀκριδῶς καὶ
ἡμεῖς κρατοῦμεν τὸν κρατῆρα μὲ μεγάλην γεννα ὁωρίαν.
Ἐνα κρατῆρα ποῦ δὲν μεθᾶ, ἀλλὰ φέρε, τὴν σωφροσύνην. Ὁ
Διότι ὁ οἶνος τῶν Γραφῶν εἶναι τέτοιος, τέτοια εἶναι τὰ ἐ-
θέσματα αὐτῆς τῆς τραπεζῆς. Δὲν ταχαίνουσι τὴν σάρκα.
Καὶ αὐτὰ τὰ λέγομεν, ὅχι διότι, καταφρονοῦμεν τὴν φύσιν
τῆς σαρκός, ἀλλὰ διότι προτιμῶμεν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυ-
χῆς. Ὅστε διότι ἀπορρίπτομεν τὴν χρῆσιν του, ἀλλὰ διότι
καταδικάζομεν τὴν κατάρχησιν του. Δὲν καὶ ὅταν φιλο-
σοφοῦμεν, πρέπει νὰ τὸ πράττωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον,
ὥστε νὰ μὴ δίδωμεν λαθὴν εἰς τὰ σώματα τῶν αἰρετικῶν.
Διότι τὸ σῶμα εἶναι, κατώτερον μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ
δὲν εἶναι ἐχθρικὸν πρὸς τὴν ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν ἀ-
πλή, ἐξυπηρετεῖται ὅμως ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος.
Ὁ ἀριστοτέλης Θεὸς δὲν συνέθεσε τοῦτο τὸ σύμπαν ἀπὸ

1 Πρ. 45, 7

μῖαν ἢ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς οὐσίας, ἀλλὰ εἰσήγαγε ποικίλας καὶ
διαφόρους φύσεις. Ἐ ἐπιτεκνύων τὴν ἀπειρον σοφίαν του
μὲ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων. Διότι, δὲν ἔδωκε οὐρανὸν
μόνον τὸν αὐρανόν, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν. Καὶ ὅχι μόνον τὴν
γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον. Καὶ ὅχι μόνον τὸν ἥλιον, ἀλλὰ καὶ
τὴν σελήνην. Καὶ ὅχι μόνον τὴν σελήνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἀστέρας. Καὶ ὅχι μόνον τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ καὶ τὸν αἶρα.
Καὶ ὅχι μόνον τὸν αἶρα, ἀλλὰ καὶ τὰς νεφέλας. Ὅχι μόνον
τὰς νεφέλας, ἀλλὰ καὶ τὸν αἰθέρα. Καὶ ὅχι μόνον τὸν αἰθέ-
ρα, ἀλλὰ καὶ τὰς λίμνας καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς
καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰ λιβάδια καὶ
τοὺς κήπους καὶ τοὺς σπόρους καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ πο κίλα
εἶδη τῶν χορτῶν, καὶ τὰ διάφορα σχήματα, καὶ τὰς δ αφό-
ρους δυνάμεις καὶ τὰς διαφόρους φύσεις, Ἐ ποῦ δύναται νὰ
ἴδῃ κανεὶς περιερχόμενος ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ
ἂν διατρέξῃ κανεὶς μὲ τὴν σκεψὶν τοῦ βλόκληρου τοῦ σώμα-
τῆς οἰκουμένης, ὅα ἔτη μαζί μὲ τὸν προφήτην. «Πόσον
μεγαλειοδὴ εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε. Ὅλα τὰ ἐδημιούρ-
γησες μὲ ἀπειρον σοφίαν»²

Ποτε, ἂν θέλῃς νὰ ἴδῃς θέαμα, ἄφες ἐκεῖνο τὸ σα-
τανικόν καὶ ἔλθε εἰς τοῦτο τὸ πνευματικόν. Ἄν θέλῃς νὰ
ἀκούσῃς ῥῶρον, ¹⁴⁶ Ἄ ἄφες ἐκεῖνον τὴν μελωδίαν καὶ ἐν-
τείνων τὴν δύναμιν τῆς σκεψῆς ἔλθε πρὸς αὐτὴν ἐδῶ, ἡ
ὅποια σοῦ διεγείρει τὸ φρόνημα καὶ νευρῶνει τὴν διάνοιαν
σου. Κοίταξε πῶς διάφοροι φθόγγοι καὶ χοροὶ ποικίλα
ἀναπέμπουν ἀπὸ παντοῦ μίαν καὶ παναρμόνιον μελωδίαν
πρὸς τὸν ἀριστοτέτην Θεόν. Ὅταν ἕνας φθόγγος τοῦ
πνεύματος, ποῦ σύγκειται ἀπὸ διαφόρους ἄλλους ἤχους,
ἀλλὰ παράγει μίαν μελωδίαν τὴν δοξολογίαν πρὸς τὸν
δημιουργόν. Καὶ ἡχοῦν αἱ χοροὶ καὶ μῦνα τῶν καθεμιά
χωριστά, ἡχοῦν ὁμῶς καὶ ὅλα μαζί. Καὶ δὲ νὰ μάθῃς πῶς
ἡχοῦν χωριστά, κροῦσε μὲ τὸν λογισμόν τὴν χορδὴν τοῦ
οὐρανοῦ Ἐ καὶ δὲ ἀκούσῃς νὰ παράγῃ δυνατόν ἤχον καὶ
νὰ ἀναπέμῃ δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Πράγμα τὸ ὅποιον διε-
κρίνε ὁ προφήτης καὶ ἔλεγεν «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν
δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ οὐρανὸς ποῦ σὺν στερεᾶς θέλος
περιβάλλει τὴν γῆν διακηρύττει, ὅτι εἶναι, ἔργου σου». Ἀ
πὸ τὴν χορδὴν ἐκε.νὴν νὰ μεταβῇ κατὰ π. εἰς τὴν χορδὴν
τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός καὶ δὲ ἴδῃς, ὅτι οἱ ἀναδόμενοι
φθόγγοι, εἶναι γλυκύτεροι ἀπὸ τοὺς φθόγγους ὅπο ἀσὴ

2 Ψαλμ. 103, 24
8 Ψαλμ. 118, 2

ποτε λυρας και κιθάρας, και πρό πωτός, ἂν εἶναι ἕνας δεξιότεχνος αὐτός πού κρούει τὰς χορδὰς. Καὶ πῶς ἤχουν, θὰ εἴπῃς. Ὁ οὐρανὸς δὲν κινεῖ κανένα στόμα, οὔτε γλῶσσαν, οὔτε οὐρανισκόν, οὔτε ὀδόντας, οὔτε χεῖλη. Πῶς λοιπὸν προέρχεται ἡ φωνή. Ὁ Πῶς ὁμιλεῖ ἡ ἡμέρα. Διότι αὐτὰ δὲν εἶναι φωνητικά ὄργανα, ἀλλὰ εἶναι ἡ τροχία τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ, εἶναι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου. Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ καὶ τωράσεται κανεὶς ὅπῃ τοὺς ἀπλοικωτέρους, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰ, ἀκούει πῶς ὁ προφήτης συναγινώσκεται πρὸς αὐτὰ που ἐλέγχθησαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» καὶ ὅτι «κάθε ἡμέρα δροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύξ ἀναγγέλλει, εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γυνώσκων», δὲν ἐσταμάτησεν ἐκεῖ ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθεσεν. «Οἱ λόγοι τοῦς ὁποίους διαλαλοῦν οἱ οὐρανοὶ, δὲν εἶναι, σιωπηλοὶ λόγοι, ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται πανταῶς. Πρῶτον τὸ ὅποιον σημαίνει, τὸ ἐξῆς. Ὅχι μόνον ἔχουν φωνὴν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ καὶ ὁ οὐρανός, ἀλλὰ καὶ ἔχουν τέτοιαν φωνήν, ἡ ὅποια εἶναι ἐκρυστέρη καὶ σαφεστέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην. Ὡς πῶς καὶ κατὰ τοῖον τρόπον, Ἄκουσε τὴν ῥῆσιν αὐτήν. «Δὲν εἶναι σιωπηλοὶ λόγοι ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται πανταῶς. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτό; Ἐγκώμιον τῆς φωνῆς, ἔπαινος τοῦ ἤχου. Διότι, ἡ ἰδική μου φωνὴ εἶναι γινώριμος εἰς τὸν ὁμόγλωσσόν μου καὶ εἰς τὸν ἀλλόγλωσσον εἶναι ἀγνωστὴ. Παραδείγματος χάριν, ἐγὼ τώρα ὁμιλῶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ θὰ μὲ ἀκούσῃ καὶ θὰ μὲ κατανοήσῃ ἕκαστος πού γνωρίζῃ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν. Ἐνῷ δὲ Σκύθης καὶ ὁ Θράξ καὶ ὁ Μαῦρος καὶ ὁ Ἰνδὸς δὲν θὰ μὲ ἐννοήσῃ. Διότι, ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης δὲν ἐπιτρέπει, νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ αὐτὸν ὁ λόγός μου.

Ἔ. Καὶ ἐγὼ πάλιν, ὅταν ὁμιλεῖ ὁ Σκύθης καὶ ὁ Θράξ, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἀκούσω, ὅτι ἐκεῖνος τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου. Ἐνῷ μὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν δὲν συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῶν εἶναι τέτοια, ὥστε ἀπὸ κάθε γλῶσσαν, ἀπὸ κάθε λαοῦ, ἀπὸ κάθε ἔθνους νὰ ἀκουσται καὶ νὰ εἶναι κατανοητὴ καὶ σαφής. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶπεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» καὶ 147 Α. «κάθε ἡμέρα δροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν», προσέθεσεν. «Δὲν εἶναι λαλοῦντες, οὔτε λόγοι, τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται». Καὶ ἐννοεῖ τὰ ἐξῆς, ὅτι ἡ ἡμέρα καὶ

ἡ νύκτα καὶ ὁ οὐρανός καὶ ὁ λαὸς τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ ἔχουν τέτοιαν λαλίαν καὶ τέτοιαν γλῶσσαν, ὥστε εἰς ὅλας τὰς λαλίας, δηλαδὴ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ὅλων τῶν ἐθνῶν νὰ κατανοηθῇ ἡ γλῶσσα τῶν. Διότι δὲν ὑπάρχει, λέγε, λαλία, δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἔθνος καὶ γλῶσσα εἰς τὴν ὅποιαν νὰ μὴ ἀκουσται καὶ νὰ μὴ κατανοηθῇ ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σκύθης, καὶ ὁ Θράξ καὶ ὁ Μαῦρος, καὶ ὁ Ἰνδός, καὶ ὁ Σαυρομάτης ὅ καὶ κάθε λαλῶν καὶ γλῶσσα καὶ κάθε ἔθνος θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ αὐτὴν τὴν φωνήν. Πῶς καὶ μὲ τι τρόπον, Ἄκουσέ το λοιπόν, διὰ νὰ μάθῃς πῶς ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ, μὲ τὴν σιωπὴν του. Ὅταν δηλαδὴ διῇ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγεθός του, τὴν θέσιν του, τὴν ἔκτασιν, τὴν λαμπρότητα καὶ τὰ σκεπθῆς ὅλα αὐτὰ καὶ δοξάσῃς τὸν δημιουργόν καὶ τὸν ἐπαινήσῃς, ἤδη ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν του ἀνέπεμψε δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ αὐτὸ ἀκριδῶς ἐννοεῖ ἡ ῥῆσις, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ». Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον, Μὲ τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀστροῦν τὸν Θεόν. ἢ εἰς τὸν θαυμασμόν τοῦ δημιουργοῦ. Διότι, ὅταν ἰδῇς αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἴπῃς «δόξα σοι, ὁ Θεός, πόσον μέγα σῶμα ἐδημιούργησες καὶ τὸ ἐθεσες εἰς τὸ μέσον» ἤδη οἱ οὐρανοὶ ἀνέπεμψαν τὴν δόξαν αὐτὴν χρησιμοποιοῦντες τὴν γλῶσσαν σου καὶ προκαλοῦντες εἰς τὴν δρασίν σου τὸν θαυμασμόν. Ἔτσι μὲ τὴν σιωπὴν τῶν ἀναπέμψουν δόξαν εἰς τὸν Θεόν καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴν ὅλας τὴν ἀκούουν. Διότι, δὲν τὴν κατανοοῦν μὲ τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ μὲ τὴν δρασίν καὶ τὴν θέαν, ἡ δρασὶς δὲ εἶναι μία δι' ὅλους, ἂν καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι διαφορετικὴ, καὶ οἱ δαρδάραι καὶ οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Θράκες καὶ οἱ Μαῦροι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀκούουν αὐτὴν τὴν φωνήν, ὅ τὴν ἀκούουν δηλαδὴ βλέποντες τὸ θαῦμα στὸν δημιουργὸν τοῦ Θεοῦ, θαυμάζοντες τὸ κάλλος, τὴν λαμπρότητα, τὸ μέγεθος καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἰδιότητας τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅσοι ἔχουν ὀγμὲς ἀρνητικὰ δοξολογοῦν τὸν δημιουργόν.

Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ὅπως δηλαδὴ ὁ οὐρανός μὲ τὸ κάλλος, μὲ τὴν θέαν, μὲ τὸ μέγεθος μὲ τὴν λαμπρότητα, μὲ τὴν χρόν μὴν διάκενεν, τὴν χρησιμότητα, τὴν ἐνέργειαν καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα προκαλεῖ τὴν ἔκστασιν εἰς τὸν Θεόν, κάμνει ὥστε νὰ δοξολογῶμεν τὸν δημιουργόν, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα καὶ ἡ ἡμέρα. Ὅταν δηλαδὴ ᾄῃς τὴν ἀρμονικὴν ἐναλλαγὴν τῶν καὶ πῶς ἡ ἡμέρα, ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς δὲν φιλονεικεῖ μὲ τὴν νύκτα, διὰ νὰ τὴν ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὰ ἴδια

κά της θείας, Ε δὲν δεκνύει καμμίαν πλεονεξίαν, οὔτε, ἐπει-
δη εἶναι, λαμπρότερα ἀπὸ ἑκείνην, σπεύδει νὰ καταλάβῃ
ὅλον τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἀποχωρεῖ ἐπίσης, ὅταν ἴδῃς τὴν νύ-
κτα νὰ κάμνῃ καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιον δηλαδὴ ἀποῦ συμπληρώ-
σῃ τὸν κύκλον τῆς παραχωρῆ τῆν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἡμέ-
ραν καὶ τοῦτο γίνεται, ἐπὶ τόσα ἔτη καὶ δὲν προκαλεῖται.
οὐδεμία σύγκρισις οὔτε ταραχὴ καὶ οὔτε ἡ μὴ ἐξωθεῖ τὴν
ἀλλήν, οὔτε ἡ ἀλλή προσπαθεῖ νὰ πλεονεκτῇ εἰς ὅρους
ἑκείνης, ἀν καὶ εἶναι, ἡ μὴ λαμπρότερα καὶ ἡ ἀλλή σκοτεῖ.
νοτῆρα, πάλιν λοιπὸν ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρ-
μονίαν δὲν ἀναπέμπεις δόξαν εἰς τὸν Θεόν, 148 Α καὶ ὅπως
δυσὸ ἀδελφά, που ἔχουν τὰς καλύτερας διαθέσεις ἡ μὴ διὰ
τὴν ἀλλήν, μοιράζονται μὲ ἀκρίβειαν καὶ δικαιοσύνην τὴν πα-
τρικὴν κληρονομίαν καὶ δὲν πλεονεκτεῖ ἡ μὴ εἰς ὅρους τῆς
ἀλλῆς, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα μὲ τὴν ἡμέραν μοιράσαν μεταξὺ
τῶν τὸν χρόνον καὶ ἀπαιτοῦν τὴν ἰσότητά καὶ αὐτὰ
κατ' ἐλάχιστον πλεονεκτεῖ ἡ μὴ τῆς ἀλλῆς καθ' ὅσον μὲ
τὴν ἴδιαν σας πείραν γνωρίζετε. Ἄς τὸ ἀκούουν αὐτὸ οἱ
πλεονεκταί, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουν νὰ ἐξώσουν τοὺς ἀδελ-
φοὺς ἀπὸ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, Ἄς σεβασθῶν τὴν
ἀρμονίαν τοῦ χρόνου τὴν ἰσορρομίαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύ-
κτος καὶ ὡς καταδικάζουν τὸ νόσημά των Ἔτσι λοιπὸν «κά-
θε ἡμέρα θροντοφυάνει εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύ-
κτα ἀναγγέλλει, εἰς τὴν ἀλλήν νύκτα τὴν γνώσιν», χωρὶς
νὰ κραυγάζῃ ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν τάξιν καὶ ἀρμονίαν Ε καὶ
τὸν ρυθμόν, καὶ τὴν ἰσότητά, καὶ τὰ ἀπαραβίαστα μέτρα,
καὶ ἀνακηρύττουν τὸν δημιουργόν, ὅχι εἰς μὴν μόνον γῶ-
νιαν τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ εἰς δολοκλήρου τὴν ὑφήλιον.

Αὐταὶ αἱ φωναὶ ἀκούονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκου-
μένης, διότι, ὁ οὐρανὸς ἐκτείνεται παντοῦ, καὶ παντοῦ εἴ-
ναι ἡμέρα καὶ παντοῦ νύκτα, καὶ ἐκτείνονται τὴν διδασκα-
λίαν των καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τοῦτο
ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἀπλῶς ὅτι «οἱ οὐρανοὶ φθγγονται
δόξαν Θεοῦ», ἀλλὰ εἶπε «δηγοῦνται δόξαν Θεοῦ» δηλαδὴ
ἐκταίβουνται καὶ ἄλλους, C καὶ ἔχουν μαθητὰς τὸ ἀνθρώπι-
νον γένος καὶ προβάλλουν ἐνώπιόν μας μέγιστον διδασκα-
λεῖον, ἀντὶ διδόντων καὶ γρηγομάτων, τὸ κάλλος τῆς ἰδικῆς
τῶν φύσεως, καὶ παρέχουν τὴν δυνατότητα εἰς ὅλους, καὶ
εἰς τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς, νὰ προσ-
έλθουν καὶ νὰ μελετήσουν τὴν διδασκαλίαν ὅ αὐτὴν σοφίαν
καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἡ ὅποια διδασκαλία ἐνυπάρχει,
εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς εἰς διδάλειον Ἔτσι καὶ ἀνθρώποι χωρὶς
νὰ θυλοῦν ἀλλὰ μὲ τὴν σιγὴν των διὰ μέσου ἄλλων δοξά-

ζουν τὸν Θεόν Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἔτσι, ὡς
λάβῃς τὸ φῶς σας ἐμπρός εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴ-
δουν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας, ποὺ
εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς» Δ' Ὅπως λοιπὸν ἕνας, ὅταν βλέπῃ
τὸν λαμπρὸν βίον ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ ὅταν σιωπᾷ ὁ ἀν-
θρώπος αὐτός, δοξάζει τὸν Θεόν ἔτσι καὶ ὅταν βλέπῃ τὸ
κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, δοξάζει τὸν δημιουργόν διὰ τοῦτο ἔ-
λεγεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, δόξαν Θεοῦ», δηλαδὴ δι-
γοῦνται, B αὐτῶν θεατῶν «κάθε ἡμέρα θροντοφυάνει εἰς τὴν
ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἀλλήν
νύκτα τὴν γνώσιν» Τὴν γνώσιν Ποῖαν γνώσιν, διὰ τὴν ὁ-
παρῆν τοῦ δημιουργοῦ.

Ὅπως δηλαδὴ ἡ ἡμέρα καλεῖ καὶ ὁδηγεῖ, τὸν ἀνθρώ-
πον εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα, ποὺ δ ἀδέχε-
ται τὴν ἡμέραν τὸν ἀναπαύει ἀπὸ τοὺς μυρίους μόχθους
καὶ τὸν ἀπαλλάσσει, ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κοιμᾷ τὰ
κουρασμένα μάτια, καθὼς κλείει τὰ δάφαρα, καὶ μὲς προ-
ετοιμάζει νὰ δεχθῶν πάλιν τὴν ἐκτίνα τοῦ ἡλίου μὲ ἀκ-
μαίαν δύναμιν. Ε Ὅστε καὶ τῆς νύκτος ἡ χρησιμότης δὲν
εἶναι μικρά, ἀλλὰ ἀπεναντίας εἶναι πολὺ μεγάλη. Δ ὅτι, ἂν
δὲν ἀνέπαυε τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοὺς μυρίους μόχθους
καθὼς τὸν ὑποδέχεται, εἰς τοὺς κόλπους τῆς, δὲν θὰ εἶχε
καμμίαν ἀξίαν ἡ ἡμέρα τοῦ τὸν καλεῖ καὶ τὸν εἰσάγει εἰς
τὴν ἐργασίαν Διότι μὲ τὴν ἐξάντλησιν τῶν φυσικῶν του δι-
νάμεων ἀπὸ τὸν διαρκῆ μόχθον, θὰ κατεστρέφετο καὶ θὰ
ἐχάνετο ἡ φυσικὴ του ὑπαρξὶς καὶ δὲν θὰ εἶχε πλέον νόη-
μα ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας. Αὐτὴ κυρίως εἶναι ποὺ καθιστᾷ
τὴν ἡμέραν γοησίου εἰς τὸν ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν
τῆς ὑπηρεσίαν προσάγει εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ αὐτὸν ὁ
ὅποιος μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν χορείαν Δ ὅτι ὅταν σκεφθῇ
κανεὶς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ γοησιμότης τῆς ἡμέρας καὶ
πόση ἐπίσης εἶναι τῆς νύκτος, καὶ πῶς ἡ δευτέρα δ ἀδέχε-
ται τὴν πρωτὴν 149 Α καὶ καθὼς διαδεχόμενα, ἐντὶ ἀλλὰ ἡ
μὴ τὴν ἀλλήν ὅπως εἰς χορὸν δ ἀπαιτοῦν τὸ ἀνθρώπινον
γένος, καὶ ὁ καθαρότερος ἀνθρώπος θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνικη-
σῇ τὴν ἀκρίβειαν του καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν σοφίαν τοῦ ἀσπο-
τήνου Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπέβη ἐπὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν
νύκτα καθὼς μὲς παροχώρησεν ἐκείνην μὲν πρὸς ἐργασί-
αν, αὐτὴν δὲ δι' ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοῦ κόπου.

Ἀλλὰ ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν μας θέμα διὰ
νὰ εἰπωμεν ὅλα αὐτὰ Ἐπειδὴ ὁμοῦς μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, ποὺ

ἀνεγνώσθησαν σήμερον, ἐβροδόθησαν ἰσως πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν δίδουν ἰσως προσοχὴν ἢ ἔχουν ἀγνοίαν τῶν γραφῶν, ἐμπρός ὡς προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰ μὲ ὁρμὴν καὶ ζήλον ἡνεγνώσθη ἑπίσης καὶ ἡ ἱστορία τῆς γυναίκος ποὺ ὑπέφερεν ἀπὸ αἱμορραγίας, **Β** καὶ ἐσταμάτησε τὰς πηγὰς τῶν αἱμάτων μετὰ τὴν ἀφῆν, καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως «ἐκλεψε» ἕνα τόσον μεγάλον θησαυρὸν. Δὲν ἦτο πράγματι «κλοπὴ» αὐτὸ ποὺ ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ ἡ κλοπὴ αὕτῃ ἦτο ἀξιωματικὸς καὶ ἡ γυναῖκα ποὺ τὴν διεπράξε, μετὰ τὸν ἔλεγον δεικνυμένη. Διότι ὁ Ἰῆσους ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἀσυνήθη ἐπήνεσε τὴν γυναῖκα ἡνεγνώσθησαν ἑπίσης καὶ τὰ σιγῶματα τοῦ Παύλου, τὰ τραύματα, αἱ φυλακαί, αἱ ἀπαγωγαί, τὰς, τὰ νεύματα, τὰ δεσμά, αἱ ἀλυσίδες, αἱ πακίλα καὶ διαρκεῖς σκευαὶ καὶ δολοπλοκαί, οἱ καθημέριοι τοῦ θανάτου, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ γυναικεία, ἡ καθημερινὴ ἐξέγερσις ἐναντίον του. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω, ἦνα ἀνάγκη νὰ φύγω τὸ ταχύτερον μήπως με ἀπατήσει ὁ Παῦλος **Γ** καὶ με ἀπομακρυνῇ ἀπὸ τῶν προκείμενων διότι γνωρίζετε, ὅτι πράγματι, πολλὰς φορές ἐνῷ ἐβόδιον πρὸς ἄλλην κατακλινόμεν με συνήντησε εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου καὶ με ἤρπασε καὶ τόσον πολὺ με ἐκράτησεν, ὥστε με ἔπρεπε νὰ τελέσω καὶ τὸν λόγον μου με αὐτόν. Δὲν νὰ μὴ πάθωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον τὸ ἴδιον, θὰ θέσωμεν τρόπον τινὰ γαλινὸν εἰς τὸν λόγον ὁ ὁποῖος μᾶς σῶσε, πρὸς ἐκείν με μεγάλην σφοδρότητα καὶ θὰ τὸν αὐρώμεν. ὅς νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὴν προφητικὴν ρῆσιν. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ρῆσις, «Εγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακόν»⁵

Βλέπετε ὅτι δὲν ἐγνώσαμεν ματαιῶς καὶ ἄνυ λόγον τὸν δρόμον διὰ τὴν φθάσαιμεν εἰς τὸ χωρίον αὐτό, ἀλλὰ παρατρέχοντες ὅλα τὰ ἄλλα **Π** ἐπεὶ ὡκαμὲν νὰ φθάσωμεν ἐδῶ. Διότι ἡ ρῆσις αὕτη παρακαλεῖ μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἐμδαθύνει. Σηκώθητε λοιπὸν καὶ ἐντρίψατε τὴν προσοχὴν σας, θὰ νὰ ἀκούσατε καί, ἀφοῦ ἀποβάλετε κάθε διωκτικὴν μέτρησιν, δώσατε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι θέλω νὰ σᾶς ἀνταποδωσῶ ὅς νὰ τὴν παραύσιας σας τὴν ἀμοιβὴν αὕτην σήμερον καὶ ἀφ' ὧς σᾶς χορηγῶ με πνευματικὰ ἐδῶματα νὰ σᾶς προπέμψω ἔστω ποὺ νὰ μάθουν ἐμπράκτως αὐτὸ ποὺ ἐλεῖψαν πόσον πολὺ ἐζημώθησαν. Καὶ θὰ τὸ μάθουν αὐτὸ ἂν σᾶς ἀκούσῃτε με προσοχὴν καὶ ἀφομοιωσάτε τὰ λεγόμενα, ἔστω νὰ δύνη-

θῆτε νὰ τὰ μεταδιδάσκατε καὶ εἰς ἐκείνους. Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακόν. Τὸ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς ὅς νὰ ἐντυπωθῇ εἰς τὴν διανοίαν σας καὶ κατοπινὴν νὰ προχωρήσω εἰς τὴν λυσιν. Καὶ δὲν τὸ λέγω μόνον αὐτὸς ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ἀμ.λ.εῖ με τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ λέγει. ¹³⁰ **Α** «Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάποια συμφορὰ εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν νὰ μὴ ἔχη παραχωρήσει. ὁ Κύριος **κ' τ**, ἐννοεῖ τὸ ρητὸν αὐτό. Διότι εἰς ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ δώσωμεν μίαν λύσιν. Ποία λοιπὸν εἶναι, ἡ λύσις; Ἐάν κατανοήσωμεν τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν φράσεων ἡμεῖς προσέχετε πολὺ. Δὲν σᾶς κάμνομεν ματαιῶς καὶ ἀνευ λόγου, αὐτὴν τὴν σύστασιν συνεχῶς, ἀλλὰ διότι προχωροῦμεν ἤδη εἰς τὸ βάθος αὐτῶν τῶν νοημάτων. Ἀπὸ τὰ πράγματα ἄλλα μὲν εἶναι καλὰ, ἄλλα δὲ εἶναι κακὰ, καὶ ἄλλα ἐνδιάμεσα. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα μερ.κα εἰς πολλοὺς μὲν φαίνονται ὅτι εἶναι κακὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἀπλῶς λέγονται καὶ θεωροῦνται ὡς κακὰ. Ἀλλὰ ὅς νὰ καταστήσω σαφέστερον τὴν σκέψιν μου, **Β** ὡς ἐνισχύσωμεν τὸν λόγον με παραδείγματα. Ἡ πτωχεία εἰς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι κακόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Ἀλλὰ, ἐάν κανεὶς εἶναι ὑψηλὸς καὶ ἐμδαθύνῃ, θὰ ἴδῃ ὅτι ἀποτρέπεται καὶ τὰ κακὰ. Ὁ πλούσιος πάλιν θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως καλόν, ἂν δὲν τὸν χρησιμοποιοῖ κανεὶς δεόντως. Διότι ἐάν ἦτο ἀπολύτως καλὸν ὁ πλούσιος, τότε ἔπρεπε καὶ ὁλο. σοι εἶναι πλούσιος νὰ εἶναι, ἐνῶρεται. Ἄν ὁλο. σοι εἶναι ὑπόθεσις ὅλοι οἱ πλούσιοι, ἀλλὰ μόνον ὅσοι, κάμνουν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου, τότε εἶναι φανερόν ὅτι ὁ πλούσιος δὲν εἶναι ἀπὸ μόνος τοῦ καλόν. Ὁ ἀλλὰ εἶναι μὲ ὅλη ἀρετὴν ποὺ κεῖται εἰς τὸ μέσον. Σκέψου ὁκομή. Ὑπάκουον εἰς τὸ σῶμα μερικά, ἰδιότητες, ἀπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνουν τὸ ἔννομα ὅσοι τὰς ἔχουν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ λευκὸν δὲν εἶναι οὐσίη, ἀλλὰ εἶναι μία ἰδιότης, ἕνα δευτερεύον στοιχεῖον ποὺ προστίθεται εἰς τὴν οὐσίαν. Ἄν ἡ ἰδιότης αὕτη δὴ ἀπάξῃ εἰς κάποιον τότε αὐτὸν τὸν ὀνομάζομεν λευκόν. Ἐπίσης ἡ ἀρωστικὴ εἶναι καὶ αὕτη μία ἰδιότης ποὺ ἐπινοοῦται βαίνει. Καὶ ἂν συμβῇ εἰς κάποιον, τότε αὐτὸν τὸν ὀνομάζομεν ἀρωστικόν. Ἐάν λοιπὸν καὶ ὁ πλούσιος ἦτο ἀρετὴ ἔπρεπε αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸν πλούτον καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ λεγέται ἐνῶρετος. **Δ** Ἐάν δὲ ὁ πλούσιος δὲν εἶναι ἁπλῶς τότε ἐνῶρετος τότε ὁ πλούσιος δὲν εἶναι ἀρετὴ οὔτε ἀπ

λυτως καλόν· ἀλλὰ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν δόξαν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου, ὑπὸ τοῦ κατόχου τοῦ Πάπῃν ἢ πτωχεῖα, ἐάν ἦτο κακόν· ἔπρεπε ὅλοι δοιοὺν εἰς τὴν πτωχεῖαν νὰ ἦσαν κακοί· Ἐάν όμως πολλοὶ ἀπὸ τούς πτωχοὺς κατέλαβον τοὺς οὐρανοὺς, ἡ πτωχεῖα βεβαίως δὲν εἶναι κακόν.

Διὰ τὴν λοιπὴν πολλοὶ βλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχεῖαν τῶν, θὰ εἴπῃς· Δὲν βλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχεῖαν τῶν, ἀλλὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας τῶν ἀφροσύνης καὶ τῆς μικροψυχίας τῶν. Καὶ ἀποδείξῃς εἶναι, ὁ μακάριος ὡς, ὃς ὁποῖος καίτοι εὐρίσκειτο εἰς ἐσχάτην πένειαν καὶ κατέπεσεν εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον τῆς πτωχείας, οὐ μόνον δὲν ἐβλασφήμησεν, ἀλλὰ συνεχῶς ᾠλοῖται τὸν θεὸν λέγων· «Ὁ Κύριος ἔδωκε τὰ δῶρα μου, ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρεσεν· Ὅπως εἰς τὸν Κύριον ἐφάνη ἀρεστόν, ἔτσι καὶ ἐγενεν· Ἀς εἶναι δοξασμένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων»¹⁰. Ἀλλὰ, θὰ εἴπῃς, πολλοὶ δὲ τὸν πλοῦτον ἀρπάζουν καὶ πλεονεκτοῦν· αὐτὸ όμως δὲν τὸ κάμνουν ἐξ αἰτίας τοῦ πλούτου, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας τῶν ἀφροσύνης. Καὶ τούτου μάρτυς πάλιν ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὅταν εἶχε τὸσον πλοῦτον, οὔτε ἤρπασε τὸ ξένον, ἀλλὰ ἐχώρει καὶ τὰ ἱδικά του, καὶ προσεφέρετο ὡς λίμνη δὲ τοὺς ξένους λέγων·¹¹ Ἀ· «Ἡ οἰκία μου ἦτο ἀνοικτὴ εἰς καθέναν ποὺ ἤρχετο»¹². Καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸσον πλοῦτον, ἔδωκεν τὰ πάντα εἰς τοὺς διερχομένους. Καὶ ὁ πλοῦτος δὲν κατέστησε πλεονεκτῆν οὔτε τὸν ἑνα οὔτε τὸν ἄλλον· ἐπίσης δὲν τὸν κατέστησε καὶ βλάσφημον, ἢ πένειαν ὅπως δὲν κατέστησε βλάσφημον καὶ τὸν Λαζάρου· Ἀλλὰ διεκρίθησαν τὸσον πολὺ καὶ οἱ δύο, ὅν καὶ ἐστεροῦντο καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ὥστε ὁ μὲν εἶναι νὰ δεχθῇ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ ποὺ γνωρίζει σφῶς ὅλα τὰ μυστικά, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον μετὰ τὴν ἀγγέλιον Β καὶ νὰ γίνῃ ὑπόσκηρος τοῦ Πατρὸς ἀρχοῦ καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ ἱδία ἀγαθὰ μὲ ἐκείνους.¹³ Ὡστε κατατάσσοντα μετὰ τῶν ἐνδοξαίων αὐτὰ δηλαδὴ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πένεια καὶ ἡ υἡγια καὶ ἡ νόσος, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δουλεία καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ὅσα εἶναι παρόμοια. Διότι δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀπαρθώσω ὅλα ὥστε νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγον ἀλλὰ ἀρκούμενος εἰς αὐτὰ τὰ παραδείγματα νὰ προχωρήσω εἰς

10. Ἰωβ 1, 91.
11. Ἰωβ 31, 29.

τὰ κατεπείγοντα «Δίδο» λέγει, «εἰς τὸν σαφὸν ἀφορμὴν καὶ θὰ γίνῃ σοφωτερός»¹⁴.

Ὡστε ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐνδοξαίως, διότι, οἱ ἀνθρώποι θύναται νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν καὶ διὰ τὸ καλόν καὶ διὰ τὸ κακόν. Ὁ ὅτι αὐτὰ εἶναι, ἐκ τῶν ἐνδοξαίων, ὅπως π.χ. ὁ πλοῦτος τὸ ἀπέδειξεν ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐχρησιμοποίησε θεόντως. Τὸ ἔδειξε δὲ καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ Λαζάρου, ὁ πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἐδοκίμησε τὰ ὑπάρχοντά του διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ὁ πλούτου λοιπὸν δὲν εἶναι οὔτε καλὸν ἀπολύτως, οὔτε κακόν. Διότι ἐάν ἦτο καλόν ἀπολύτως, καὶ οὐ μέσον, δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ πλούσιος τῆς περιπτώσεως τοῦ Λαζάρου· Ἐάν πάλιν ἦτο κακόν, δὲν θὰ ἐδοξάζετο τὸσον ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἦτο πλούσιος. Παρόμοιον εἶναι καὶ ἡ ἀρρώστια. Διότι, ἐάν ἡ ἀρρώστια ἦτο κακόν, ἔπρεπε καὶ ὁ ἀρρώστος νὰ ἦτο κακός. Ὁ ὥστε, μετὰ τὴν λογικὴν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ ἦτο κακός καὶ ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἐπάλασε μετὰ φοβερὰν νόσον· «Νὰ χρησιμοποιοῦν, λέγει, καλὸν κρασί, διὰ τὸ στομάχι σου καὶ τὰς συννάς ἀσθενείας σου»¹⁵. Ἐάν δὲ οὐ μόνον δὲν ἦτο κακός ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας του, ἀλλὰ ἐλάμβανε καὶ μεγάλην ἀνταμοιβήν, διότι ὁπερὶ γενναίως τὴν ἀσθενείαν του εἶναι, φανερόν ὅτι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι κακόν. Καὶ ἄλλος προσήτης ὑπέφερεν ἀπὸ ἀρρώστια τῶν οὐδαλμῶν ἀλλὰ δὲν ἦτο δι' αὐτὸ κακός, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐτιμωρήτε καὶ προσέβλεπε τὰ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀρρώστια δὲν ὁπερὶτε καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν του. Ἐ· Ἀλλὰ οὔτε ἡ υἡγια εἶναι ἀπολύτως καλόν, ὅτι καὶ δὲν τὴν χρησιμοποίησε ὅπως πρέπει, ἀλλὰ ἐκτρέπεται εἰς πονηράν ἐργασίαν ἢ εἰς ἀνώφελον ἀργίον. Διότι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι, ἀπηλλαγμένον κατακαίσεως. Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν· «Ἐάν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει καὶ νὰ τρωγῇ»¹⁶. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι ἐνδοξαίως καὶ γίνονται· ἄλλοτε τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκείνο, ἀναλόγως μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν.

Καὶ ποῖος ὁ λόγος ν' ἀναφέρωμεν τὴν υἡγια καὶ τὴν νόσον καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πένειαν. Διότι καὶ αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τούς πολλοὺς ὡς τὸ κεφαλαιώδες ἀγαθόν, καὶ τὸ ἄλλο ποὺ θεωρεῖται ὡς καλοφάντων κακῶν ὁ θάνατος βῆλ, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν ἀπολύ-

10. Παροιμ. 8, 9.
11. Α· Τζ., 6, 29.
12. Β' Αποκ. 8, 0.

τως, αλλά είναι εκ των ενδιαμέσων, γίνοντα δηλαδή καλὰ ἢ κακὰ.¹² Ἀ ἀναλόγως μὲ τὴν χρῆσιν τῶν ποῦ καμνουν οἱ ἄνθρωποι. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ζωὴ εἶναι καλὸν ὅταν τὴν χρησιμοποίη κανεῖς καλῶς. Ὅταν ὁμως τὴν καταναλώσῃς εἰς ἁμαρτήματα καὶ παρανομίας, δὲν εἶναι πλέον καλὸν, ἀλλὰ εἶναι προτιμότερον ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ ἀποθάνῃ. Ἐκεῖνο πάλι, ποῦ οἱ πολλοὶ νομίζουν ὅτι πρέπει, νὰ τὸ ἀποφεύγουν, δύναται νὰ γίνῃ πράξον μυρίων ἀγαθῶν ὅταν ἔχῃ μίαν ἀξίαν αἰτίαν. Καὶ τὸ ἀποδενύουν οἱ μάρτυρες, ποῦ εἶναι οἱ μακριωτεροὶ, δὶν διὰ τὸν θάνατόν των. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ Παῦλος δὲν ἔπεθύμει ἀπλῶς νὰ ζῇ ἐν Χριστῷ ἀλλὰ ἔπεθε τοῦτο ἥτο καρπὸς ἔργου. Β. «Καὶ ἢ νὰ προτιμήσω», λέγει, «δὲν γνωρίζω». Μὲ τραβοῦν δὲ καὶ με κρατοῦν καὶ τὰ δυο, δηλαδή καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ θανάτου. Καὶ ὑπερισχίζει ἡ ἐπιθυμία μου νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ νὰ εἶμαι μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν. Δ. ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀσυχ κρῖτως καλύτερον δι' ἐμέ. Τὸ νὰ παραμείνῃ ὁμως μὲ τὸ σῶμα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν εἶναι ἀναγκαιότερον διὰ τὴν πνευματικὴν σας ἀφέλειαν.¹³ Δ. ἀ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης λέγει, «Τμῆς ὁ Θεὸς δοξάζει καὶ θαυμάζει τοὺς ὀφθαλμομένους εἰς αὐτὴν ὅταν μάχονται ὑποδύνησκουν διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δόξον σου». Καὶ π. ἄλλοι λέγουσιν, «Ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι κακὸς καὶ δυνήσκει».¹⁴ Βλέπετε, ὅτι καὶ τοῦτα εἶναι ἐκ τῶν ενδιαμέσων, ὅταν ἀπολύτως καλὸν οὕτε ἀπολύτως κακὸν ἀλλὰ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκθεύσαν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αἰνῶν ποῦ τὸ ἀντιμετωπίζουν. Δ. αὐτὸ καὶ ὁ σοφιστὴς Σολωμὼν, δὶν ἀναφέρει τὴν χρησιμότητα ἡ ὁποία εὑρίσκεται, εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ φλοσσοφῇ περὶ αὐτῶν, δεκνῶν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπλῶς καλὸν τοῦτο καὶ ἀπλῶς κακὸν τὸ ἄλλο. C. ἀλλὰ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν γίνονται καλὰ καὶ ὅταν φαίνονται, ὅτι εἶναι ἐπαχθεῖ ὅταν δὲν γίνονται εἰς τὴν κατάλληλὴν στιγμήν ἔλθουν. «Υπάρχει ὀρισμένος καιρὸς διὰ νὰ κλαύσῃ κανεὶς καὶ ὀρισμένος καιρὸς διὰ νὰ γελάσῃ, ὀρισμένος καιρὸς νὰ ζῇσῃ καὶ ὀρισμένος καιρὸς νὰ ἀποθάνῃ».¹⁵ Οὕτε εἶναι καλὸν νὰ χαίρῃς εἰς ὅλες τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ κάποτε εἶναι καὶ θαλερόν. Καὶ νὰ πο-

12. Φιλ. 1, 22-24.
13. Φιλ. 1, 25-26.
14. Φιλ. 1, 23-24.
15. Ψαλμ. 137.

νὴς δὲν εἶναι πάντοτε καλόν, ἀλλὰ κάποτε εἶναι ἀλεθρίον καὶ θανάσιμον. Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔδεικνε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγε, «Ἡ λύπη ποῦ εἶναι, σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὡς ἀποτελεσμα μετάνοιαν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς θελαίαν σωτηρίαν. B. Ἡ λύπη ὁμως τὴν ὁποία προκαλεῖ ἡ προσκόλλησις εἰς τὸν κόσμον, ἔχει, ὡς ἀποτελεσμα τὸν θάνατον».¹⁶

Βλέπετε, ὅτι καὶ τοῦτο εἶναι μεταξὺ τῶν ενδιαμέσων, λοιπὸν καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ, ἡ χαρὰ δηλαδή εἶναι ἐκ τῶν ενδιαμέσων. Δ. αὐτὸ δὲν μᾶς διέταξε νὰ χαίρωμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ χαίρωμεν ἐν Κυρίῳ. Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ενδιαμέσων ἔχει ἐπαρκῶς καὶ με ἀσφηνειν συντελεσθῇ, ἂν θέβαια οἱ ἀκροαταὶ ἦσαν προσεκτικοί. Τώρα πρέπει νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ «μὴ ενδιαμέσων», ἀλλὰ εἰς τὰ καλὰ. Ε. ποῦ δὲν δύναται νὰ γίνων κακὰ, καὶ εἰς τὰ κακὰ ποῦ δὲν δύναται, νὰ γνουν καλὰ. Διότι αὐτὰ ποῦ ἀνεφάρμεν, ἄλλοτε μὲν γίνοντα τοῦτο καὶ ἄλλοτε γννντα ἐκαίνο. Παραδείγματος χάριν, ὁ πλοῦτος ἄλλοτε μὲν εἶναι καλόν, ὅταν δαπανᾷ διὰ τὴν πλεονεξίαν, ἄλλοτε δὲ εἶναι καλόν, ὅταν ἐξοδεύεται. B. ἐλεημοσύνη. Συμφωνῶς πρὸς τὸν κανόνα αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα εἶναι παρόμοια. Ὑπάρχουν ὁμως μερικά ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνουν κακὰ. Ἀλλὰ δὲ, ἀντίθετα πρὸς αὐτὰ εἶναι πάντοτε κακὰ καὶ ποτὲ δὲν δύναται, νὰ γνουν καλὰ. 13. Α. Τέτοια εἶναι ἡ ἀσέβεια, ἡ ἀλασφηνία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ σκληρότης, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ γαστριμαργία καὶ τὰ παρόμοια. Δὲν λέγω, ὅτι ἄνθρωπος κακὸς δὲν δύναται νὰ γνῃ καλός, οὔτε πάλιν ὁ ἄνθρωπος καλὸς δὲν δύναται ποτὲ νὰ γνῃ κακός. Ἀλλὰ λέγω, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν δύναται νὰ ἀλλάξουν ποιότητα. Αὐτὰ παραμένουν πάντοτε εἰς τὴν ἴδιαν κατηγορίαν, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ. Ἐνθ' ὁ ἄνθρωπος, ὅταν προτιμᾷ ἐκεῖνα, γννται καλός, ὅταν δὲ μὴ προτιμᾷ τὰ ἀντίθετα, γννται κακός. Ὑπάρχουν λοιπὸν αὐταὶ αἱ τρεῖς κατηγορίαι. Τὰ μὲν καλὰ δὲν δύναται νὰ γνουν κακὰ, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ σωφροσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ τὰ κακὰ πάλι δὲν δύναται νὰ γνουν καλὰ, ὅπως π.χ. ἡ ἀσέλγεια, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ σκληρότης. B. Καὶ τὰ ἄλλα γννντα ἄλλοτε μὲν καλὰ, ἄλλοτε δὲ κακὰ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκθεύσαν διάθεσιν αὐτῶν ποῦ τὰ χρησιμοποιοῦν. Ὁ πλοῦτος ἄλλοτε μὲν ἐξυπηρετεῖ τὴν διάθεσιν πρὸς πλεονεξίαν, ἄλλοτε δὲ ὑπηρετεῖ τὴν ἐλεμο-

σύνην. Ἀλλὰ συμβαίνει, πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο ἀναλόγως πρὸς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ πού τὸν δαθεῖται. Ἡ πενία ἄλλοτε μὲν τροφοδοτεῖ τὴν βλασφημίαν, ἄλλοτε δὲ ὁδηγεῖ εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὀρθοπροσέ- νην. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἀφρονεστέροους, ἵ. εὖ. ὅτι πλέον πρέκει νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν) οὐκ μόνον τὰ κακά, πού δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσι καλὰ, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐνδύμεσα τὰ ὀνομάζουσι κακά, π.χ. τὴν πέναν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν δουλείαν τὰ ὁποῖα ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῶν ἐνδιαμέσων. Πολλοὶ δὲ, καθὼς εἶπα προηγουμένως, τὰ ὀνομάζουσι κακά, ἐνῶ δὲν εἶναι κακά. Ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ὁμολεῖ ὁ προφήτης, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν θεωροῦνται κακά, δὲν εἶναι πράγματα κακά. C. Ὅπως π.χ. εἶναι ἡ αἰχμαλωσία ἡ δουλεία, ἡ πείνα καὶ ἄλλα παρόμοια. Ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι κακά, ἀλλὰ μάλιστα ἀνατρέπουσι καὶ τὰ κακά, ὡς τὸ ἀπεδείξαμεν λαμβάνοντες ὡς παράδειγμα τὴν πείναν, πού θεωρεῖται ἀπὸ βλαβερούς, φρενῶν καὶ φοβερόν. Τώρα πῶς δὲν εἶναι, κακὸν δίκουσε τὸ καὶ, μάθε νὰ φιλοσοφῇς.

D. Ὅταν ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἐξωκεῖλεν εἰς τὴν ἐσχάτην παρανομίαν, τότε ὁ μέγας Ἰλίας καὶ ἄλλοι τῶν αὐραῶν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν νόσον, πού προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ νὰ τὴν θεραπεύσῃ ἐνεφανίσθη καὶ εἶπε «Ἐν ὀνόματι τοῦ ζώντος Θεοῦ, τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐνῶπιόν τοῦ ὁποῖου παρίσταται ὡς ὀπηρετής, ἀναγγέλλω, ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ θροχὴ, εἰ μὴ μόνον διὰ ἐγὼ δὲ τοῦ στόματός μου εἴπω».¹⁸ Καὶ αὐτὸς πού εἶχε μόνον τὴν προεδρίαν, ἀπέκλεισε τὸν οὐρανόν.

Τόσῃν παρηρησίαν εἶχεν ἐνῶπιόν τοῦ Θεοῦ. Βλέπετε ὅτι ἡ πτωχεία δὲν εἶναι κακόν, διότι ἄλλως ὁ πτωχότερος τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ εἶχε τόσῃν παρηρησίαν. Εἰ δὲ ὅστε, ἐνῶ ἐξάδιζε χάμω, μὲ μίαν μόνον λέξιν νὰ ἐπιδείξῃ τόσῃν δύναμιν. Μόλις τὸ εἶπε αὐτὸ λοιπὸν, ἐπροκάλεσε λιμόν, ὡς ὅρισαν παιδαγωγόν, καὶ διορθωτὴν τῶν νινόμενων κακῶν. Καὶ καθὼς συμβαίνει, ὅταν καταλάβῃ τὸ σῶμα ἰσχυρὸς πυρετός, ἐξηράνθησαν αἱ φλέβες τῆς γῆς καὶ ἐσταμάτησαν αἱ χειμάρροι καὶ ἐλείψαν τὰ χόρτα καὶ αἱ λαγόνες τῆς γῆς ἦσαν πλέον ἄγονοι. Καὶ ὁ λαὸς δὲν ὠφελήθη καὶ ὀλίγον τότε, διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ρο-

τὴν πρὸς τὴν παρανομίαν καὶ ἐφοδῆθη καὶ ἐγίνετο δεικνύων καὶ πεθαρχικός εἰς τὸν προφήτην.¹⁹ Ἀ. Διότι αὐτοὶ πού ἐτρέχον πρὸς τὰ εἰδωλα καὶ ἐθυσίαζον τὰ τέκνα τῶν εἰς τοὺς δαίμονας, αὐτοὶ ὅταν ἐφρονέοντο τόσοι ἱερεῖς τοῦ Βααλ, δὲν ἐδυσανασχέτησαν, δὲν ἠγανάκτησαν, ἀλλὰ ὑπέμειναν σωπηλῶς καὶ μὲ φόβον τὸ συμβάν, διότι ἐδελτικώθησαν ἀπὸ τὸν λιμόν.

Βλέπετε, ὅτι ὁ λιμός δὲν εἶναι, μόνον κακός, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς νὰ διορθώῃ τὰ κακά, διότι ὡς εἶδος φαρμάκου ἐθεράπευσε τὰ νοσήματα. Ἄν θέλῃς τώρα νὰ ἴδῃς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ αἰχμαλωσία δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ κακά, σκέψου ποῖοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ποῖοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, δὲ νὰ μάθῃς, B. ὅτι ὅτε ἡ ἐλευθερία εἶναι, ἀπόλυτον καλόν, ὅτε ἡ αἰχμαλωσία κακόν. Διότι ὅταν ἔζων ἐλεύθεροι καὶ εἶχον τὴν ἰδικὴν τῶν πατέρων, ἔκαμαν τέτοια πράγματα, ὥστε καθὲ ἡμέραν οἱ προφῆται, νὰ τοὺς καταγγέλλουν, διότι οἱ νόμοι καταπατοῦντο, ἐπροσκυνούντο τὰ εἰδωλα καὶ παρεβάζοντο αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ μὲς ἀπήχθησαν εἰς ξένην γῆν καὶ ἦμεσαν εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, τόσον πολλὴν πενωρίσθησαν καὶ ἐδελτικώθησαν καὶ ἐτήρουν τὸν νόμον, ὥστε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ψαλμόν, τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγκάσωμεν, διὰ νὰ μάθῃτε τὸν καρπὸν τῆς αἰχμαλωσίας. Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ ψαλμός C. «Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν τῆς Βαβυλωνος ἐκεῖ ἐκαθήραμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐνθυμούμενοι τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὰς ἰτέας πού ὑψώνοντα παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι διαρρέουσιν τὴν χώραν, ἐκρεμάσαμεν τὰ μουσικά μας ὄργανα. Καὶ τοῦτο διότι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶχον αἰχμαλωτίσει καὶ μεταφέρει εἰς τὴν Βαβυλῶνα, μᾶς ἐξήτησαν ἐκεῖ νὰ ψάλλωμεν τὰ ἱερὰ ὄργανα. Καὶ μᾶς εἶπαν Ὑψάτε εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς πατρίδος σας τῆς Σιών. Πῶς νὰ ψάλλωμεν τὴν ἱερὰν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν.»²⁰ Εἶδες πῶς τοὺς συνέφερεν ἡ αἰχμαλωσία. Διότι πρὶν ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἠμείλυνον καὶ τοὺς προφῆτας ἀκόμη πού τοὺς παρήγγελλον νὰ μὴ παραβαίνουν τὸν νόμον. Μετὰ δὲ μὲς ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐνῶ τοὺς ἐπέτιθεντο οἱ βαρβάροι καὶ οἱ κατακτηταὶ τοὺς ἠνάγκαζον B. καὶ τοὺς κατεπεῖζον νὰ παραδοῦν τὸν νόμον δὲν ὑπήκουον, ἀλλὰ εἶπον «Δὲν θὰ ψάλλωμεν τὴν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν», ὅτι ὁ νόμος δὲν τὸ ἐπέτρεπεν

αυτό Κοίταξε ότι και οι τρεις παῖδες δὲν ἐθλάπτοντο ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ ἐγίνοντο ἀπὸ αὐτὴν καὶ λαοπρόεροι. Καὶ ὁ Δανιὴλ ἐπίσης. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὡσὲρ τί κακὸν ἐπαθε, ὅταν ἐγὼ καὶ ξένος καὶ δοῦλος καὶ δέσμιος δὲν διεκρίνετο καὶ δι' αὐτὸ μόνον καὶ δὲν ἐλαμπε; Καὶ ἡ γυνὴ ἐκείνη ἡ θάρσαρ, ἡ ὅποια ἔζη εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, τί ἐκέρδισεν; Ἐδὲν ἦτο ἀβλαπτέρα ἔλων, ἐπεὶ δὴ τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ δὲν ἤθελε καὶ τὰ χρησιμοποίησεν θεόντως.

Ἀπεδείξαμεν λοιπὸν μὲ σαφῆς ὅτι ὅλα εἶναι κακά, τοιαῖα εἶναι καὶ καὶ ποῖα ἐνδ' ἡμεῖς. Καὶ ὅτι ὁ προφήτης λέγει διὰ τὰ ἐνδιαίμεθα, ποῦ δὲν εἶναι, δυτὼς κακά, ἀλλὰ θεωροῦνται, ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅτι εἶναι κακά, ὅπως ἡ αἰχμαλωσία, ἡ δουλεία, ἡ ἀπαγωγή. Τώρα εἶναι, ἀνάγκη νὰ σὰς εἰπω διὰ ποῖον λόγον ἐλεγχθῶσιν ὅλα αὐτὰ. Ἐπεὶ δὴ ὁ Θεὸς εἶνα φιλόφρων καὶ πρόθυμος νὰ μᾶς ἐλεῖ καὶ ὁ στωικὸς νὰ τιμωρῇ καὶ νὰ μᾶς καλᾷ. ⁵⁵ Ἀ διὰ νὰ μὴ παροδωσῇ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὰς τιμωρίας, τοὺς ἐστεῖλε προφήτας, διὰ νὰ τοὺς φοβίσῃ μὲ λόγους, ὥστε νὰ μὴ τοὺς τιμωρῇ μὲ ἔργα, πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε καὶ εἰς τοὺς Νευαίτας. Διότι καὶ ἐκεῖ τότε ἠπειλῆσε νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν, ὅχι διὰ νὰ τὴν καταστρέψῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ. Πράγμα ποὺ ἔγνωεν τὸ ἴδιον ἔπραττε καὶ τότε, καὶ ἐστεῖλε προφήτας, οἱ ὅποιοι ἠτείλουν ἐπιδρομὴν θαρδάρων, πολέμους, αἰχμαλωσίας, δουλείας, ἀπαγωγὴν διαθίσαι εἰς τὴν ξένην γῆν. Καὶ ὅπως ἕνας φιλόστοργος πατήρ, ποὺ ἔχει ἀκόλαστον καὶ ἀδιάφορον υἱὸν καὶ θέλει, νὰ τὸν σωφρονίσῃ, ἔπιτίπτει. Ἰμάντας καὶ τὸν ἀπειλεῖ μὲ σκρίν αὐτὸν λέγων «θὰ σὲ δέσω, θὰ σὲ μαστιγώσω, θὰ σὲ σκοτώσω» καὶ γίνετα. φοβερός εἰς τὰ λόγια, ὥστε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ ἀναστειλῇ τὴν κακίαν τοῦ νέου. ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς ἠπειλεῖ συνεχῶς, διότι ἤθελε μὲ τὸν φόβον νὰ τοὺς καταστήσῃ καλυτέρους. Ὁλεπων αὐτὰ ὁ διάβολος καὶ θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διόρθωσιν ποὺ ἐπέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπειλήν, ἐστεῖλε ψευδοπροφήτας καὶ, ἐνῶ οἱ προφῆται ἠτείλουν αἰχμαλωσίαν καὶ δουλείαν καὶ λιμοὺς, ἐκεῖνοι ἔλεγον τὰ ἀντίθετα, εἰρήνην, εὐημερίαν καὶ ἀπολαύσιν ἀγαθῶν. ⁵⁶ Ὁ Δ' αὐτὸ καὶ οἱ προφῆται τοὺς δέσποιν καὶ τοὺς ἔλεγον, Εἰρήνη, εἰρήνη. Καὶ τοῦτο εἶναι, καὶ γνωρίζουν ὅλοι, ὅσοι μελετοῦν τὰ ἱερὰ γράμματα, ὅτι συνέβαιναν αὐτὰ ποὺ ἐκήρυττον οἱ προφῆται ἐναντὶ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἱ ὅποιοι κατέφθερον τὴν προθυμίαν τοῦ λαοῦ. Ἐ-

πειθὴ δὲ μὲ τὴν τακτικὴν αὐτὴν ἐφθείραν τὸν λαόν, λέγει, ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῶν προφητῶν. «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς ποὺ κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακά». Ποῖα κακά. Αὐτὰ ποὺ ἀνεφέραμεν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν δουλείαν, καὶ τὰ παρόμοια. Ὅχι, τὴν πορνείαν, καὶ τὴν ἀσελείαν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἄλλος προφήτης ποὺ εἶπεν «εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάποια συμφωνία εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν ὁ Κύριος νὰ μὴ ἔχῃ παραχωρήσει...». ⁵⁷ Ὡς αὐτὴν τὴν συμφωνίαν ἐννοεῖ, δηλαδὴ τοὺς λιμοὺς, τὰς νόσους, τὰ πλῆγηματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐστὶ καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν λέγῃ «ἀρκεῖ διὰ τὴν ἡμέραν ἡ ἰδική της κακίαν», ἐννοεῖ τοὺς ἰδρώτας, τὸν μόχθον, τὴν ταλαπωρίαν.

Αὐτὸ λοιπὸν λέγει, ὁ προφήτης. Ἄς μὴ σὰς ἐκφραλίσουν οἱ ψευδοπροφῆται. Διότι ὁ Θεὸς δύναται νὰ σὰς δώσῃ εἰρήνην καὶ νὰ σὰς παραδωσῇ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. Αὐτὸ σημαίνει, «ὁ ποῖων εἰρήνην καὶ κτίζων κακά». Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ὡς βασανισμὸν αὐτὰς τὰς λέξεις. Ἀφοῦ πρῶτα εἶπεν Ἐ γὰρ εἶμι τοῦ ἐθιμοῦργου τοῦ φῶς καὶ τοῦ σκότους κατόπιν προσέθεσε «τοὺς κάμνω εἰρήνην καὶ προκαλῶ συμφοράν». Παρέθεσε εἰς τὴν ἀρχὴν δύο ἀντίθετα πράγματα καὶ κατόπιν ἔλλα δύο πάλιν ἀντίθετα, διὰ νὰ κατανοήσῃς ὅτι δὲν ὁμιλεῖ διὰ τὴν πορνείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν συμφοράν. Καὶ τι ἀντιδιαστέλλει πρὸς τὴν εἰρήνην εἶναι φανερόν, ὅτι ἀντιδιαστέλλει τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅχι τὴν ἀσελείαν, οὔτε τὴν πορνείαν, οὔτε τὴν πλεονεξίαν. Ὅπως δηλαδὴ παραπάνω παρέθεσε δύο ἀντίθετα, ἔτσι καὶ ἐδῶ. Ἀντίθετα δὲ πρὸς τὴν εἰρήνην δὲν εἶναι ἡ πορνεία, οὔτε ἡ μοχεία, οὔτε ἡ ἀσελεία, οὔτε οἱ ἄλλοι κακαί, ἀλλὰ ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ δουλεία. ⁵⁸ Ἀ ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι ὅπως κρίνουν τὰ στοιχεῖα μὲ ὑποκειμενικὰ κριτήρια, ἔτσι κρίνουν καὶ τὰ πράγματα. Παραδείγματος χάριν, ὅπως ἐδημιούργησε τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος καὶ εἰς πολλοὺς τὸ φῶς φαίνεται εὐχάριστον καὶ τὸ σκότος ἀποκρουστικόν, καὶ διαβάλλουν τὴν νύκτα ὡς κατὰ τοῦτον, ἔτσι κρίνουν καὶ μὲ τὰ πράγματα. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ διαβάλλωμεν οὔτε τὴν νύκτα, οὔτε τὸ σκότος οὔτε γενικῶς τὴν δουλείαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Διότι, εἰπέ μου, τί κακὸν ἔχει τὸ σκότος, δὲν φέρνει τὴν ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοὺς κόπους, τὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὰς φροντίδας, δὲν σκοτίζει τὴν λυτὴν. Δὲν προσθέτει

δύναμιν, "Αν δὲν ὑπῆρχε τὸ σκότος καὶ ἡ νύκτα, τότε πό-
τε θὰ ἀπελευθερώμεν τὸ φῶς. Ἡ δὲν θὰ κατεστρέφετο
καὶ θὰ ἐχάνατο ἡ φυσικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου, "Ο-
πως τὸ σκότος φαίνεται εἰς τοὺς ἀνοήτους, ὅτι εἶναι κα-
κόν, ἐνῶ δὲν εἶναι, ἀλλὰ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡ-
μέρας καὶ καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ τὴν νυκτερινὴν
ἀνάπαυσιν, ἰκαυτέρους διὰ τὴν ἐργασίαν, ἔτσι οὕτε ἡ
αἰχμαλωσία εἶναι κακόν, αὐτὴ ἡ αἰχμαλωσία τὴν ὅποιαν
ἤνυκε, ὁ προφήτης ὅταν ἔλεγε «ὁ παῖς εἰρήνην καὶ κτί-
ζων κακά». Εἶναι μάλιστα χρήσιμος, ὅταν τὴν χρησιμο-
ποιῶν θεόντως καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους σωφρονεστέ-
ρους καὶ μετριοπαθετέρους, διότι περικόπτει τὴν ἑλα-
ζονίαν C

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀληθῶς πρᾶγμα ἀδούλωτον καὶ τίπο-
τε δὲν δύναται νὰ τὴν νικήσῃ, οὔτε ἡ δουλεία, οὔτε ἡ
αἰχμαλωσία, οὔτε ἡ πείνα, οὔτε ἡ νόσος οὔτε τὸ τυραννι-
κώτερον ὄλων, ὁ θάνατος. Καὶ τὰ ἀποδοκνύουσιν ὅλοι ὅσοι
ὑπέμειναν διὰ αὐτά, καὶ μὲ αὐτὰ ἀπέκτησαν μεγαλύτεραν
λάμπριν. Τί ἔδωκε, ἀλήθεια, τὸν ὠσὴν ἡ δουλεία (διότι
τίποτε δὲν μὲς ἐμποδίζει νὰ φέρωμεν ὡς παράδειγμα πάλι
τὸν ἴδιον ἀνθρώπου). Τί τὸν ἔδωκε τὰ δεσμά, τί αἱ
ἀλυσίδες, τί ἡ συκοφαντία, ἡ ἐπιδουλή, τί δὲ ἡ παραμο-
νὴ του εἰς τὴν ξένην χώραν. Τί ἔδωκε τὸν ἰώδ ἢ κατα-
στροφὴ τῶν δουλολαϊκῶν καὶ τῶν πολεμίων του, ὁ θίσιος
καὶ πρόωρος θάνατος τῶν πατέρων του, Ὁ ἡ πληγὴ τοῦ
σώματος, αἱ πηγαὶ τῶν σκοληκῶν, ὁ πόνος ὁ ἀνυπόφο-
ρος, ἡ διαμονὴ του ἐπάνω εἰς τὴν κοπρίαν, ἡ ἐπιδουλή
τῆς γυναίκος του, οἱ χλευασμοὶ τῶν φίλων του, αἱ ὕβρεις
τῶν δούλων του; Τί ἔδωκε πάλιν τὸν Λάζαρον, τὸ νεγρο-
νός, ὅτ' ἐκτάκετο ἔμπροσθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ σκύλοι
ἐγλείψον μὲ τὴν γλώσσαν των τὰς πληγὰς του, ἡ ἀκατά-
παυστος πείνα του, καὶ ἡ περφόρησις τοῦ πλουτοῦ, καὶ
τὰ τραύματα, καὶ ἡ ἀφόρητος νόσος καὶ ἡ ἔλκεψις οἱ
ασθενήσαντε συμπαράστασις καὶ βοήθειάς. Καὶ τί ἔδω-
κε τὸν Παῦλον αἱ ἀλλεπάλληλοι δοκιμασίαι ἐκείνων τῶν
φυλακῶν, τῶν ἀπαγωγῶν, τῶν θανάτων, τῶν καταποντι-
σμῶν, τῶν ὑπολοιπῶν πειρασμῶν, ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ
τοὺς ἀπαριθμῇ κανεὶς.

Ἀσπληνίζεμεν, λοιπὸν διὰ αὐτά, ὅς ἀποφεύγωμεν
τὴν κακίαν, Ἐ καὶ ὅς ἐπιδικώκωμεν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ὅς ἐν-
χώμεθα μὲν νὰ μὴ ἐισέλθωμεν εἰς πειρασμόν, Ἀλλὰ ἂν
ποτέ πέσωμεν νὰ μὴ ἀγανακτῶμεν οὔτε νὰ δυσανασχετῶ-

μεν. Διότι αὐτὰ εἶναι, ὅπλα τῆς ἀρετῆς δι' ἐκείνους ποὺ
τὰ χρησιμοποιοῦν θεόντως. Καὶ θὰ δυνηθῶμεν μὲ ὅλα
αὐτὰ νὰ διακριθῶμεν, ἐάν εἰμεθα νηφάλιοι, καὶ νὰ ἀπο-
λαύσωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθά. Τὰ ὅποια εἴθε νὰ ἀπιδύκωμεν
ὅλοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἀμήν

ΟΜΙΛΙΑ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, ΜΕΤΑ ΤΗΝ
ΤΟΜΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΕΛΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ.
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΣ, ΟΙ ΔΕ ΕΡΙΤΑΙ ΟΛΙΓΟΙ»

ΕΙΔΟΤΕ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΣ ΚΑΙ ΝΕΟΝ, ΓΕΡΟΝΤΑ
ΜΕΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΩΜΑ ΝΕΟΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΗΝ, ΕΙΔΟΤΕ ΓῆΡΑΣ
ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΝΕΥΡΑ ΣΦΗΓΗΛΑ ΤΟΥ ΓῆΡΑΤΟΣ, ΤΕΤΟΙΑ ΕΙΝΑΙ.
ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΑΣ (ΠΡΑΓΜΑΤΑ) ΕΝ ΑΥΤῇ ΘΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΑ ΤΑ ΘΕ-
ΤΑ (ΕΝΑ) ΕΚΤΟΣ (Τῆς Ἐκκλησίας) ΔΙΟΤΙ ΕΙΣ ΜΕΝ ΤΑΣ
ΔΟΧΟΛΙΑΣ ΤΑΣ ΕΚΤΟΣ (Τῆς Ἐκκλησίας) ΤΟ ΓῆΡΑΣ ΕΙΝΑΙ ΘΕ-
ΧΡΗΣΤΟΝ Π.Χ. Ο ΣΤΡΑΤΙΚΩΤΗΣ ΘΤΑΝ ΦΘΑΣΗ ΕΙΣ ΑΥΤὴν Τὴν
ἡλικίαν, Ε ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΤΕΝΤΩΣΗ ΤΟ ΤῆΡΟΝ, ΟΤΕ ΝΑ ΡΙ-
Ψῃ ΒΕΛΟΣ, ΟΤΕ ΝΑ ΚΥΨῃ ΤΟ ΔΕΡΟΣ, ΟΤΕ ΝΑ ΔΥΝΑΤῆΙ ΕΙΣ Τὸν
ἵππον, ΟΤΕ ΝΑ ΕΠΙΤΕΒῆ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΕ ΧΩΝ ΟΤΕ ἌΛΛΟ ΤΙ ΠΑ-
ΡΟΜΟΙΟΝ, (ἵΠΠΟΤΕ ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΠΡΑΞῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κυ-
βερνήτης τοῦ πλοίου, ὅταν τὸ γῆρας χαλαρώσῃ τὰ νεύ-
ρα τῆς σαρκός, ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΙΣ ΘΕΑ ΝΑ ΤΕΝΤΩΣῃ ΤΑ ΣΧΟΙ-
ΝΙΑ, ΟΤΕ ΝΑ ΑΝΟΙΞῃ ΤΑ ΠΑΝΙΑ, ΟΤΕ ΝΑ ΚΥΠΛΑΤῆΣῃ, ΟΤΕ
ΝΑ ΜΕΤΑΚΙΝῆΣῃ Τὸ ΤΙΜΟΝ, ΟΤΕ ΝΑ ΜΑΧΕΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ,
ΟΤΕ ἌΛΛΟ ΤΙ ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΠΡΑΞῃ Ὁ γεωργὸς
πάλι, ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ
ΖΕΥΞῇ ΤΟΥΣ ΘΟΥΣ ΤΟΥ, ΟΤΕ ΝΑ ΣΥΡῃ Τὸ ἄροτρον, ΟΤΕ ΝΑ
ΔΙΑΝΟΙΞῃ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΣΚΑΨῇ Αὐλοκάς, ΟΤΕ ΝΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓῆ-
Σῃ ΔΕΝΔΡΟΝ, ΟΤΕ ΝΑ ΕΝΤΑΧΘῆΙ ΕΙΣ ΟΜΟΘΑ ΘΕΡΙΣΤΩΝ, ΔΕ Α
ΟΤΕ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΠΡΑΞῃ ἌΛΛΟ ΤΙ ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ Ἀλλὰ καθέ-
νας εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν μένει, εἰς τὴν οἰκίαν του ἔχων
τὴν συναίσθησιν τῆς ἀτελείας (τῆς προερχομένης) ἀπὸ
τὴν ἡλικίαν καθηλωμένος ἀπὸ μίαν μεγάλην καὶ ἀναπό-
τρεπτον ἀνάγκην, τὸ γῆρας.

Ἀλλὰ ὁ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕἴΤΟΙ.
Ἀλλὰ τότε κυρίως θά ἀγωνισθῇ, καὶ θά ὁμολήσῃ, καὶ θά
διδάξῃ καὶ θά προσπαθῇ νὰ κατευθύνῃ τὸν λαόν. Διότι
τὸ γῆρας εἰς ἄλλα πράγματα εἶναι ἀχρηστον, ἐνῶ εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς μόχθους διὰ τὴν (ἀποκρίτην) τῆς
ἀρετῆς εἶναι χρησιμωτάτων. Διότι καὶ ὁ μακάριος Ἀβραάμ
τότε ἐπέτυχεν τὸν μέγαν θάλατον του, ὅταν ἦτο εἰς αὐτὴν
τὴν ἡλικίαν. Διότι τότε, τότε παρεβίβασεν τὴν κυριότητα
τῆς φύσεως καὶ ἐβύσινεν τὸν νῆον του. Δ ὅτι τὸν ἐβύσινεν

σε κατ' οὐσίαν. Β ἂν καὶ ὄχι ἐμπρόκτως, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυ-
χήν του. Ἄν καὶ ὄχι ἐξ ἀλοκλήρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλη-
σιν του. Ἄν καὶ ὄχι διὰ τοῦ ἔργου, ὅμως μὲ τὴν διάνοιάν
του. Τότε ἔγινε ἱερεὺς τῶν ἰδίων του σπαγγῶν, καὶ μετα-
φέρων τὸν ἑαυτὸν του ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν του καὶ
ἀφοῦ μετέβη εἰς τὸ λιμάνι τοῦ οὐρανοῦ, ἐπετέλεσε τὸ ἀξιο-
θαύμαστον καὶ παράδοξον ἐκεῖνο ἔργον. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ
διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς θαύματα τῆς γῆρας ἀπεβύ-
θη εἰς τοὺς θαυμαστούς ἐκείνους ἀγῶνας καὶ μὲ μεγάλην
καρτερίαν ὑπέμεινε καὶ δεσμά καὶ ἀλυσίδας καὶ φυλακὰς
μὲ ἓνα σῶμα γηρασμένον. Καὶ τοῦτο φανερώων λέγει
«Ὁ ΠΑῦΛΟΣ ἡλικιωμένος, ΤΩΡΑ ΔΕ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ, ΔΙΑ
Τὸν Ἰησοῦν Χριστόν». Καὶ αὐτὰ τὰ λόγια ὄχι διὰ νὰ προσ-
βάλῃ τὴν νεότητά. Διότι, καὶ οἱ παῖδες που κατεπείθη-
σαν τὴν κάμινον, ἦσαν πολὺ νέοι καὶ πάρα πολὺ παιδά-
ρια, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Ἱερεμίας ποὺ ἐδέχθη τὴν προφη-
τείαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δαν ἦλ, ὅταν ἐχαλίνωσε τοὺς λέοντας
καὶ μὲ τὴν ἀνέκφοραστον παρηρησίαν του ἐφανέρωσεν τὰ
ἀπόρρητα τῶν ἀνείρων τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐξήγε, εἰς τὸν
ἴδιον ποῦ τὰ εἶδε, ἦτο πολὺ νέος. Καὶ ἡ νεότης του ΔΕΝ
ὕψηρε καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Εἰς
τὰ κοσμικὰ ὅμως πράγματα, ὅπως εἶπα, καὶ τὸ προχω-
ρημένον γῆρας καὶ ἡ ἀνωριμία νεότης γίνονται μέγιστα
ἐμπόδια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅμως τῆς ἀρετῆς αὐτὰ ΔΕΝ ἔ-
χουν σημασίαν, ἀλλὰ χρὴ ἀζήτησι ἓνα πρᾶγμα, μόνον διὰ-
θεσις καὶ ψυχὴ προσημασμένη, καὶ οὐτε ἡ νεότης εἶναι
ἀχρηστος, Δ οὐτε τὸ γῆρας εἶναι ἀκατάλληλον, ἀλλὰ εἰς
κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἡλικίας δύναται τις νὰ ἴδῃ
νὰ παράγεται ὥριμος καρπός, καθὼς εἶπα, μόνον ἐὰν ἔχῃ
καυεὶ ψυχὴν νηφάλιον, ποὺ γνωρίζῃ, νὰ φιλοσοφῇ καὶ νὰ
ἀποσπᾷ τὴν δύνασιν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ταλλὴν ἀρετὴν
τῆς

Ἄς μὴ προβάλῃ λοιπὸν κανεὶς ὡς δὲκα ολογίαν τῆς
ἀδυνατίας του ὅτε τὴν νεότητά οὐτε τὸ γῆρας διότι
καὶ τώρα πολλοὶ μεταξὺ μας νέοι γεμίζουν αὐτὰ τὰ πνευ-
ματικὰ θέατρον, ἐνῶ ἄλλοι, ποὺ εἶναι ἡλικιωμένοι ἀσχη-
μονοῦν εἰς τὰς ἱπποδρομίας. Ἀλλοὶ πάλιν γέροντες ποὺ
κοσμοῦν τὴν λευκὴν κεφαλὴν μὲ τὴν ἀκράσιν, ἐνῶ ἄλλοι
νέοι μὲ τὰ κοσμικὰ θεάματα καθίστοῦν τὴν νεότητέ τους
πολὺ ἀνόητον. Ε Ἄν καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ παρόντες εἰς τὴν
σύναξίν μας, ὅμως ΔΕΝ ἔχω τὸ αἰσθημα τοῦ κόρου. Διότι

δέν ήθελον νά ήσαν παρόντες μόνον πολλοί, άλλα όλο, και κανείς νά μη λείπει από την Έκκλησίαν. "Γιατε και ε-
ναι νά φανή, όπi απαξενωνεται, από τά ποιμνικα, άγονα-
κτώ και πονώ. Διότι και εκείνος ό ποιμήν άφησε τά ένε-
νήκοντα έννέα πρόβατα κα. έσπευσε προς εκείνο τά ένα
πού έπλανήθη και δέν έστομάτησε έως ότου τó επανέ-
φερε εις την ποιμνην και έπιδεικνυε μεγάλο ένδιαφέρον
δ' αυτό. Διότι έχωλιναν ό φριβμός των εκατόν, έως ότου
επανεύρε και τó ένα κα' όταν αυτό διεσώθη, τά εκατόν έ-
γιναν πάλιν εκατόν. Και μη μου λεγης, ότι ένας είναι, ό
άδελφός πού έχάθη, 389 Α άλλα σκέψου, ότι είναι, άδελ-
φός, τó ζών δια τó όποιον ό Θεός έπιδεικνυει τάσην
φροντίδα, χάριν τού όποιου έγιναν τάσων πολλά, χάριν
τού όποιου έχυθη τó τίμων αίμα και κατεβλήθη τόση τιμή,
δια τών όποιον επέξετάθη ό ούρανός, και ό ήλιος έφωτίζε
και ή σελήνη γράει, και λάμπει ό παικίλος, χαρός των ά-
στρων, και ήπλωθη ό άήρ, και ή θάλασσα έξεχυθη, κα ή
γη έθεμελιώθη και πηγαί αναδύζουσιν, και ποταμοί τρέ-
χουν, και τά όρη έσπερευθησαν. Χάριν τού όποιου όπάρ-
χουν λιβάδια και κήποι, σπάροι και δένδρα, τά ποκίλα είδη
των φυτών δια υπάρχουν εις τó όρη εις τας έρήμους
εις τας πόλεις, εις τας πεδιάδας εις τά όάση, εις τά θου-
νά. Χάριν τού όποιου υπάρχει τó άπειρον πλήθος των Ι-
χθύων, Β τά διάφορα είδη των τετραπόδων ζώων, όλων
των ειδών τά πτηνά ό νομοί, όι προφήται, όι άποστό-
λοι, χάριν τού όποιου έγιναν τά άναριθμητά θαύματα. Τ.
χρεάζεται νά τά αναφέρωμεν όλα αυτά. Χάριν τού όποι-
ού ό μονογενής Υιός τού Θεού έγινε άνθρωπος και ως άν-
θρωπος έθυσιάσθη.

Σκέψου πόσον φροντίζε, ό Θεός δια την σωτηρίαν
των ανθρώπων και μη καταφρονήσης κανέναν άνθρωπον,
αλλά μετά την δόλυσιν αυτού τού πνευματικού θανάτου,
νά αναζητήσης αυτόν που έλειψε και μη παρατηής έως
ότου τόν κερδίσης και τόν συνδέσης με την μητέρα και
τόν απομακρύνης από την κακήν συνήθειαν, C και τόν
αιχμάλωτον δικαιοσύνης, και τόν καταπονηθέντα άνασώ-
ρης και τόν αιχμάλωτον των θηρών τόν απαλλάξης ά-
πό αυτά τά άγρια θηρία. Δότι ποίαν συγγνωμην δύνασαι
νά έχης, ποίαν δικαιοσύνην, θάνατον εις τούς τάφους
των άποστόλων. Βλέπομεν τά τραύματα αυτών και τά
στίγματα, βλέπομεν τó αίμα των πού ρέει (και είναι)
πολυτιμότερον από τόν χρυσόν βλέπομεν τας αλύτους,
τας μάστιγας, τούς καθημερινούς θανάτους, τούς όποιους

υπέστησαν χάριν της εκκλησίας. Βλέπομεν τόν μαθητήν
του Παύλου νά τρέχη παντού μαζί με τόν Παύλον και νά
έξιώνεται με τόν διδάσκαλον, κα' τόν μάσχον εις τόν Ι-
δόν ζώγον με τόν ταύρον, (Βλέπομεν) τόν άδελφόν τού
πρωτου μεταξύ των άποστόλων, τόν άλιέα, ό όποιος ή-
πλωσε τó δικτυον και αντί Ιχθύων ήλευσεν ανθρώπους,
τόν κήρυκα τού Εύαγγελίου. D Κα. έντρυφώμεν εις τά κα-
ταρθωματα αυτών ώσάν εις λιβάδι. Καί οι άλλοι πού ά-
φήνουν ήμεις, κάθονται και γίνονται θεοί των άλλων
ήτων, περιλουόμενοι με ύδρεις μεταξύ των, εξάπτοντες
τόν θυμόν και την φιλονεικίαν άνευ λόγου, δοκιμάζοντες
μίαν χαράν τού είναι άθλωτέρα άτά την λύπην, δια τούς
ήνίκους πού νικούν, δια τούς ήττους πού συντρίβονται.
Τ. άνοητότερον από αυτό δύναται νά ύπάρξη. Επει μου,
διατί χαίρει; Διατί σκρτθ και πηδσ και καταδαινε, χα-
ρούμενος από εκεί. Και συ, πάλιν, εξ αιτίας τίνος πονείς
κα έντρέπασα και κύπτεις κάτω και πονή ή ψυχή σου, δι-
ότ ένίκησε ό τάδε και ένικήθη ό άλλος. Και τί σημασίαν
έχουν αυτά δια σέ. Ποίον λόγον δύναται νά έχη αυτή ή
χαρά ή ή λύπη, E. Καί ποίας τιμωρίας δέν είναι, άξιος και
ό ένας και ό άλλος από σέ, άραυ δια την ψυχήν σας, ή ό-
ποία κάθε ήμέραν παρσούρεται από τά πάθη δέν φροντί-
ζει καθόλου άλλα χαίρει, και λυπείται δια τά άλογα ζώα
και δια τούς ανθρώπους, τά άλλα άλογα; Άλλά δια νά
μη άφιερώνωμεν πάλ, όλην την όμιλίαν μας εις αυτά και
έξαντλήσωμεν τόν χρόνον, άραυ αναθέσωμεν εις την άγά-
πην σας νά τούς διορθώσητε, άς άσχοληθώμεν με αυτά
πού άνεγνωσθησαν σημερον και άς προσπαθήσωμεν νά
σά εισαγάγωμεν εις τó λιβάδι των θεών Γραφών. Δότι
πράγματι έκείνι άμοιάζουν με λιβάδι. Όπως άκριδώς εις
τό λιβάδι τά άνθη είναι διάφορα και άραιότατα, 390 Α
καθότι προσελκύει προς τόν εαυτόν του την βρασιν τού
θεατού πού τά παρατηρεί, έτσι λοιπόν και εις τας θέλεις
Γραφάς. Καί πράγματι, ό μακάριος Δαυίδ προσελκύει
προς τόν εαυτόν του την δύνάμειν μας, καθώς και ό άπο-
στολικός λόγος ό όποιος έλέγθη δια τόν Τιμόθεον. Έπί-
σης και ό τοιμηρός Ησάφας, όπην φιλοσοφεί δια την άν-
θρωπίνην φύσιν, και ό Κύριος αυτών Ιησούς, όταν συζη-
τή με τούς μαθητάς του και λέγει. "Ο μόν βερσμός είναι
πολύς, οι δέ εργάται όλίγοι".

Εμπρός λοιπόν, εάν είναι άναγκαίον, άς άσχοληθώ

μεν με τὸν εὐαγγελικὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὡς ἀναπτύξω-
μεν τὰ νοήματά του. Διότι ἂν καὶ εἶναι, μίᾳ μικρᾷ κατὰ
τὴν ἑκταίην φράσει, μᾶς προσφέρει ἓνα ἀτελείωτον πλέα-
γος νοημάτων. Δι' αὐτὸ ὅς προχωρήσωμεν εἰς αὐτὸν με
πολλὴν προσοχὴν. Β' Διότι ὅταν εἰδε, λέγει, τὰ πλήρη νὰ
ταράσσωνται εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς, «ὁ μὲν θερσιμὸς
τοῦς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι». Εἶπε μου, ποῖος θερσιμὸς
καὶ διὰ ποίου λόγον ὠνόμασε ἔτο. αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν.
Μολοντοὶ ἀσφαλῶς ὁ θερσιμὸς εἶναι τὸ τέλος κάθε πράγμα-
τος. "Όταν δηλαδὴ ὁ σπόρος ριφθῇ εἰς τὰς κοιλάτητας
τῆς γῆς κα' ἐκεῖ ἀπολαύσῃ τὴν ὑγρασίαν ἔπειτα ἀφ' οὗ δια-
βραχῇ καὶ φουσκώσῃ, ἀπλώνεται, εἰς τὸ χῶμα ποῦ τὸν
περιβάλλει καὶ ἀφ' οὗ ἀπλώσῃ πολλὰς ρίζας, ρίζωνε εἰς
δόδος, ἔπειτα προβάλλει, κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν
τῆς γῆς καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τρεφόμενος ἀπὸ τὸν ἥλι-
ον, τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀέρα αὐξάνει με τὴν βλάστησιν
τῆς γῆς. Γ' καὶ γίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν πράσινον χορτὸν καὶ
παρουσιάζει, τρυφερά φύλλα, κατόπιν ἀκλυσάσκει τὸν ἄ-
νωρμον σῆμα, καὶ ὅταν φθάσῃ ἡ ἀνοιξίς, πάλιν ὀλίγον
κατ' ὀλίγον σχηματίζει τὴν καλλὴμην καὶ τὰ ἀγανα καὶ ἀ-
ποδίδει πλήρη τὸν καρπὸν. Τότε λοιπὸν ὁ γεωργὸς ἀκο-
νίζει τὸ δρεπάνον, συγκεντρώνει τοὺς θερσιμὰς, καὶ ἀφ' οὗ
συνάξῃ τὸν καρπὸν τὸν ἀποθηκεύει, εἰς τὴν οἰκίαν. "Όστε
λοιπὸν τὸ τέλος παντός μὲν καὶ τῆς γεωργίας εἶναι ὁ
θερσιμὸς. Ἀλλὰ εἶπε μου, πῶς ὁμιλεῖ διὰ θερσιμὸν, ἀφ' οὗ
τὰ πράγματα εὐρίσκοντο ἀκόμῃ εἰς τὴν ἀρχὴν. Δ' ὅτι εἰς
ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ἐκυριάρχει ἀσέβεια καὶ θω-
μοὶ ἐκαίοντο, καὶ εἰδῶλα προσεκυνούντο, καὶ ὁ Ἰησοῦς
περιεφρονεῖτο Δ' καὶ ὅλα τὰ ἐκάλυπτε θαθεῖα νύχτα καὶ ἦ-
το φοβερός χειμὼν ἐνῷ ἐπεκράτει μεγάλη τρικυμία εἰς
τὴν θάλασσαν καθὼς ἀγριοὶ ἀνέμοι, ἐτάρασσον τὸν ἀνθρώ-
πινον βίον, ἐνῷ ἐκυδέρνων τὰ πάθη καὶ ἐνῷ ὅλα κατεπον-
τίζοντο. Διότι παντοῦ (ἐθασιλεύειν) ἡ πορνεία καὶ ἡ μοι-
χεία καὶ ἡ ἀκολασία. Παντοῦ πλεονεξία καὶ ἀρπαγαὶ καὶ
πόλεμοι. Καὶ εἰς τὴν γῆν αἱματα, αἱματα εἰς τὴν θάλασ-
σαν, διότι οἱ καταποντιστοὶ δέπταζον καὶ ἐκεῖ τὸν φόνον,
καὶ πόλεμοι συνεχεῖς καὶ μάχαι καὶ ἐμφύλια σφαγαὶ καὶ
φόνοι μωρότεροι ἀπὸ δλοῦς τοὺς φόνους. Καὶ πράγματι,
τέκνα ἐθυσιάζοντα εἰς τὰ εἰδῶλα, καὶ ἡ φύσις παρεγκωρι-
ζέτο, καὶ ἡ συγγένεια ἀνετρέπετο καὶ παντοῦ κοίμητο καὶ
ἀκόμῃ καὶ οὐραὶ καὶ πέτραι ὄγκωδεις καὶ δὲν ὑπῆρχε
κανεὶς ἄνθρωπος κυβερνήτης. Ε' Ἡ μᾶλλον ὑπῆρχον ὅλοι
οἱ κυβερνήται εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἦ-

κουε κανεῖς, διότι οἱ ναῦται ἐπασσίζον καὶ ἐκτυπῶντο μετα-
ξύ των καὶ κατεποντίζοντο. Διότι, Σκύθοι καὶ Θράκες καὶ
Μαῦροι καὶ Ἰνδοὶ καὶ Πέρσαι καὶ Σαυρομάται καὶ οἱ κά-
τοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ με μίαν λέξιν δ-
λη ἡ ὀφθαλμὸς ὑπηρετεῖ τοὺς δαίμονας καὶ ἐταράσσεται ὁ
πὸ τὰ ἀσεβῆ ἐκαῖνα (πνεύματα), καὶ ἡ ὕπαθρος, καὶ ἡ πό-
λις, καὶ τὰ ἀκατοικητὰ μέρη, καὶ ἡ ἕρη καὶ ἡ θάλασσα,
καὶ ἡ χώρα τῶν θαρδάρων καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ
βάση καὶ τὰ βουνά. Μόνον δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων καὶ
θεωρεῖτο εὐσεβές, εἶχε προφῆτας καὶ μικρὰ σπέρματα
θεογνωσίας. 39 Ἀ' Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ με τὸν καιρὸν εἶχον
καταπνιγῇ, καὶ οἱ διδασκαλοὶ ἐκείνου τοῦ ἔθνους ἐγίνον-
το πικροὶ κατήγοροι, τῶν ἡμαρτημάτων του. Καὶ ἀπείχον
παρα πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ διαπαθῶντων τοὺς ἄλλους καὶ
νὰ καθοδηγούν εἰς τὴν εὐσέβειαν, καθὼς μάλιστα τότε
ἐγίνοντο αἱ τοὶ σκανδάλων καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τοῦτο
ἀποκαλύπτειν ὁ προφῆτης, ἔλεγε. «Ἐξ αἰτίας σὰς τὸ ὄ-
νομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται μετὰ τῶν ἐθνικῶν».⁴⁰

Πῶς λοιπὸν ἐνῷ ἐκυριάρχουν εἰς τὴν οἰκουμένην τό-
σα κακά καὶ δὲν εἶχον ἀκόμῃ ριφθῇ οἱ σπόροι (διότι, παν-
τοῦ ὑπῆρχον ἀκανθοὶ καὶ τρίβολοι καὶ πονηρὰ χορτὰ), ὁ
ἀγρὸς δὲν εἶχεν ἀκόμῃ καθαρισθῇ οὔτε εἶχε σὺρθῇ ἀρο-
τρον, οὔτε εἶχε ἀνοχθῇ οὐλάκι, πῶς, λέγω, ὁμιλεῖ δ' ὁ θε-
ρσιμὸν καὶ λέει Β' «ὁ θερσιμὸς πολὺς». Καὶ εἰς τὸν λό-
γον ἀνομάζει ε' το. τὸ εὐαγγέλιον. Διὰ ποίου λόγον, ἔ-
πειδὴ τὰ πράγματα εἶχον ἔτο, καὶ ἐπρόκειτο νὰ στερῇ
αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἦτο δὲ εἰδῶλον αὐτῶν, νὰ
ἀνησυχούν καὶ νὰ ταράσσωνται καὶ νὰ διαλογίζωνται καὶ
νὰ λέγουν. Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ἐνῷ ἦσαν ἐνδεκα ἀν-
θρώποι (διότι ὁ ἕνας εἶχε αἰχμαλωτισθῇ ἀπὸ τὸν διάδο-
λον) ἅπλοὶ ἀνθρώποι, πτωχοὶ, ἀσχημοί, γυναικί, μονο-
χίτωνες, ἀνυπόδητοι, δίχως ζώων, δίχως ράβδου, δίχως
νὰ φέρουν μεθ' ἑαυτῶν χρήματα, νὰ διατρέξουν ὅλην τὴν
οἰκουμένην, εὐρισκόμενῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατὰστασιν, καὶ
νὰ τὴν ἀποστῶσιν ἀπὸ τὴν παλαιὰν της συνήθειαν καὶ
νὰ τοὺς ἐισάγουν τὴν διδασκαλίαν τῆς νέας θρησκείας καὶ
νὰ τοὺς διδάξουν ἑνὴν διδασκαλίαν, Γ' Πότε θὰ ἐκρῶ-
σωμεν τὸς ἀκάνθους, Πότε θὰ στείρωμεν τοὺς σπόρους,
Πότε θὰ καλλιεργήσωμεν τὴν σέψιν των. Πότε θὰ φυ-
τώσῃ ὁ σπόρος. Καὶ ποῖος δὲν θὰ μᾶς διαμελισθῇ. Ποῖος
δὲν θὰ μᾶς κατακρημίσῃ. Πῶς θὰ διηγηθῶμεν νὰ ἀνοίξω-

μεν τὸ στόμα, νὰ σταθῶμεν ὁρθοὶ νὰ ὁμιλήσωμεν, νὰ ἐμφανισθῶμεν ἔμπρὸς εἰς τόσας μυριάδας, Πῶς θὰ καταπαύσωμεν τὴν μαίναν τῶν τυράννων, τὰς ἐξεγέρσεις τοῦ πλήθους, τὰς θεωρίας τῶν φιλοσόφων, τὴν δεινότητα τῶν ρητόρων, τὴν τυραννίαν τῶν προλήφων, τὴν δύναμιν τῆς παλαίδας συνηθείας, τὰ σχέδια τῶν δαιμόνων, ψυχὰς αἱ ὁποῖαι πάσχουν ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀσθενείας; Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ ἑνδεκα πᾶς θὰ διορθώσωμεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης, οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι τοὺς σοφοὺς, οἱ ἄσπλοι τοὺς ἀπλησιμένους, οἱ ἀρχόμενοι τοὺς ἀρχοντας, οἱ κάτοχοι μίας γλώσσης νὰ ὁμιλήσουν πρὸς ἀναριθμήτους γλώσσας, καὶ ἔθνη δάδωρα καὶ ἀλλόγλωσσα. Ποῖος θὰ μᾶς ἀνεχθῇ, ἀφ’ οὗτε τὴν γλώσσαν μᾶς δὲν θὰ κατανοῇ. Διὰ νὰ μὴ σκέπτιωνται, λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀνησυχούν ὡς νὰ εἴπωμεν τὸ Εὐαγγέλιον βερισμὸν, σκετὸν ὡς νὰ ἔλεγε: "Ὅλα ἔχουν τακτοποιηθῇ, ὅλα ἔχουν ἐτοιμασθῇ. Σὲ στέλνω διὰ τὴν συγκαμμένη ἐτοίμων καρπῶν. Τὴν ἡμέραν θὰ δύνασθε καὶ νὰ σπεύρετε καὶ νὰ θερίζετε. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ὁ γεωργός, ἐξερχόμενος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ βερισμοῦ, χαίρει καὶ εἶναι γελαστός καὶ λαμβάνει ἀπὸ ἀγαλλίας, μὴ ὑπολογίζων κόπους καὶ δυσκολίας, ἀλλὰ σπεύδει εἰς ἐτοιμὴν ἐσοδείαν καὶ τρέχει νὰ συνάξῃ τοὺς ἐτήσιους καρπούς του, καὶ δὲν ὑπάρχει πλῆον πούθεν κανένα κώλυμα, κανένα ἐμπόδιον καμμία ἀθεοῦ ὅτις διὰ τὸ μέλλον, Ἐ πλημύραι, χάλασαι, ζηρῶσαι, καὶ ἡ ἀποπράττεις στρατὸς τῶν ἱερῶν Διὸς αὐτὸς πού ἀρχίζει νὰ θερίζῃ, δὲν ὑποπτεύεται τίποτε τέτοιο. Δι’ αὐτὸ λοιπὸν ἀρχίζουν τὴν ἐργασίαν μὲ χαρούς καὶ πηδῆματα

"Ἐτοί λοιπὸν εἶνα, ἀνάγκη νὰ ἐξέλθετε καὶ αἰεὶς — πολὺ περισσότερον αἰεὶς — μὲ μεγάλην χαρὰν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην Διότι τὸ πρᾶγμα εἶναι βερισμός, καὶ βερισμός εὐκόλος, οἷόν, ἔχουν προετοιμασθῇ τὰ στάχυα διὰ σῆς. Νὰ ὁμιλήσετε μόνον χρειάζεται, ὅχι νὰ κουρασθῇτε. ¹⁹² Ἀ Δανεισάτῃ μου, λέγει, τὴν γλώσσαν καὶ θὰ ἴδῃτε τὸν καρπὸν νὰ εἰσάγεται εἰς τὰς βασιλικὰς ἀποθήκας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὅταν μετὰ τοῦτο τοὺς ἑστένη, ἔλεγεν εἰς αὐτούς: «Ἰδοὺ ἐγώ, εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου» ⁴ Διότι ἦτο αὐτὸς πού ἔκαμε τὰ δύσκολα εὐκόλα, καὶ αὐτὸ πού ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὅτι κενὴν παρεύομα, μπροστὰ ἀπὸ σέ καὶ θὰ ἴσο-

⁴ Ματθ 28, 20

πεδώσω τὰ ὄρη, ¹ αὐτὰ συνεβάνον πραγματικῶς καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἀποστόλων. Διότι προητοιμασθε δι’ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὸν δρόμον καὶ καθίστα εὐκόλον τὴν πορείαν. Ταῦτο ἡνοεῖ καὶ ὁ μεγαλοφυαντάτος Μωαῖς, ὅταν ἔλεγε: «Κάθε φάρμακον θὰ γεμίῃ καὶ κάθε ὄρος καὶ οὐνὸς θὰ χαμηλώσῃ» ² Δὲν ἡνοεῖ θεοαῖως ὄρη καὶ οὐνὸς. Διότι κατὰ τὸ τοιοῦτον δὲν συνέβη. Β' Ἀλλὰ μὲ τὴν λέξιν «ὄρη» καλεῖ τοὺς ἀλαζόνες καὶ ἐπηρεμνοὺς, καὶ ἐγωιστάς. Ἀλλὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀταπεινωσεν ὁ Χριστὸς μὲ μὴν ταπεινότητα γεμάτην ὕψος, καὶ ἔκαμε τὰ ὄρη πεδιάδας. Ἔτο. ἀποκαλεῖ τοὺς ἀλαζόνες, ὅχι διὰ τὸ ὕψος τῆς σκέψεως τῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀκαρπὸν τῆς παραφροσύνης καὶ τὸ ἀγνοεῖν τῆς ψυχῆς τῶν καὶ τὴν ἀνασῶσιν τῶν λόγων. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ὄρος δὲν παράγει καρπὸν, εἴτοι καὶ ἡ ἀλαζονεία. Ἡ μέλλων ὄχι ἔτο., ἀλλὰ καὶ πολὺ χειρότερον. Διότι τὸ ὄρος δὲν ἀποδίδει καρπὸν, ἐνῷ ἡ ἀλαζονεία ὄχι μόνον δὲν δίδει κανένα καρπὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν τὸν μαρναίνει, ἐξ ὁλοκλήρου C καὶ ζηρᾶναι καὶ αὐτὸν πού ἐβλάστησε. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅχι μόνον θερμαίνει τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ γενῇ καὶ τὸν μὴ ὑπάρχοντα.

Μένιστα παραδείγματα δ' αὐτὰ πού εἴπαμε εἶναι ὁ φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης. Διότι ὁ μὲν ἀφ’ οὗ ἀνέβη εἰς τὸν ναὸν μὲ ἀλαζονείαν ὅχι μόνον δὲν ἐγέννησε κανένα καρπὸν, ἀλλὰ ἔχασε καὶ αὐτὸν πού εἶχε. Ἐνῷ ὁ τελώνης πού ἦτο ἐρημὸς (ἀπὸ ἔργα ἀγαθὰ) καὶ δὲν εἶχε κανένα ἀγαθόν, ἀπεκόμισε μέγα κέρδος. Διότι, ἀφ’ οὗ μόνον ἐστέναξε καὶ μὲ σκυμμένον τὸ κεφάλι ἐλεεινολογοῦσεν τὸν ἑαυτὸν του, κατέβη γεμάτος ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερέβη τὸν φαρισαῖον. Διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῇτε δὲ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα D καὶ ἐπὶ ἀρισμένους πρᾶγματι συνκεκρμένως νὰ ἴδῃτε τοῦ ὁ Χριστοῦ ἐταπεινώσει ὄρος καὶ θουνόν, ὅς ἀσχοληθῶμεν πάλιν μὲ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸς ὁ σκηνοποιοὺς (διότι ἀρέσκειμα νὰ ἀναφέρω συχνὰ τὴν τέχνην του, διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἀποτελεῖ ἐντροπήν, ἀλλὰ ἡ ἀργία κατηγορεῖται καὶ ἐγκλημα), αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, συνήντησε κάποιον ἀνθρώπου καὶ εἶνα μάγου, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζί του. Ὁ κρημνὸς ἦτο διπλοῦς, καὶ ἡ ἀλαζονεία δηλαδὴ τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ὁ βασιλικὴ τοῦ μάγου. Καὶ ἔπειθ' ἔβλεπε τὸ ἐδελυρὸν καὶ ἀδιάντροπον ἔκκεινο θηρίον

¹ Ησ. 45, 2.
² Ησ. 40, 4.

νά ἐμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπου (νά ἀκούῃ) καὶ νά διακόπτῃ τὴν διασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἔκρινε τι λέγε φωτισθεὶς ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα: «Ὡς οὖν τοῦ διαβόλου, ποὺ εἶσαι γεμῆτος ἀπὸ κάθε δόλον καὶ ἀπὸ κάθε ραδιουργίαν; Διότι τὸ νά ὑβρίζῃς δὲν εἶναι εἰς κάθε περίστασιν κακόν, ἀλλὰ εἶναι κακὸν νά ὑβρίζῃς ἀνευ λόγου. Ἐγὼ οὖν, μάλιστα ὁ Χριστὸς καὶ κολασμὸν δὲν αὐτοῦς. Διότι, ἐκεῖνος ποὺ ὑβρίζει εἰς τὴν κατάλληλῃν στιγμήν, μιμνῆται τὸν ἱατρὸν ποὺ χειρουργεῖ εἰς τὴν κατάλληλῃν στιγμήν καὶ μὴ τὴν ἐπιμέλειάν του ἀφαιρεῖ τὴν σπρίταν. Τὸ δὲν ἀκριβῶς κάμνει, καὶ ὁ Παῦλος «δὲν θά πούσης νά διαστρέφῃς τοὺς ἰσίους δρόμους τοῦ Κυρίου.»⁷ Ἀλλὰ δὲν ἀνέχετα, τοὺς λόγους σου, Παῦλε. Κίνησε ἐναντίον του κάποιοι ἀποστολικὸν συλλογισμόν, κάμε τὸν νά καταπῇ τὴν γλώσσαν του, κλείσῃ τὸ στόμα του, σταμάτησῃ τὰ πονηρὰ ρεύματα. Τί κάμει λοιπόν, Ἀποδεκνύμην ὅτ' ὁ πόλεμός του δὲν εἶναι ἐναντίον ἀνθρώπων λέγει. «Καὶ τώρα νά, τὸ χεῖρ τοῦ Κυρίου θά σέ χτυπήσῃ»⁸ 2ος Α' Ὁ Ἰβας δηλαδὴ ὁ Κυρὸς ποὺ εἶπε «Θά εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας»⁹ ἦτο παρὼν καὶ τότε εἰς τὸν Παῦλον καὶ καθὼς εἶχε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν του τὸν καλεῖ καὶ ἀξιώνει, νά γίνῃ τιμωρὸς, νά βοηθήσῃ εἰς τὴν προκειμένην ἐρπίτωσιν καὶ νά παραμερίσῃ τὰ ἐμπόδια. «Καὶ τώρα νά τὸ χεῖρ τοῦ Κυρίου θά σέ χτυπήσῃ» Πόση ὑπέρβην ἢ συγκρατήσας τοῦ Χριστοῦ πόση ἢ παρηγοία τοῦ Παύλου. Πῶς καταφέρει ἀποφασιστὸν κόν πλῆγμα καὶ ὁ Κυρὸς ἀμέσως συγκατένευσεν μετὰ τὸ λεχθέν. Τί εἶναι «χεῖρ Κυρίου». Δύνημις ἐναντία τοῦ πλῆγματος. Διότι ἦτο παρὼν παντοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ ὑπῆκουε προθύμως (εἰς τὴν πρόσκλησιν των) καὶ καθ' ὅσα τὰ ἔβριον τὸν θερισμόν, χωρὶς νά τοὺς ἀνέμῃ νά μοχθοῦν οὔτε νά ταλα πωροῦνται, ἀλλὰ συνεκτρονίζων ἀπλῶς τὰ ἰδικά του. Β' «Καὶ ἔμεινε τυφλὸς, μὴ βλέπων μέχρις ὅσον σμένον καρού». Εἶδες πῶς ἐπ' ἔβαλε καὶ τὴν τιμωρίαν μετὰ φιλανθρωπίας. Διότι ἦτο νοθεύσει δὲν ἦτο τιμωρία ἢ ἀπόφασις, δὲν ἀφανισμὸς ἀλλὰ διόρθωσις. Δ' αὐτὸ ἀκαθάρτως δὲν τοῦ ἐξήρανε τὴν χεῖρα, δὲν τοῦ ἀπέκοψε τὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια εἶπε τοὺς πονητοὺς λόγους δὲν τὸν κατέστησαν ἀνάπηρον εἰς τοὺς πόδας ἀλλὰ εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς δαβαλμούς του. Διότι ὅτι αὐτὸς ἐπ' ἑαυτὸν ἐθεράπευθη καὶ ἀπηλλάχθη ἀπὸ τὴν πεπλανημένην δόδον καὶ ἀ-

7 Πράξ. 13, 9-10
8 Πράξ. 13, 10
9 Πράξ. 18, 11
10 Ματθ. 28, 20

πὸ τοὺς διαθερούς δρόμους ἔθεσε ἐπ' αὐτοῦ τὸ φάρμακον λέγων περὶ τοῦ. Καὶ ἐγὼ ἐβάδιζον τὴν κακὴν δόδον καὶ ἔβλεπον θανάσιμα. Διὰ τοῦτο ἐτυφλώθην καλῶς, διὰ νά ἀναβλέψω καλῶτερον. Τοῦτο τὸ φάρμακον βέτω καὶ ἐπ' αὐτὸν εἰς σέ καὶ τυφλῶναι τοὺς ἐξωτερικοὺς σου ὀφθαλμούς, ὅ νά ἀναβῇ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς σου. Ὁ δὲ ἀνθρώπος, μόλις εἶδε τὰ γεγονότα, ἐπίστευσε. Εἶδες πῶς ἰσοπεθώθη τὸ ὄρος, πῶς ἐχαμήλωσε τὸ βουνό, πῶς συνετελέσθη ὁ θερισμός, πῶς εἶχε ἐτοιμασθῇ ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, πῶς συνελέγη ὁ ὄριμος καρπὸς καὶ ὁ Παῦλος χωρὶς νά κουρασθῇ καὶ νά ἀλαλιωρῇ μετὰ τὸν ἀπλῶν λόγον ἤλκευσε εἰς τὸ δίκτυόν του τὸν ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο ὀνομάζει, τὸ Εὐαγγέλιον θερισμόν, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν εὐκολίαν τὴν ὅποιαν ποιεῖ εἰς αὐτοὺς.

Ἔτσι καὶ ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος, ὁ δάρδαρος καὶ ἀλλόφυλος, ὁ ὁποῖος κατεῖχε μεγάλῃν ἐξουσίαν, ἡλωθὴν χωρὶς νά δαπανηθῇ ἐκεῖ οὔτε χρόνος οὔτε κόπος. Διότι ἀμέσως ἀνέβη εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἤρχισε νά τὸν κατηγῇ. Περισσότερον ἀκόμη ἀξίζει νά θαυμάσῃς αὐτὸ πού συνέβη πρὶν ἀκομῇ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἄρμα. Β' Πῶς δηλαδὴ ὁ δάρδαρος ἐκεῖνος καὶ ἀλλόφυλος γεμῆτος φλόγα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν (διότι δὲν ἦσκε μικρὴν ἐξουσίαν) αὐτὸν τὸν πτωχόν καὶ ταπεινόν, τὸν ἀγνωστον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχεν ἰσὺ κατὰ οὔτε εἶχε συναναστραφῇ, αὐτὸν ποὺ τότε διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίσθη αὐτοῦ καὶ τὸν ἐκάλεσε καὶ τὸν ἀνεδείξασεν εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἐκάθισε μαζί του. Ποῖος τὰ ἔκαμε ὅλα αὐτὰ. Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «Ἐγὼ θά εἶμαι μαζί σας, ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου»¹¹. Αὐτὸς κατέστησε ἡμερωτέραν τὴν προσέγγισιν καὶ ἔκαμε καὶ τὸν δάρδαρον νά φιλοσοφήσῃ, καὶ ἐχαμήλωσε τὸ ὄρος καὶ τὸν ἀγνωστον τὸν κατέστησε οἶκος ὅτερον ἀπὸ κάθε γνωστον καὶ φίλον. Ἐ μὴ τὸ προσπεράσῃς ἀπλῶς τὸ πρῶγμα καὶ νά μὴ τὸ θεωρήσῃς ἀπλήν ιστορίαν, ἀλλὰ σκέψου τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Διότι ἂν οἱ σημερινοὶ ἄρχοντες οἱ ὁποῖοι εἶναι πιστοὶ καὶ μορφώνονται εἰς τὴν ταπεινότητα καὶ δὲν ἔχουν σχέσιν μετὰ τοὺς θαρσάρους ἄν, λέγω αὐτοὶ δὲν θά καταβέχοντο διὰ ἀγνωστον καὶ ξένον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἕνα γνωστον τῶν νά τὸν καλέσουν νά καθίσῃ πλῆσιον των ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορὰν πῶς ἐκεῖνος ἐδέχθη τὸν ξένον; Δὲν θά πούσω νά τὸ λέγω αὐτό. Αὐτὸν τὸν ξένον, ποὺ δὲν τὸν εἶχεν ἴδε ποτέ, τὸν ταπεινόν, τὸν εὐκαταφρόνητον εἰς τὴν ἐμφάνισιν, αὐτὸν λοιπόν καὶ

11 Ματθ. 28, 20.

τὸν ἀντιδίδασκεν εἰς τὸ ὄρα καὶ τὸν ἔθαλε νὰ καθίσῃ διὰ πλοῦ καὶ ἐνεπιστάθῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνου καὶ ἡμέτερόν νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ καὶ παρακαλεῖ καὶ δέεται, καὶ ἰκετεύει.¹² Ἄ «Ἐ παρακαλῶ», λέγει, «ἐξηγήσέ μου περὶ τοῦ προσώπου λέγε, τοὺς λόγους αὐτοῦ ὁ προφήτης».¹³ Καὶ δεχέτα, μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ λεγόμενα. Καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ, ἀποῦ ἐδέχθη, δὲν ἡμέλησε δὲν ἀνέβαλε, δὲν εἶπε ὅς ἀπανέλω εἰς τὴν πατρίδα μου, ὅς ἴδω πρῶτα τοὺς φίλους μου, τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς μου, πράγματα τοῦ λέγουσι πολλοὶ χριστιανοὶ ὅταν καλοῦνται νὰ βαπτισθῶν. Λέγουσι π.χ. νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα νὰ ἴδω τὴν γυναῖκα μου, νὰ ἴδω τὰ τέκνα μου καὶ τοὺς συγγενεῖς μου. Διότι, μὲ τὴν παρουσίαν ἐκείνων καὶ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν ἑορτασμόν θὰ ἀπολαύσω τὸ βάπτισμα, ἔτσι θὰ μετᾶσχω εἰς τὴν χάριν.

Ὡ «Ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ δόρυβρος τότε δὲν εἶπε τὰς λέξεις αὐτάς, καὶ μάλιστα ἐνῶ ἦτο ὁ ὁδοιπόρος, καὶ ἦτο διδασκαλὸς νὰ λαμβάνῃ σοφιστῶς ὅπ' ὅφιν τοῦ τὸν τόπον καὶ πρὸ παντός διότι ἐδέχετο συνεχῶς ἐντολὰς, ὅτι πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέλαθε μεγάλην ἀποδομίαν, διὰ νὰ προσκυνῇ εἰς τὸν τόπον ποῦ διετάξεν ὁ Θεός. Ἀλλὰ ἀπὸ δαλὲν ἀμέσως ὅλην ἐκείνην τὴν συνήθειαν καὶ ἐγκαταλείψας τὴν παρατήρησιν αὐτήν, ὅταν συνετελέσθη ἡ κατήχησις καὶ εἶδε μίαν τινὴν πηλοσίον τοῦ δρόμου, εἶπε «Ἰδοὺ ἔδω ὑπάρχει νερό. Τί μὲ ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ».¹⁴ Εἶδες πάλι τὸν θειασμόν, πῶς συνετελεῖται; Εἶδες ὅτι δὲν ἐχρησίαθη νὰ δαπανηθῇ οὔτε ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἡ γῆ ἐδέχθη τὸν σπόρον καὶ ἐβλάστησε τὸν σπόρον. καὶ ὥρμησεν ἡ σταφύλη. Ὁ «Ἰδοὺ ἔδω ὑπάρχει νερό», λέγει. Δὲν ἐζήτησε τοῖχους οὔτε χρυσοὺν ὄρυον, οὔτε καινουργή ἰμάτια, οὔτε ὑποδήματα. Ἀλλὰ ἐπεὶ δὲ εἶχε τὴν ψυχὴν τοῦ προητοιμασμένην καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον καὶ εἶχε ἀνάψει ἡ προθυμία τοῦ, ἔσπευσεν ἀμέσως πρὸς τὴν χάριν καὶ πνέει τὸν δόρυβρον νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν μυσταγωγίαν καὶ νὰ τοῦ μετὰδῶσιν τὰ ὁθόνια ἐκείνη καὶ τρομερὰ μυστήρια. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκείνος ἀμέσως ἐδέχθη, ἐπεδοκίμασε τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ἐβάπτισε. Διὰ τοῦτο ὀνομάζετο τὸ Εὐαγγέλιον θειασμόν, διὰ τὴν εὐκαλίαν δηλαδὴ τοῦ παρείχεν εἰς αὐτούς. Καὶ δι-

ὅτι καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει. «ὅτι προσεῖχον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου».¹⁵ Διότι ὁ Κύριος ἡνοιξε τὴν καρδίαν των, ὥστε νὰ προσέχουν τὰ λεγόμενά του».

«Ὅταν δὲ ἀκούσης, ὅτι χαμηλύνει ὁρῶ καὶ συνετελεῖ θειασμόν καὶ καθιστᾷ τὸν καρπὸν ὥριμον καὶ τὸ ἔργον πολὺ εὐκόλον, μὴ ἀπερήσης αὐτοὺς ποῦ πιστεύουσιν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μεγάλων καταρτωμάτων. Διότι, δὲν παρεβίαζε τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, οὔτε κατεπάτει τὴν ἐλευθερίαν κρίσεως των, ἀλλὰ συνέπραττε καὶ ἐβοήθει καὶ ἐταίνε χεῖρα βοηθείας. Διότι ἐὰν τὸ πᾶν συνετελεῖτο ἀπὸ αὐτόν, τίποτε δὲν ἐμπόδιζε νὰ σωθῶν ὅλοι. Τώρα δὲ μὲν τὸ πρῶτον συνετελεῖτο ἐν μέρει μὲν ἀπὸ αὐτόν ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους. Ἔργον των προσερχομένων ἦτο ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐλευθερία ἐκλογῆς, ἡ μεγάλη προθυμία καὶ ἡ γενναία πίστις των, ἐνῶ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡ παροχή των ἔκρων, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ λόγου καὶ ἡ σαφήνεια τῆς διδασκαλίας. Ἐ καὶ ἡ ῥῆσις των σπόρων καὶ ἡ συμβολὴ των ὥστε ἡ ἀκρόασις τῆς διδασκαλίας νὰ εἶναι ὥριμος. Ἐχόντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὅπ' ὅφιν, ὅς λάβωμεν τὸν Θεὸν σύμμαχον καὶ βοηθὸν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀρετὴν προσφέροντες ὅλα ὅσα (ἐξαρτῶνται) ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ἐὰν ἕνα τόσον δυσκόλον ἔργον τὸ καταρτίσῃς τόσον εὐκόλως, ὅχι εἰς μίαν καὶ δύο καὶ εἴκοσι πόλεις, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἐννοῶ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἡ ὅποια διεδόθη εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον καὶ παράγει τὸν ὠριμώτατον αὐτὸν καρπὸν, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀρετὴν θὰ μᾶς συμπαρastῇ, ἄρκει νὰ μὴ μενωμεν ὀδρανεῖς καὶ ἀδύνατοι, ἀλλὰ νὰ παρέχωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μας σινε σφοδράν».¹⁶ Ἀ τὴν προθυμίαν, τὸν ζῆλον, τὴν θέλησιν, τὴν σκέψιν, τὴν ἐπαγρύπνησιν, τὴν φροντίδα, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν διωτικῶν μερίμνων, τὴν ζήτησιν των μελλόντων, τὴν καθημερινὴν προσήλωσιν εἰς αὐτά.

Ἄν ὅλα αὐτὰ τὰ παρέχωμεν μὲ ἀκριβείαν, τότε θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ὅλα τὰ ἰδικὰ τοῦ δῶρα. Καὶ μὲ τὴν βοήθειαν ἐκείνην θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

12. Πρῶτ. 8. 34

13. Πρῶτ. 8. 36

14. Πρῶτ. 8. 6. Πρῶτ. 13. 45.

15. Πρῶτ. 16. 14.

ΟΜΙΑ Α

«ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΨΗΦΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟΥΣ ΕΛΠΙΣΕΕ ΕΒΗΤΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΕΓΓ' ΑΚΗΣ ΑΝΘΩΣΕΕ ΝΑ ΟΜΙΛΗΣΙΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΠΟΥ ΕΙΧΕΝ ΕΛΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΕΒΕΙ ΟΥΣ ΚΑΙ ΕΒΕΒΗΝ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΗΓΕΣ, ΕΚΕΦΩΝΗΣΕΝ ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΤΑΛΛΗΝ ΕΚΒΑΣΙΝ ΜΕ ΘΕΜΑ «Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΓΩ ΕΒΙΣΤΗΣ ΕΡΤΑΖΟΜΑΙ»¹

Β ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΜΟΥ ΟΜΙΛΙΑΝ ΔΙΔ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΨΗΦΟΔΡΟΜΙΑΣ ΣΑΣ ΕΛΥΤΗΣΑ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΧΑΙΡΩ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟῦΜΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΛΟΓΩΝ, Ο ΟΠΟΙΟΣ ΛΕΓΕ. «ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΜΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙ ΧΑΙΡΟΝ ΠΑΡΑ ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΚΑΝΩ ΝΑ ΛΥΤΗΤΑΙ.»² Δ ΟΤΙ ΒΛΕΠΩ, ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΥΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΠΟΛΛΗ ΩΦΕΛΕΙΑ. ΔΙΟΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ, ΠΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΟΥΝ ΤΑΣ ΠΛΗΓΑΣ, ΠΡΩΤΑ ΑΝΑΓΕΙΟΥΝ ΤΑ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΤΕ ΔΙΩΧΟΥΝ ΤΗΝ ΣΑΠΙΛΙΑΝ. ΕΤΟ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΚΕΝΤΡΙΖΩΝ ΤΟΝ ΑΚΡΟΣΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΤΟΥ ΔΙΟΤΙ ΟΠΩΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΜΑΣ, ΤΑ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΕΝΕΚΡΩΘΗ ΔΕΝ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΟΤΕ ΤΟ ΚΩΨΙΜΟΝ ΟΥΤΕ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΟΥΤΕ ΤΟΝ ΚΑΥΤΗΡΑΣΜΟΝ ΔΙ' ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΕΛΘΗ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΥΓΕΙΑΣ ΟΤΕ ΚΑΙ ΑΝ ΔΕΧΘΗ ΜΥΡΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ, Ε ΡΗΘΙ ΕΧΑΣΕ ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΒΕΣ ΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ. ΕΝΩ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΟΝ ΝΥΣΤΕΡ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΥΤΗΡΙΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ, ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΕΛΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΥΝΤΟΜΩΣ. ΕΤΟΙ ΛΟΙΠΟΝ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑΣ ΨΥΧΑΣ. ΕΚΕΙΝΑΙ ΑΙ ΟΠΟΙΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΙΣΘΗΤΑΙ ΔΕΝ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΒΛΗΘΟΥΝ ΕΥΚΩΛΩΣ, ΕΝΩ ΑΙ ΨΥΧΑΙ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΝΤΡΕΠΩΝΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΚΟΚΚΙΝΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΠΟΝΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΟΦΕΡΟΥΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΠΙΤΥΜΗΣΕΙΣ, ΜΕΣ ΠΑΡΕΧΟΥΝ ΜΕΓΙΣΤΗΝ ΑΠΟΔΕΙΞΙΝ ΟΤΙ ΤΑΧΕΙΑΣ ΘΑ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΚΙΑΝ. ΔΙ' ΑΥΤΟ ΚΑΙ Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΠΑΥ-

ΛΟΣ, ΠΟΥ ΤΑ ΕΓΓΥΩΡΙΖΕ ΑΥΤΑ, ΔΕΧΕΤΟ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΛΥΤΟΥΝ ΤΟ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΧΑΙΡΕ ΔΙ' ΑΥΤΟΥΣ, ΕΝΩ ΑΠΕΓΟΡΤΕΥΕΤΟ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΔΙΕΚΕΙΝΤΟ ΕΤΟ ΚΑΙ ΕΛΕΓΕ. «ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΦΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΙ ΠΑΡΕΔΩΣΑΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΑΣΙΑΝ ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΜΟΥΝ ΟΧΕΡΤΑΣΤΑ ΚΑΘΕ ΑΚΑΘΑΡΣΙΑ.»³ Δ ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕ ΝΑ ΠΟΝΗ, ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΟΤΕ ΝΑ ΔΙΟΡΘΩΘΗ, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΜΑΘΗ ΠΡΩΤΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑ: ΕΠΕΙΔΗ ΛΟΙΠΟΥ, ΣΕΙΣ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΤΥΧΕΙ, ΕΛΠΙΖΟΜΕΝ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΣΑΣ ΑΓΑΠΗΝ. Δ ΟΤΙ, ΕΑΝ ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ ΣΑΣ ΕΠΙΛΗΓΩΣΕ ΕΤΟΙ ΣΑΣ ΕΦΕΡΕ ΕΙΣ ΤΟΣΗΝ ΑΓΩΝΙΑΝ, ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΝΑ ΛΥΤΗΣΘΕ ΚΑΙ ΝΑ ΘΟΡΥΒΗΣΘΕ ΚΑΙ ΝΑ ΤΑΡΔΑΣΕΘΕ, ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟΝ, ΟΤΙ, ΑΝ ΠΡΟΣΤΕΘΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ, ΘΑ ΣΑΣ ΑΠΑΛΛΑΞΗ ΑΠΟ ΔΛΗΝ ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ. ΚΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΜΑΘΗΤΕ, ΟΤΙ ΤΑ ΛΕΓΩ ΑΥΤΑ ΔΧΙ ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΚΟΛΑΚΕΥΣΩ, ΓΙΑ ΟΣΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΑΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ (ΟΜΙΛΙΑΝ) ΕΠΙΘΕΔΑΙΝΑΣΑΤΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΘΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΜΑΣ ΕΛΕΧΘΗΣΑΝ. Ε ΚΑΙ ΔΙΟΤΙ, ΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΠΛΗΓΩΘΗΤΕ, ΠΟΥ ΕΠΟΝΕΑΣΑΤΕ ΤΟΥ ΥΠΕΦΕΡΑΤΕ ΚΑΙ ΕΛΥΤΗΘΗΤΕ, ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΚΑΤΕΣΤΗΡΑΣΑΤΕ ΛΑΜΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΜΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΛΗΘΕΣΤΕΡΑΝ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΝ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΔΙΑΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙ ΕΙΣΘΕ ΚΡΕΙΜΑΣΜΕΝΟΙ, ΩΣΑΝ ΤΑ ΜΙ ΚΡΑΤΩΝ ΧΕΙΛΩΝΑΝ ΠΟΥ ΚΡΕΜΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΑΛΕΑΝ ΚΑΙ ΜΕ ΑΝΟΙΚΤΟΝ ΣΤΟΜΑ ΠΑΡΗΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΜΑΣ.

ΕΠΕΙΤΑ, ΟΤΑΝ ΠΑΡΕΧΩΡΗΣΑΜΕ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΜΑΣ ΠΟΥ ΗΛΘΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ, ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΕΙ ΝΑ ΥΠΟΒΕΧΩΜΕΘΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΠΙΝΩΜΕΝ ΤΟ ΛΑΜΠΡΟΝ ΤΟΥ ΓΥΡΑΣ, ΕΔΩΣΑΜΕ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΑΝΕΧΩΡΗΣΑΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΩΜΕΝΟΙ, ΚΑΚΟΠΟΘΟΥΝΤΕΣ, ΩΣΑΝ ΝΑ ΥΠΕΜΕΙΝΑΤΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΝ ΠΕΙΝΑΝ.⁴ Α ΚΑΙ ΕΠΟΘΕΤΕ Ν' ΑΚΟΥΣΕΤΕ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑΝ, ΑΥΤΗΝ ΠΟΥ ΣΑΣ ΉΝΟΞΕ ΤΟΜΗΝ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΕΠΛΗΞΕ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΕΤΕΘΗ ΚΑΙ ΣΑΣ ΕΚΑΜΕ ΝΑ ΠΟΝΕΣΕΤΕ. ΕΚΑΜΝΑΤΕ ΔΗΛΑΔΗ ΟΠΩΣ ΚΑΜΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΟΝ ΠΟΥ ΤΟ ΚΤΥΠΩ Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΛΩΝΕΙ ΚΑΙ ΠΑΡ ΔΙΑ ΑΥΤΑ ΔΕΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ, ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕ ΚΛΑΥΘΙΜΗ ΣΟΥΣ ΚΡΑΤΗΜΕΝΟΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΑΓΑ ΤΩΝ ΙΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΚΑΙ ΣΥΡΕΤΑΙ ΔΕΤΙΣΘΕΝ ΑΥΤΗΣ ΜΕ ΚΛΑΜΑΤΑ. ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΤΗΩΣ ΚΑΙ ΠΕΤΩ ΑΠΟ ΧΑΡΟΝ ΚΑΙ ΛΕΓΩ, ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΥΤΥΧΗΣ ΠΟΥ ΑΝΩΝΙΣΘΑ ΕΝ ΜΕΣ ΤΩΣΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΠΟΥ ΜΕ ΑΓΑΠΟΥΝ, ΠΟΥ ΔΙΟΙ ΣΕΙΣ ΚΡΕΜ-

¹ 1ος τ. 17
² 2ος τ. 2, 2.

8. 1ος τ. 19.

σθε από τὴν γλώσσῃ μου. Αὐτὸ δι' ἐμὲ εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας (τοῦ ἡλίου), λαμπρότερον ἀπὸ τὸ φῶς, τοῦτο εἶναι ζωὴ, τὸ νὰ ἔχω δηλαδὴ τόσον εὐγνώμονας ἀκροατάς, ποὺ δὲν χειρακροτοῦν μόνον, Ὡ ἀλλὰ θέλουν καὶ νὰ διορθωθοῦν, ποὺ ἐπιπλήττονται καὶ δὲν ἀποσκιρτοῦν, ἀλλὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὸν ποὺ τοὺς ἐπιπλήττει.

Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀρχίζω τὴν ὁμιλίαν μου πρὸς σᾶς μὲ μεγαλύτεραν προθυμίαν καὶ θέλω σήμερον νὰ σᾶς προσφέρω καὶ τὰ ὑπόλοιπον τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου ἀφ' ὧν κατὰ μέρος τὴν ἐπιπλήμην, διὰ νὰ μὴ ζημιώσωμεν τοὺς προθύμους κατηγοροῦντες τοὺς ἀδιαφόρους καὶ ἀπειρώνοντες ὅλην τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸν ἑλεγχὸν ἐκείνων. Διότι ἀέκμη καὶ ἔαν τίποτε δὲν εἶχε λεχθῇ ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸ ποὺ ἐγίνε χθὲς εἶναι ἱκανὸν καὶ τοὺς παρὰ πολὺ μανιακοὺς καὶ λυσσώδεις θεατὰς τῶν Ἱπποδρομιῶν νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐνοχλητικὴν ἐπιθυμίαν. Ὁ Διότι ἐγένετο τὴν πόλιν ἀπὸ λύπης ὁ χθεσινὸς φόνος ποὺ συνέβη κατὰ τὴν Ἱπποδρομίαν, ἔκαμε νὰ στηθοῦν χοροὶ γυναικῶν ποὺ ἐθρήνουσαν, ἐγένετο τὴν αγοράν ἀπὸ θρήνων, καθὼς μετεφέρετο διὰ μέσου τοῦ πλήθους εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν αὐτὸς ποὺ συνετρίβη ἀπὸ τὰ ἄρματα. Αὐτὸς λοιπὸν, καθὼς ἐπληροφόρηθ' ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπρόκειτο νὰ ἀνέψῃ γαρηλίους λομπάδας (= νὰ τελέσῃ γάμους) ἐνῷ εἶχαν ὀφυνθῇ τὰ νυμφικὰ ἐνδύματα καὶ εἶχαν ἐτοιμασθῇ τὰ πάντα διὰ τὸν γάμον. Ἐκτελὼν ἐντολὴν τοῦ ἐπάρχου διέτρεχε τὸ κάτω μέρος τοῦ σταδίου ἀφ' οὗ συνεκρούσθησαν οἱ ἡμίονοι καὶ ἐφιλονίκουν μεταξύ τῶν εὐρεθεῖς εἰς τὸ μέσον, ὑπέστη τὸν ἀναγκαστικὸν καὶ θλιβερὸν αὐτὸν θάνατον, ἀφ' οὗ ἐκόπη ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ ἄκρα τοῦ.

Ὁ Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς Ἱπποδρομίας; Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς, ποίαν σχέσιν ἔχει αὐτὸ μὲ ἡμᾶς ποὺ καθήμεθα ὑψηλά; Πρὸ παντὸς μὲ σᾶς ἔχει σχέσιν. Διότι ἐάν σεῖς δὲν ἐσπεύδατε μετ' ἐνδιαφέροντος νὰ συγκαντρώνεσθε ἐκεῖ, δὲν θὰ συνέβαιναν αὐτὰ ποὺ τελοῦνται κάτω. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταστῇς πάλι τοῦ λόγου ἐνοχλητικὸν καὶ ἀναξέου τὴν πληγὴν ἀφ' οὗ ἀφῆσω ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν συνείδησίν σας θὰ προσπαθῶ νὰ ὁλοκληρώσω τὸ θέμα τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου. Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτὰ ποὺ ἐλέγχον προηγουμένως; Ἐλέγον δι' ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται θεμέλιον, διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἀερεῖ, συγκρατεῖ καὶ βαστάζει πάντα.⁴ Αὐτὸ θέλω τώρα νὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ ἄλλον ἀπο-

4. Πρὸς Α' Κορινθ. 3, 11.

στολικὸν λόγον. Διότι ἐκεῖνος ποὺ λέγει αὐτὰ, ἐρμηνεύων ἐκείνην τὴν λέξιν λέγει: Ἐ «Ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξης καὶ ἡ σφραγὶς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ πάντα διὰ τοῦ παντοδυνάμου τοῦ λόγου, ἀφ' οὗ ἐκαθάρισε (τὰς ἀμαρτίας μας) ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης εἰς τὰ ὕψη». Τί σημαίνει ἐκεῖνο τὸ «φέρει»; Σημαίνει ἡνιοχεῖ, κυβερνᾷ, διευθύνει, διακρατεῖ, συγκρατεῖ ὑποφέρων (τὰ πάντα) μέχρι τέλους. Διότι δὲν ἐδημιούργησε μόνον τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ καὶ προνοεῖ διὰ πάντα, ἀφ' οὗ τὰ ἔκανε ὅπως ὁ πατὴρ ποὺ τὸν ἐγέννησε. Διὰ τοῦτο φανερώων αὐτὸ ἔλεγε «Ὁ πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Διὰ τοῦτο ἐζητοῦν ἀκόμη περισσότερο οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τὸν σκοτώσουν διότι ἔχι μόνον κατήργει τὸ Σάββατον (τὴν ἀργίαν) ἀλλὰ καὶ διότι ἔλεγε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατέρας ἱδικῶς τοῦ καὶ ἔτσι ἔκανε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν μὲ τὸν Θεόν.

384 Α Ποῦ εἶναι τώρα οἱ παῖδες τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι στρέφονται μὲ μανίαν ἐναντίον τῆς ἰδικῆς τῶν σωτηρίας καὶ ἀποχωρίζουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἰσότητά μὲ τὸν Πατέρα. Ἄς ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ ὅταν λέγω τὸν εὐαγγελιστὴν, ἐννοῶ τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος ἐκίνει τὴν ψυχὴν τοῦ). Ἄς ἀκούσουν καὶ ὅς ἐντραποῦν καὶ ὅς πούσων νὰ ὀργίζονται δι' αὐτά. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τοῦτο τὸν κατεβίωσαν, διότι ἔλεγε (ὅτι εἶναι) ὁ ἴδιος Ἰσὺς μὲ τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτοὶ δι' αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπον ἀπαγχονίζονται, διότι ἀποδίδομεν εἰς αὐτὸν αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀφ' οὗ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ αὐτόν. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ γνώμη, λέγει, δὲν εἶναι ἰδική του οὐτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἀλλὰ τῶν Ἰουδαίων. Ὡ Ἀλλὰ καὶ ὅν ἦτο τῶν Ἰουδαίων, τότε καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἰδικὸν σου ἐγκλήματα καὶ ἐσχάτην κατηγορίαν, διότι αὐτὰ ποὺ διέκρινον οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι νὰ προβάλουν ἀπὸ τοὺς λόγους, αὐτὰ σὺ δὲν τὰ ἐλέγεις προσποιούμενος ὅτι δὲν ἀκούεις. Διότι δὲν τὰ ἀπρότεινον αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν τῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνου ποὺ ἔλεγε ὁ Χριστὸς σκεπτόμενος αὐτοῦς. Καὶ θὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι ὅτε τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ εἶναι γνώμη καὶ λόγος τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ ὅταν λέγω τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἐννοῶ τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος κινεῖ τὴν σκέψιν αὐτοῦ) ἐξέτασε τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους.

5. Πέτρ. 1, 2.

6. Ἰωάν. 5, 17.

«Ὁ Πατήρ μου». Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσφαλὲς φανερόν καὶ εἰς τὸν πλέον ἀνόητον, ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶπεν «Ὁ Πατήρ μου», διὰ τὴν δηλώσιν ὅτι εἶναι ἰδικός του Πατήρ; Ὁ τὸ νὰ ἐπανεέλθῃ πάλιν εἰς τὸ «ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» ὅρα γε δὲν παρουσιάζει μὲ αὐτὸ ἰσότητά; Διότι δὲν εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ὑπηρετῶ, ἐργάζεται ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ ὑπηρετοῦμαι». Ἀλλὰ εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Βλέπεις, λοιπὸν, ὅτι δὲν εἶναι γνώμη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δημιουργημα τὸ λεγόμενον τῶν λόγων ἐκείνου; Διότι, ἐὰν ἦτο μία πεπλανημένη ὑποψία καὶ γνώμη τῶν Ἰουδαίων τὸ νὰ κἀν τὸν αὐτὸν τοῦ Ἰσού μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἤθελε νὰ τὸ ὑποπτευθοῦν, οἱ Ἰουδαῖοι δὲμος τὸ ὑποπτεύοντο παρὰ τὴν θέλησίν του, ὑπονοοῦντες ὅμως ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ αὐτὸς ἤθελε νὰ εἴπῃ, δὲν θὰ τὸ ἀφῆνεν ὁ εὐαγγελιστὴς χωρὶς νὰ τὸ διορθώσῃ, ἀλλὰ θὰ τὸ ἐπεστήμινε καὶ θὰ τὸ ἔλεγε σαφῶς. Διότι συνήθιζον νὰ πράττουν αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι καὶ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ τοῦτο θὰ προσποθῇσά νὰ τὸ καταστήσω φανερόν εἰς σὺς ἀπὸ ἑνός καὶ ἀπὸ δευτέρου παραδείγματος. Ὁ ὅτι δηλαδὴ ὅταν εἶπῃ κάτι ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλῳ τὸ εἴπῃ, ἄλλῳ δὲ τὸ ὑπομιασθῶν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ διορθώνει ὁ εὐαγγελιστὴς. Καὶ διὰ τὸ κατανοήσῃς σαφῶς, ἀκούσε πῶς τὸ ἴδιον αὐτὸ τὸ ἀποσαφηνίζει ὁ Ἰωάννης.

Ὅταν δηλαδὴ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφ' οὗ εἰσαβίβησε μαστίγιον ἐξεδίωξε τοὺς ἀγιογραφικούς καὶ ἔλεγε «μὴ μεταβάλλετε τὸν οἶκον τοῦ πατέρα μου εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα»· ἀφ' οὗ δὲ προσῆλθον οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον: «Ποῖον ἀπόδειξιν παρουσιάζεις εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχεις δικαίωμα νὰ κάνῃς αὐτά;»⁷ Τί ἀπεκρίθη λοιπὸν αὐτὸς; «Κρημνίσαντε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τοαῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»· ἀμυλών περὶ τοῦ ἰδικοῦ τοῦ σώματος. Ἐκεῖνοι δὲμος δὲν τὸ κατενόησαν καὶ τί λέγουν; Ἐ «Ἐγχεῖσθαι σαράντα ἔξ χρόνα διὰ τὸ κτισθῆναι τὸ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς εἰς τρεῖς ἡμέρας»·⁸ διωλοῦντες διὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν ναὸν, ποῦ εἶχε κτισθῆναι μετὰ λίθους. Διότι ἐκεῖνος ἐκτίσθη εἰς δόσσημα τρεσάρκοντα ἔξ ἔτων μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, διότι ἡμποδίζοντο οἱ κτίσται ἀπὸ

7. Ἰωάν. 9, 15.
8. Ἰωάν. 9, 18.
9. Ἰωάν. 9, 19.
10. Ἰωάν. 9, 20.

τὴν βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ἔπρασ πολλὸς χρόνος ἕως οὗ ἀποπερατωθῇ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἀμύλει διὰ τὸ σῶμα του, ἐνωσὼν τὸν σταυρικὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «κρημνίσαντε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς». Ἐκεῖνοι δὲμος ὑποψιάζοντο τὸν Ἰουδαϊκὸν ναὸν καὶ δι' αὐτὸ ἔλεγον: «Ἐγχεῖσθαι σαράντα ἔξ χρόνα διὰ τὸ κτισθῆναι τὸ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς μέσα εἰς τρεῖς ἡμέρας»·⁹ Ἄ Πρόσεχε πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν τὸ παρέκαμψε αὐτὸ, ἀλλὰ προσέθεσε τὴν διόρθωσιν λέγων: «Ἀλλ' ὁ ναὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ὠμίλει ἦτο τὸ σῶμα του»·¹⁰ Καὶ δὲν εἶπε «κρημνίσαντε τὸ σῶμα αὐτόν», ἀλλὰ εἶπε «τὸν ναὸν», διὰ τὸ δεῖξαι τὸν Θεὸν ποῦ κατοικεῖ (εἰς αὐτόν). Κρημνίσαντε τὸν ναὸν ποῦ εἶναι παλὺ καλῦτερος ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ. Διότι ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸν νόμον μέσα του, ἐνῶ αὐτὸς ἔχει τὸν νομοθέτην. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸ γράμμα ποῦ φονεύει, ἐνῶ αὐτὸς ἔδωκε τὸ πνεῦμα ποῦ ζωοποιεῖ. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὴν ράβδον τοῦ Ἀαρὼν, αὐτὸς δὲ τὴν ράβδον τοῦ Ἰεσοῦ.

Ἀλλὰ πάλιν, ὅταν ἔκαμε τὸ θαῦμα μετὰ τοὺς ἄρτους, ἀφ' οὗ σηκώθηκε μετὰ τοὺς μαθητάς του, διέβη εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην καὶ τοὺς ἔλεγε: Ἐ «Ἀνοίξατε τὰ μάτια σας ἀπὸ τὸ πρόσωπι τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων»·¹¹ Ἐκεῖνοι ὅταν ἤκουσαν «ζῶμη», ἐνόμουν τοὺς ἄρτους. Ἐνῶ αὐτὸς δὲν ὠμίλει περὶ ἄρτων, ἀλλὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλα εἶπεν ἐκεῖνος, καὶ ἄλλα ἠνύησαν ἐκεῖνοι, πρόσθεσε πῶς διορθώνει αὐτὸ λέγων: «Ἀκόμη καὶ σὺς εἰσαβίβητε δύσποτοι; Δὲν ἐυθυμείσατε τοὺς πέντε ἄρτους καὶ πόσα κοφίνια ἐπῆρατε (περισσεύματα); καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ πόσα κοφίνια ἐπῆρατε (περισσεύματα); Πῶς δὲν καταλαβαίνετε ὅτι δὲν σὺς ὠμίλησα διὰ τοὺς ἄρτους (τοὺς ὀλίγους), ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων, ὥστε νὰ προσέχετε»·¹² Βλέπεις πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς διορθώνει ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ναοῦ καὶ ἔδωκε τὴν ὑπόψιν τῶν πεπλανημένων.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὸ ὅτι κάνει τὸν αὐτὸν τοῦ Ἰσού πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν αὐτὸς δὲν ἔκανε τὸν αὐτὸν τοῦ Ἰσού πρὸς τὸν Θεόν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑποψία-

11. Ἰωάν. 9, 31.
12. Μάρκ. 8, 15.
13. Ματθ. 14, 17 καὶ 18, 9.

ζοντο αὐτὸ ἀπὸ τὰ λεγόμενά του, ὁ εὐαγγελιστὴς θὰ διόρθωνε τὴν ὑποψίαν αὐτὴν καὶ θὰ ἔλεγε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζαν, ὅτι ἔκαμε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῷ αὐτὸς δὲν ἔκαμε αὐτὸ οὔτε τὸ ἡνῶει. Διὰ τὴν κατονομήσεως ὁμοῦ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους του, ὅτι, αὐτὸ κυρίως ἤθελε νὰ ἀποτυπώσῃ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ἀνωτέρω καὶ ὡς μάθωμεν διαπλ. κατηγορεῖτο κάποτε ἀπελογούμενος αὐτά. Ποῖο ἦτο λοιπὸν ἐκεῖνο κάποτε διὰ τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς κατηγορεῖτο; Διότι εἰργάζεται τὸ Σάββατον. Δ «Καὶ δι' αὐτό, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κατεδίωκον τὸν Ἰησοῦν, διότι ἔκαμε αὐτὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου». ¹⁴ Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά; Διότι ἐσταθεροποίησε τὸν παραλυτικὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ λάβῃ τὸ κρεβάτι του καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν τὸν ἠρώτων, τοῦ ἔλεγον ποῖος εἶναι αὐτὸς ποῦ τὸν διέταξε νὰ κάμῃ αὐτὰ ἡμέραν Σαββάτου. Κ' ἐκείνος ἀπήντησε: «Αὐτὸς ποῦ με ἔκαμεν ὀγιὴ αὐτὸς μοῦ εἶπε: Πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὴν οἰκίαν σου». ¹⁵ Δι' ὅλα αὐτὰ δυσανασχετοῦντες τὸν κατεδίωκον, διότι διέταξε ὅλα αὐτὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, πράγμα ποῦ ἔθεωρεῖτο παράδοσις καὶ κατάλυσις τοῦ νόμου. Τί λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπολογούμενος λέγει: «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε. Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». ¹⁶ Ἄν καὶ ἀσφαλῶς ὀφείλουν πολλὰ ἄλλα ποῦ ἡ δύναμις νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἤθελε μόνον νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ μὴ δεῖξῃ τὴν ἰσότητά (πρὸς τὸν Πατέρα). Ἰ Διότι πολλὰς φορὰς κατελύθη τὸ Σάββατον καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰερουσαλὴμ. Ὅταν δηλαδὴ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τοιχῶν, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας μεταχειριζόμενοι σάλπιγγας καὶ περιήρχοντο τὰ τεῖχη καὶ εἶσι ἔπρεσε ἡ πόλις. Τώρα, ὅτι μέσα εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας κατ' ἀνάγκην περιλαμβάνεται καὶ τὸ Σάββατον ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν ἀρχίσωμεν, εἶναι φανερόν ἀσφαλῶς εἰς τὸν καθένα. Ὡστε γίνεται φανερόν, ὅτι κατελύθη τὸ Σάββατον.

Πάλι διέτασε τὸν ἀνθρώπον νὰ κάμῃ περιτομὴν τὴν ὀγδόην ἡμέραν. Καὶ ἐδῶ κατ' ἀνάγκην παραδίδεται τὸ Σάββατον. Διότι ἐκεῖνον ποῦ γεννήθηκε ἡμέρᾳ Σαββάτου κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ τὸν περιτόμουν τὸ ἄλλο Σάββατον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς παρέθιαζον τὸ Σάββατον μὲ

14. Ἰωάν. 5, 16.

15. Ἰωάν. 5, 11.

16. Ἰωάν. 5, 17.

μεγαλύτεραν εὐχέρειαν, ¹⁷ ὁ δὲ διέτασσοντο νὰ προσφέρουν πάλιν θυσίαν τὸ Σάββατον. Ἀλλὰ ὅπου (προσφέρεται) θυσία, κατ' ἀνάγκην θὰ γίνῃ ἡ ἐκδορά (τοῦ ζώου), δύναμις τῆς φωτιᾶς, τοποθέτησις (τοῦ σφαγίου) ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μεταφορὰ ὕδατος, θραύσις ξύλων, μεταφορὰ τέφρας καὶ πολλὰ ἄλλα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ Σάββατον καταλύεται. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτων καὶ ἡ ἰδία ἡ κτίσις κατέλυε τὸ Σάββατον. Καὶ διότι, ὁ ἥλιος ἐργάζεται τὸ Σάββατον, καὶ ἡ σελήνη τρέχει, καὶ ὁ ποικίλος χορὸς τῶν ἀστρῶν φέγγει καὶ οἱ ἀνεμοὶ πνέουν, καὶ αἱ πηγαὶ τρέχουν, καὶ οἱ ποταμοὶ ρέουν, καὶ ἡ θάλασσα κινεῖται, καὶ σπόροι παράγονται καὶ φυτὰ, καὶ ἡ γῆ γεννᾷ καὶ ὅλα τὰ ζῶα, καὶ αἱ ἐπίσης καὶ τὰ γένος τῶν ἀνθρώπων. Διότι, οὐδέποτε ὅταν γυναῖκα ἐπρόκειτο νὰ γεννήσῃ τὸ Σάββατον, ἡ φύσις ἐπερίμενε τὸν νόμον, Ὡ καὶ ἐδέχθη ὁποῦ περᾶσῃ τὸ Σάββατον καὶ μετὰ νὰ ἀρχίσουν αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, ὅλλο ἔκαμε τὸ ἔργον τῆς καὶ ὅταν ἦτο Σάββατον. Καὶ αἱ ἀδράνεια δυνάμεις ὑπηρετοῦν καὶ τὸ Σάββατον καὶ δὲν παύουν καθόλου νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν διακονίαν των. Εἰπέ μοι λοιπὸν, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ ἔχει τόσους τρόπους ν' ἀπολογηθῇ, δὲν χρησιμοποιεῖ κανένα ἀπὸ αὐτοῦ, οὔτε λέγει, διὰτὶ με κατηγορεῖτε ὅτι παραβαίνω τὸ Σάββατον; Διότι καὶ οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν ἱερικὴν τὸ κατέλυσαν καὶ εἰς τὸν ναὸν τὸ καταλύουν. Διὰτὶ με κατηγορεῖτε ὅτι καταλύω τὸ Σάββατον; Διότι τὸ καταλύει καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες καὶ ὅλη ἡ κτίσις, καὶ ἡ ἀνω καὶ ἡ κάτω. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔφησε κατὰ μέρος καὶ προσέφυγεν εἰς τὸν Πατέρα λέγων: Ὁ «Ὁ Πατέρας μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». ¹⁸ Διότι δὲν ἤθελε λοιπὸν μόνον νὰ ἀπολογηθῇ, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν ἰσοτιμίαν (μὲ τὸν Πατέρα). Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε: ἐργάζομαι, διότι καὶ ἡ κτίσις ἐργάζεται διότι δὲν ἔθηκε εἰς τὴν κτίσιν (κτίσματα). ἀλλ' «ἐργάζομαι διότι καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται». Διότι ἦτο ἀπὸ τὴν ἰδίαν οὐσίαν καὶ εἶχε τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν.

Διὰ τοῦτο δὲν ἀπολογεῖται ὥσπιν νὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν κτίσιν, ἀλλὰ ὡς γνήσιος υἱὸς Ἑκεῖνου. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγω δὲν ἀποτελοῦν μόνον σκέψιν, κατέλυσαν κάποτε καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ Σάββατον ὅταν ξεφλουδίσαν στάχυα καὶ ἔτρωγαν ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς κατηγοροῦν καὶ ἔλεγον: Δὲν ἀλέπτεις τί κάμνουν αὐτοὶ τὴν

17. Ἰωάν. 5, 17.

ἡμέραν τοῦ Σαββάτου; Ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται καθόλου εἰς τὸν Πατέρα, Ὡ ἀλλὰ τί λέγει; «Δὲν ἀνεγνώσατε τί ἔκαμεν ὁ Δαυὶδ, ὅταν ἐπέλυσεν; Πῶς δηλαδὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως τοὺς ὁποίους δὲν ἐπετρέπετο νὰ φάγῃ αὐτός καὶ οἱ ἱερεῖς του; Δὲν ἀνεγνώσατε ὅτι οἱ ἱερεῖς εἰς τὸν ναὸν μολύνουν τὸ Σάββατον καὶ εἶναι ἁθῶοι;»¹⁸ Βλέπετε πῶς ἄλλοτε μὲν ὁμιλεῖ διὰ δούλους, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς δούλους, τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς ἱερεῖς, ἄλλοτε δὲ ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, (ἀναφερόμενος) εἰς τὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲ ἀσφαλῶς χρησιμopoιῖ καὶ ἄλλας ἀπολογίας, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ἐάν λοιπὸν ἓνας ἀνθρώπος περιτέμνεται (διὰ νὰ τηρηθῇ τὸ Σάββατον) τὸ Σάββατον, γιατί ἀργίεσθε ἐναντίου μου, διότι ὁλόκληρον ἀνθρώπον ἐθεράπευσα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»¹⁹ ἢ «Ποῖος ἀπὸ οὗδ' ὅν λύνει τὸ πρόθετον ἢ τὸ ὄντι τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»²⁰ Τίποτε δὲν εἶναι παράδοξον. Διότι δὲν ὁμιλεῖ πάντοτε ὡς Θεός, ἀλλὰ κάποτε καὶ ὡς ἀνθρώπος, ἐπειδὴ ἦτο καὶ Θεός καὶ ἀνθρώπος. Ἐδῶ ὅμως ὁμιλεῖ κατὰ τὴν ἁξίαν του καὶ λέγει: «²¹ Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Διὰ τοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι τὸν κατεδύκουν οἱ Ἰουδαῖοι ὅχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνόμαζε τὸν Θεὸν ἰδικόν του Πατέρα, καὶ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον μὲ τὸν Θεόν.

Ἐγὼ δὲ εὐχαρίστως θὰ ἔλεγον εἰς τὸν αἰρετικὸν καὶ τοῦτο. Ἐλεγε τὸν Θεὸν ἰδικόν του Πατέρα ἢ δὲν ἔλεγε; Τοῦτο ἦτο (ἐπινόημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας ἢ γνώμης τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἂν φανῇ μυριάκις ὁδιάντροπος, θὰ ἐλεγχθῇ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν (τῶν πραγμάτων). Ἐλεγεν ὅτι «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Παρέβαινε τὸ Σάββατον ἢ δὲν τὸ παρέβαινε; Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ κατέλυε. Ἐργάζομαι, λέγει, καὶ ἐκεῖνος ἐργάζεται. Ὡστε κανένα ἐκ τῶν δύο δὲν ἦτο (ἐργον) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, ἀλλὰ δημιουργημα καὶ γνώμη τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ὅτι τὸ Σάββατον καταλύει καὶ τὸ ὅτι ἀνομάζει ἰδικόν του Πατέρα τὸν Θεόν. Πῶς λοιπὸν αὐτὸ λέγει, ὅτι αὐτὰ εἶναι γνώμη τοῦ Χριστοῦ (ὑποστηρίζεις) ὅτι ἐκεῖνο εἶναι (ἐφεύρημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, πού εἶναι συνέχεια ἐκείνου καὶ ἀναφέρεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον

18. Ματθ. 12, 8-9.

19. Ἰωάν. 7, 23.

20. Λουκ. 13, 15.

ποιν ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστὴν; Ἐ Διότι ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀφήγησιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει αὐτὰ πού ἐλέγχθησαν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν κατηγοροῦν, ἔλεγε ὅτι τὸν κατεδύκουν ὅχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ διότι ἀπεκάλεῖ ἰδικόν του Πατέρα, τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον πρὸς τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ ὁ ἔλεγχος τῶν αἰρετικῶν ἔρκει ἔως ἐδῶ γὰρ νὰ τελειώσῃ. Τώρα ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε ποία εἶναι ἡ ἐργασίαν τὴν ὁποῖαν ἐκτελεῖ ὁ Πατὴρ, καὶ ποῖαν ὁ Υἱός, δύναμαι νὰ σᾶς εἰπῶ, τὴν πρόνοιαν τῶν δημιουργημάτων, τὴν διατήρησιν, τὴν φροντίδα. Διότι ὅλα ὅσα φαίνονται, ἐδημιουργήθησαν εἰς 88 ἡμέρας. «Καὶ ἀνεπαύθη κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ὁ Θεός». Ἀλλὰ ἡ πρόνοια δι' αὐτὰ δὲν ἐσταμάτησε. Αὐτὴν τὴν πρόνοιαν ἀνομάζει ὁ Χριστὸς ἐργασίαν, ὅταν λέγει ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» προυνῶν, φροντίζων, διατηρῶν, λέγει, καὶ συγκρατῶν (τὸ σύμπαν), χωρὶς νὰ ἀφίη τίποτε νὰ καταρρεύσῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν δεχθόμεν τὴν ἀπόδειξιν τῶν ὁρθῶν δογμάτων ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, ἄς προσθέσωμεν ὁρθὴν συμπεριφορὰν καὶ σύμφωνον μὲ τὰ δόγματα. Ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν μας μόνη ἡ γνώσις τῶν ὁρθῶν δογμάτων, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἀρίστη συμπεριφορὰ, ὥστε νὰ ἀναπέμφωμεν δι' ὅλα (αὐτὰ) δόξαν εἰς τὸν Θεόν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ πού μᾶς ὁμοσεύθη. Εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.